

ΜΙΚΡΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ

Κοινωνικός Ρόλος και
Επαγγελματική Πρακτική

Δίκτυο
Μικρών Αρχιτεκτονικών Γραφείων

Μάρτιος 2011

ΜΙΚΡΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ

Κοινωνικός Ρόλος και
Επαγγελματική Πρακτική

Δίκτυο
Μικρών Αρχιτεκτονικών Γραφείων

www.archnet.gr
info@archnet.gr

Μάρτιος 2011

Με την παρούσα έκδοση προσπαθούμε, υπό καταγισμό αλλαγών, να ξεκινήσουμε ένα διάλογο για την ανάκτηση της επιστημονικής μας αυτογνωσίας και αξιοπρέπειας καθώς και τη διατύπωση προτάσεων υπεράσπισης της δυνατότητάς μας να βιοποριζόμαστε ασκώντας δημιουργικά την αρχιτεκτονική. Προτάσεων επιστημονικής και επαγγελματικής πρακτικής, των οποίων την εφαρμογή να απαιτήσουμε. Διότι ενώ βιώνουμε την αναίρεση της συμμετοχής μας στη διαμόρφωση των όρων του «κατοικείν», εμείς σιωπούμε αμήχανα.

Η μεσαία τάξη βάλλεται, σε μια -καταφανώς αδιέξοδη- πορεία συσσώρευσης της πολιτικής και οικονομικής ισχύος σε μια ελίτ. Υπό αυτές τις συνθήκες έχει ξεκινήσει και η συντριβή των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων (όπως και όλων των μικρομεσαίων παραγωγικών επιχειρήσεων) με την στέρση επαγγελματικών δικαιωμάτων, με την ηθική απαξίωσή μας και την συκοφάντηση της αρχιτεκτονικής, ώστε να αποδυναμωθούμε οικονομικά και -κυρίως- ηθικά. Έχει προηγηθεί ο μεθοδευμένος εκφυλισμός του Δημόσιου Τομέα που διευκολύνει την ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών του και την εκχώρηση των αρμοδιοτήτων του στα κατασκευαστικά καρτέλ. Στόχος τώρα είναι η αρπαγή της ιδιότητας του αρχιτέκτονα και η μετατροπή μας σε γρανάζι μιας βιομηχανίας παραγωγής απρόσωπου τεχνικού έργου:

- Παρακολουθήσαμε σαν υπνωτισμένοι την πρόβα generale στην οποία ανταποκρίθηκε ο τεχνικός κόσμος με τον αφελέστερο τρόπο: η τακτοποίηση των ημιυπαιθρίων και λοιπών χώρων και οι ενεργειακές επιθεωρήσεις, δείγματα του είδους των έργων με γελοίο αντικείμενο και αμοιβή που προορίζονται για εμάς.

- Ύστερα ζήσαμε την κατάργηση των ελαχίστων αμοιβών (ήδη αναξιοπρεπών στην περίπτωση των αρχιτεκτονικών) και την παράλληλη προπαγάνδα ποσοτικοποίησης και εμπορευματοποίησης της αρχιτεκτονικής.
- Υποχρεωνόμαστε να υιοθετούμε απaráδεκτα χαμηλού επιπέδου περιορισμούς στο σχεδιασμό: καταρχάς με τον ΚΕΝΑΚ (οι συντάκτες του οποίου επιδεικτικά αδιαφόρησαν για την αυτονόητη βιοκλιματική διάσταση της αρχιτεκτονικής) και έπειτα με τα διατάγματα «σωτηρίας» της υπαίθρου που ευαγγελίζεται το ΥΠΕΚΑ (που καταργούν τη δημιουργία με την επιστημονικά γελοία “αρμόζουσα” για κάθε περιοχή αρχιτεκτονική).
- Αποκλειστήκαμε σταδιακά από την εκπόνηση μελετών για δημόσια έργα (πρώτα με την μελετοκατασκευή και τώρα οριστικά με την τροποποίηση του 3316). Την ίδια ώρα τα πολυτεχνεία ασκούν απροκάλυπτο αθέμιτο ανταγωνισμό υπό το ένδυμα των ερευνητικών.
- Με την ίδια συνταγή επέρχεται, με πρωτεργάτη το ΤΕΕ των εργολάβων, η “πιστοποίηση” σε μητρώα μελετητών και των ιδιωτικών έργων. Διασπάται το αντικείμενό μας και προάγεται η “εξειδίκευση” με κυρίαρχο όχημα την προπαγάνδα για την αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης, εξειδίκευσης και πιστοποίησης. Όμως, η δια βίου μάθησή μας επιτυγχάνεται μέσα από την άσκηση της επιστήμης και της τέχνης μας, με διασφάλιση της πρόσβασης στον πλούτο των θεμάτων που συνιστούν το αντικείμενό μας· και μόνη πιστοποίηση είναι οι γνώσεις και η μεθοδολογία που μας προσέφεραν οι πολυετείς σπουδές.

Απέναντι στον ανοικτό αυτό πόλεμο οφείλουμε να υπερασπίσουμε τον επιστημονικό και κοινωνικό μας ρόλο. Αυτόν που μας θέλει ζωντανό κομμάτι της κοινωνίας, να μετέχουμε δημιουργικά στο κοινωνικό γίνεσθαι. Να καταδεικνύουμε ότι η αρχιτεκτονική δεν είναι θεωρία αλλά πράξη, προσωπική δημιουργία και όχι καταναλωτικό lifestyle, που δεν επιδέχεται χαρακτηρισμούς “πράσινη”, “πιστοποιημένη” ή “αρμόζουσα”.

Τα κείμενα του τεύχους συντάχθηκαν με αφορμή το 11ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο, το οποίο δυστυχώς έχει χαρακτηρήρα περισσότερο κοσμικής δεξίωσης και λιγότερο ουσιαστικής παρέμβασης. Τόσο η θεματολογία όσο και το περιεχόμενο των κειμένων εντάσσονται στο πλαίσιο συζητήσεων και εργασιών του Δικτύου Μικρών Αρχιτεκτονικών Γραφείων. Την ευθύνη για την τελική μορφή των κειμένων φέρουν οι υπογράφωντες.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	1
Περιεχόμενα	5
Μικρά Αρχιτεκτονικά Γραφεία:	
η Σημασία τους Σήμερα	7
Αρχιτεκτονικά οι Αρχιτέκτονες:	
Ένα αυτονόητο αίτημα	17
Αναθέσεις Μελετών Δημοσίου:	
Διαπιστώσεις και προτάσεις	37
Με ευθύνη ομάδας μηχανικών	
η έκδοση οικοδομικών αδειών	47
Επανάδρυση διάσωση των ΕΠΑΕ	51
Απόδραση απο το μύθο:	
Ανάκτηση επιστημονικής αξιοπρέπειας και κοινωνική πρακτική	57
Παράρτημα	67

Σωστή λύση είναι τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία που ανταποκρίνονται στην ανθρώπινη κλίμακα. Με ένα μικρό γραφείο μπορούν να αντιμετωπισθούν και μεγάλα προγράμματα. Το δυναμικό των γραφείων δεν πρέπει να μετριέται σε αριθμό υπαλλήλων, αλλά σε δυναμικό γνώσεων και ενημέρωση, επιστημονική και πολιτική.

Τάκης Χ. Ζενέτος

Εισαγωγή

Επί σειρά ετών η αρχιτεκτονική στην Ελλάδα τελεί σε κοινωνική απαξίωση και ιδεολογική σύγχυση,¹ είναι θεσμικά ανοχύρωτη και περιθωριοποιημένη² είναι κατά κανόνα ανενεργή στη διαμόρφωση των ελληνικών πόλεων και της υπαίθρου. Η αρχιτεκτονική διέρχεται μία ευρεία και διαρκή κρίση, αποτέλεσμα προβληματικών και επιζήμιων πρακτικών που ακολουθούνται επί δεκαετίες, από την πολιτεία και τα θεσμικά της όργανα. Τελευταία, σε αυτή τη χρόνια κατάσταση έρχονται να προστεθούν οι συνέπειες της βαθιάς πολιτισμικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής κρίσης και οικονομικής ύφεσης που ζούμε σήμερα.

Το κείμενο αυτό αναφέρεται στο ευρύτερο ζήτημα της απαξίωσης της αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα, εστιάζοντας στα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία, πεδίο εργασίας -απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης- των περισσότερων Ελλήνων αρχιτεκτόνων. Τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία δέχονται πρώτα ίσως, μέσα στον ευρύτερο εργασιακό χώρο των αρχιτεκτόνων, τις πιέσεις της σύγχρονης συγκυρίας καθώς εδώ και πολύ καιρό είναι αποδυναμωμένα και βρίσκονται σε φάση συρρίκνωσης. Με αυτά τα δεδομένα, η βιωσιμότητά τους και ο ενεργός ρόλος τους στη διαμόρφωση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος απειλούνται, ενώ η λειτουργία τους καθίσταται προβληματική. Ποιες είναι οι συνέπειες αυτών των εξελίξεων για το φυσικό και αστικό περιβάλλον;

¹ Τ. Μπίρης, Αρχιτεκτονική στην αρχή της Νέας Χιλιετίας. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου, 2001, σσ.20-22.

² Ε. Φεσσά-Εμμανουήλ, «Η περιθωριοποίηση των Αρχιτεκτόνων στη διαμόρφωση της σύγχρονης Ελληνικής πόλης και σημαντικών της κτηρίων», Εισήγηση στο 10ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο, Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική Πόλη στον 21ο Αιώνα. Αθήνα: ΤΕΕ, 1999, σελ.344.

Σκοπός του κειμένου λοιπόν, είναι η κατάδειξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων, που τα καθιστούν σημαντικό και ευέλικτο παράγοντα αρχιτεκτονικής πρακτικής, παρά τις παραπάνω δυσμενείς συνθήκες της σύγχρονης, αλλά και της ευρύτερης κοινωνικής κρίσης.

Το ζήτημα της ιδιαιτερότητας και της σημασίας που μπορεί να έχει η κλίμακα της επαγγελματικής πρακτικής στην παραγωγή του αρχιτεκτονικού έργου πολύ λίγο έχει απασχολήσει την ελληνική, αλλά και τη διεθνή βιβλιογραφία. Αν και είναι εξαιρετικά δύσκολο να οριστεί με σαφήνεια ο όρος 'μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία', είναι βέβαιο ότι αποτελεί κοινή συνείδηση ότι αναφερόμαστε στο συντριπτικό ποσοστό των Ελλήνων αρχιτεκτόνων (περίπου 3 στους 4).³ Πέρα όμως από ποσοτικοποιήσεις και ποσοστά, αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να εστιάσουμε σε μια σειρά από ποιοτικά χαρακτηριστικά, που συγκροτούν την ταυτότητα των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων και περιγράφουν την ιδιαιτερότητά τους.

Η δυσχερής θέση των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων σήμερα

Πριν όμως αναφερθούμε στα βασικά χαρακτηριστικά τους, είναι σκόπιμο να επισημάνουμε κάποιες βασικές πτυχές του θέματος, που περιγράφουν τη δυσχερή θέση στην οποία βρίσκονται σήμερα τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία. Η δεινή αυτή θέση αντανακλά την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το μεγαλύτερο ποσοστό των Ελλήνων αρχιτεκτόνων.

Κατ' αρχάς, η θεματολογία των μικρών και μεσαίων αρχιτεκτονικών γραφείων έχει περιορισθεί -αν δεν εξαντλείται- στα ιδιωτικά έργα, κυρίως κατοικίες και καταστήματα. Αυτό

3 Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα δημοσιοποιημένα στοιχεία του ΤΕΕ, προκύπτει ότι για το 2009 οι αυτοαπασχολούμενοι αρχιτέκτονες στην Ελλάδα, δηλαδή οι ελεύθεροι επαγγελματίες χωρίς προσωπικό, αποτελούν το 63% του δυναμικού του κλάδου, το οποίο αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό από κάθε άλλο κλάδο μηχανικών. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες που απασχολούν προσωπικό αποτελούν το 17%. Από αυτούς όμως, ένα μεγάλο ποσοστό μάλλον απασχολούν πολύ λίγα άτομα ως προσωπικό, γεγονός που τους εντάσσει στην κλίμακα του μικρού αρχιτεκτονικού γραφείου. Αυτό διαφαίνεται και από τα στοιχεία του Ταμείου Ασφάλισης Μηχανικών (ΕΤΑΑ, ΤΣΜΕΔΕ) από όπου προκύπτει ότι σε σύνολο 6500 εταιριών που απασχολούν μηχανικούς, οι 5000 απασχολούν έως τρεις μηχανικούς. Έτσι, κατά προσέγγιση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι περίπου το 70-75% επί του συνόλου των αρχιτεκτόνων σήμερα -δηλαδή 3 στους 4 αρχιτέκτονες- απασχολούνται σε μικρής κλίμακας γραφεία. Από το υπόλοιπο 25-30% η πλειονότητα απασχολείται στον δημόσιο τομέα και ένα ελάχιστο ποσοστό σε μεγαλύτερες μονάδες εργασίας.

Τα παραπάνω στοιχεία -για τα οποία θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Γεώργιο Σούλη, από τη Διεύθυνση Πληροφορικής και Επικοινωνιών του ΕΤΑΑ, ΤΣΜΕΔΕ- συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία του 1976 (περ. Αρχιτέκτονες, τ.3-4/1972) καταδεικνύουν σημαντική αύξηση του ποσοστού των Ελλήνων Αρχιτεκτόνων που εργάζονται σε μικρά σχήματα, καθώς στη στατιστική του 1975 αυτό ανέρχεται στο 60-65% (Δ. Φιλιππίδης, Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. Αθήνα: εκδοτικός οίκος Μέλισσα και περ. Αρχιτέκτονες, op.cit.).

Τα παραπάνω δίνουν μια αίσθηση κλίμακας και φανερώνουν πόσο διαδεδομένη είναι η μικρή αρχιτεκτονική παραγωγή στη Ελλάδα.

όμως, είναι ένας τομέας όπου το επιστημονικό και επαγγελματικό αντικείμενο του αρχιτέκτονα είναι θεσμικά ανοχύρωτο, παραδομένο σε μηχανικούς διαφόρων ειδικοτήτων και άλλους αρχιτεκτονούντες. Σε αυτό συμβάλλει ιδιαίτερα η έλλειψη σαφούς διάκρισης των επαγγελματικών δικαιωμάτων των διαφόρων κλάδων των μηχανικών⁴ και άλλων, αντίστοιχου με το επιστημονικό τους αντικείμενο.

Πέρα όμως από τα ιδιωτικά έργα, η πρόσβαση των μικρών γραφείων σε αναθέσεις μελέτης και επίβλεψης δημοσίων έργων -τόσο έργων εμβληματικών και γοήτρου, όσο και ταπεινότερων που αφορούν την καθημερινή αστική ζωή, όπως κτήρια εκπαίδευσης, διοίκησης, αναψυχής, πρόνοιας, ελεύθερους δημόσιους χώρους, αστικός εξοπλισμός, κ.α.- είναι ελάχιστη, γεγονός που οφείλεται σε μια σειρά από λόγους.

Ο πρώτος αφορά στην επικράτηση του συστήματος της μελετοκατασκευής, όπου η αρχιτεκτονική είτε αγνοείται, είτε αντιμετωπίζεται ως αναγκαίο κακό και ο αρχιτέκτονας υποβιβάζεται σε εκτελεστικό όργανο της κατασκευαστικής εταιρίας. Στο αντιαρχιτεκτονικό αυτό σύστημα οι αρχιτέκτονες είναι «υπάλληλοι, ενίοτε και μουζικοί, του κατασκευαστή και επενδυτή ή άμεσα εξαρτημένοι από αυτούς»⁵. Ο δεύτερος αφορά τους Πανελλήνιους Αρχιτεκτονικούς Διαγωνισμούς, οι οποίοι αν και στο παρελθόν λειτούργησαν ως ρωγμή στα στεγανά των αναθέσεων του δημοσίου, εδώ και αρκετό καιρό συνιστούν ένα προβληματικό πεδίο επαγγελματικής πρακτικής, αφού προκηρύσσονται ελάχιστοι και ακόμα λιγότεροι από αυτούς οδηγούν σε υλοποίηση των βραβευμένων μελετών,⁶ πολλές φορές μάλιστα με κακοποιημένο το τελικό αποτέλεσμα.⁷ Στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί η

4 Αναφορικά με τις πιο πρόσφατες εκδηλώσεις αυτού του θεσμικού ελλείμματος, καθώς και σχετικές ενέργειες του ΣΑΔΑΣ βλ. Επιστολές του ΣΑΔΑΣ προς τον αν. Υπουργό ΠΕΚΑ με θέμα «Αποκλεισμός των Αρχιτεκτόνων από νόμιμη άσκηση επαγγελματικών δικαιωμάτων» (Α.Π. ΣΑΔΑΣ 42446/18.01.11) και «Αρχιτέκτονες: θεσμική αποκατάσταση επαγγέλματος» (Α.Π. ΣΑΔΑΣ 42447/18.01.11)

Για μια πιο εκτενή, σφαιρική και με ιστορική πληρότητα ανάλυση του φαινομένου του ελλείμματος θεσμικής κάλυψης του επαγγέλματος βλ. Η. Παπαγεωργίου, Τ. Κατερίνη, Π. Τούρλας, Γ. Ψαλλίδα, «Αρχιτεκτονικά οι Αρχιτέκτονες», Εισήγηση στο 11ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αρχιτεκτόνων ΣΑΔΑΣ.

5 Ε. Φεσσά-Εμμανουήλ, op.cit., σελ.344.

6 Χαρακτηριστικά αναφέρουμε λίγες -εκείνες για τις οποίες έχουμε ίδια γνώση- από τις περιπτώσεις των Πανελληνίων Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών της τελευταίας περιόδου, για τις οποίες παρόλη την μεγάλη χρονική απόσταση που μας χωρίζει από την ανακίνωση των αποτελεσμάτων τους, ακόμα δεν έχουν οδηγηθεί από τον αγωνοθέτη ούτε σε υπογραφή της σύμβασης ανάθεσης μελέτης με τους βραβευμένους συναδέλφους και είναι άγνωστο πότε και εάν κάτι τέτοιο θα συμβεί: «Ενοποίηση Κοινόχρηστων Χώρων Κέντρου και πόλης Ιωαννίνων», «Δημαρχιακό Μέγαρο Ιωαννιτών», «Δημαρχιακό Μέγαρο Δήμου Αρκαλοχωρίου», «Σχεδιασμός Κοινότητας Κοινωνικών Κατοικιών με αρχές οικολογικού σχεδιασμού, Δήμος Αξίου Θεσσαλονίκης», «Κτήριο Δικηγορικού Συλλόγου Αθήνας», κ.α.

7 Χαρακτηριστικό παράδειγμα πρόσφατης κακοποίησης, είναι η περίπτωση του Πανελληνίου

μετονομασία των μελετών δημοσίων έργων σε ερευνητικά προγράμματα και η εκπόνησή τους από πανεπιστημιακά ιδρύματα, συμπληρώνοντας έτσι τον κύκλο των αποκλεισμών από τις αναθέσεις δημοσίου.⁸

Οι παραπάνω λόγοι περιορισμού της πρόσβασης των μικρών γραφείων στα έργα του δημοσίου είναι ήδη αρκετά παλιό.⁹ Στις μέρες μας όμως αναβαπτίζονται στην σύγχρονη συγκυρία της κρίσης και της ύφεσης. Έτσι, αντί να αναζητούνται θεσμικά, συλλογικά και ατομικά οι αιτίες και οι θεραπείες των χρόνιων προβλημάτων¹⁰, η πολιτεία προτάσσει την εκσυγχρονισμένη επιχειρηματικότητα, μέσα στην ελεύθερη αγορά και την υπερ-ανταγωνιστικότητα. Μέσα σε αυτό το πνεύμα, το επάγγελμα αρχιτέκτονας ανοίγει κι άλλο: επίκειται η κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών, ενώ οι μεγάλες εταιρίες προκρίνονται έναντι των «αντιπαραγωγικών», βιοτεχνικού χαρακτήρα, μικρών γραφείων. Έτσι αντί για την άμβλυση παλιών αρχιτεκτονικών -περιβαλλοντικών, πολιτισμικών, εργασιακών- προβλημάτων, προδιαγράφεται η ζοφερή όξυνσή τους.

Η αλλαγή του τοπίου, με την εξαφάνιση των «μικρών» και την βίαιη κατίσχυση στο ελληνικό περιβάλλον των «μεγάλων» οργανωμένων συμφερόντων διατυπώνεται χωρίς περιστροφές στο σχέδιο νόμου για την Τροποποίηση Συστήματος Εκπόνησης Μελετών και Εκτέλεσης Δημοσίων Έργων. Σκοπός του νέου νόμου, σύμφωνα με τους συντάκτες του είναι η «συγκρότηση από μηχανικούς και επιστήμονες, με νέα εξειδικευμένα αντικείμενα, ομίλων και εταιριών που θα έχουν μόνιμη στελέχωση»¹¹. Πρόκειται για την απαραίτητη υποστήριξη, από επιστημονική, μελετητική και πιθανόν θεσμική σκοπιά του νέου 'αναπτυξιακού' μοντέλου των πακέτων fast track. Αυτά τα νέα εκσυγχρονισμένα υπερ-πακέτα,

Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού με θέμα «Ανάπλαση Αρχαίων Πυλών στην είσοδο του Πειραιά». Η κακοποίηση της βραβευθείσας μελέτης κατά την υλοποίηση συνίσταται στην αντικατάσταση της μεταλλικής γέφυρας οχημάτων που προέβλεπε η μελέτη, με γέφυρα από οπλισμένο σκυρόδεμα, στα υλικά των επιστρώσεων, κ.α. (βλ. διάλεξη Β. Γκανιάτσα με θέμα «Αρχιτεκτονική Πράξη και Αρχιτεκτονικός Λόγος: η πρόταση για το αρχαιολογικό πάρκο των Πυλών του Πειραιά», που διοργάνωσε η Ελληνική Αρχιτεκτονική Εταιρία, Κτήριο Ιωνικής Εταιρίας. Αθήνα: 19.05.2010.

⁸ Βλ. σχετικά «Εκπόνηση μελέτης με απευθείας ανάθεση στο ΕΜΠ», περ. Αρχιτέκτονες, τ.81, περ. Β, σσ.15-17, Β. Χαλαμπίδου (επιμ.), «Ανάθεση μελετών ως ερευνητικών προγραμμάτων», περ. Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ, τ.2616, 17/01/11, σελ.16, Γ. Βραχάκης (επιμ.), «Ανάθεση μελέτης αστικής ανάπτυξης», περ. Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ, τ.2592, 12/07/10, σελ.52, μερικές από τις πολύ λίγες δημοσιευμένες περιπτώσεις της πολύ πρόσφατης περιόδου.

⁹ Ε. Φεσσά-Εμμανουήλ, *op.cit.*, σελ.344.

¹⁰ Γ. Σαρηγιάννης, «Η πόλη του 21ου αιώνα – Έκφραση της ελεύθερης αγοράς' και της αποσύνθεσης του καπιταλιστικού συστήματος», Εισήγηση στο 10ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο, Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική Πόλη στον 21ο Αιώνα. Αθήνα: ΤΕΕ, 1999, σελ.162.

¹¹ Ενημερωτικό Δελτίο Τύπου για το σχέδιο νόμου «Τροποποίηση Συστήματος Εκπόνησης Μελετών, Εκτέλεσης Δημοσίων Έργων και Σύσταση Αρχής Ελέγχου Μελετών και Έργων». Αθήνα: Γραφείο Τύπου Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, 29/12/10

βρίσκονται έξω από κάθε κοινωνικό και θεσμικό έλεγχο, καθώς παρακάμπτουν δικλίδες προστασίας της αρχιτεκτονικής, του δημόσιου χώρου και του περιβάλλοντος. Ήδη έχουν κάνει την εμφάνισή τους, με χαρακτηριστική περίπτωση αυτή του Ελληνικού, επιτομή ανακολουθίας της ελληνικής πολιτείας, σε σχέση με την αντιμετώπιση σοβαρών αστικών θεμάτων.¹² Στις μέρες μας γινόμαστε μάρτυρες παράκαμψης των αποτελεσμάτων του Διεθνούς Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού για το Μητροπολιτικό Πάρκο του Ελληνικού και διεκπεραίωσης του θέματος με εσπευσμένες διαδικασίες,¹³ οι οποίες μάλλον θα είναι πιλοτικές και για άλλα φλέγοντα ζητήματα της πόλης και του περιβάλλοντος (Λιτάσματα στον Πειραιά, Ελευσίνα, Ελαιώνας, κ.α.).

Χαρακτηριστικά και δυνατότητες των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων

Παρά τη μικρή τους κλίμακα και τη δεινή θέση στην οποία έχουν περιέλθει τελευταία, τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία χαρακτηρίζονται από όρους λειτουργίας που σχετίζονται άμεσα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής αρχιτεκτονικής, της ελληνικής πόλης και της υπαίθρου.

Κύριο δομικό χαρακτηριστικό και θεμελιώδης όρος ύπαρξης και λειτουργίας τους αποτελεί το γεγονός ότι είναι βαθιά ριζωμένα στον κοινωνικό ιστό, διότι εξαρτώνται οικονομικά από ένα πολυσχιδές δίκτυο συμφερόντων μικρής και μεσαίας ισχύος, το οποίο όμως απλώνεται σε ένα ευρύτατο μέρος της κοινωνίας: τα μεσαία κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία, λειτουργώντας ως άμεσοι εκφραστές των κοινωνικών αναγκών, υπερβαίνουν το στενά εννοούμενο ιδιωτικό συμφέρον του εκάστοτε εργοδότη. Δηλαδή το έργο τους θεωρούμενο συνολικά είναι δημιουργικό -όχι με την τρέχουσα έννοια του όρου, αλλά κυριολεκτικά- ως έργο για το δήμο.¹⁴

Αυτός ο θεμελιώδης όρος λειτουργίας και ύπαρξής τους, τους αποδίδει ένα πλήθος χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που καταδεικνύουν την κοινωνική, πολιτισμική και περιβαλλοντική σημασία τους και αναδεικνύουν το ρόλο και τις δυνατότητες τους. Ρόλος και δυνατότητες που αυξάνονται και διευρύνονται στο χώρο και στο χρόνο, αν λάβουμε υπόψη τον σημερινό πληθυσμό των Ελλήνων αρχιτεκτόνων, που συνεχώς αυξάνεται από

¹² Σ. Νίκας, «Fast track τουριστική ανάπτυξη για το Ελληνικό και τον Άγιο Κοσμά», εφ. Καθημερινή, 12 Ιανουαρίου 2011, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_econo_my_100003_30/12/2010_427156.

¹³ Π. Παπαδόπουλος, «Αναταράξεις για Ελληνικό και Αστακό», εφ. Το Βήμα, 13/02/2011

¹⁴ Δημοεργός [δῆμιος + ἔργον] αυτός που δουλεύει για το κοινό καλό και όχι για τον εαυτό του ή για ιδιώτη.

R. Cunliffe, A Lexicon of the Homeric Dialect. Glasgow and Bombay: Blackie and Son Limited, 1924, σελ.90.

τους νέους αποφοίτους παλιών και καινούργιων αρχιτεκτονικών σχολών, πολλοί εκ των οποίων συχνά δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια.

Το πιο σημαντικό ίσως τέτοιο χαρακτηριστικό, το οποίο είναι άμεση απόρροια της εδραίωσης τους πάνω σε ευρύτατα κοινωνικά στρώματα μεσαίας οικονομικής δυνατότητας, είναι το γεγονός ότι τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία έχουν μεσαίο κύκλο εργασιών και περιορισμένο μέγεθος οικονομικών συναλλαγών. Έτσι, είναι ελεύθερα από άμεσες οικονομικές εξαρτήσεις μεγάλων συμφερόντων (οικονομικές ελίτ, Δημόσιο κ.α.) με αποτέλεσμα να επιδέχονται εύκολα κοινωνικό και θεσμικό έλεγχο. Τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία δηλαδή, αποτελούν ένα μόνο από τους συντελεστές διαμόρφωσης του δομημένου περιβάλλοντος, σε αντίθεση με τις μεγάλες εταιρίες και τους ομίλους συμφερόντων που αξιώνουν καθολική κυριαρχία και ενίοτε κατορθώνουν να καταστούν μοναδικοί διαμορφωτές του. Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η λειτουργία των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων μπορεί έμμεσα να καταστήσει εφικτό και αποτελεσματικό τον έλεγχο του περιβάλλοντος και των όρων παραγωγής του από την Πολιτεία¹⁵ έλεγχος ο οποίος κατά κοινή ομολογία πάσχει καθώς είναι από ανεπαρκής έως ανύπαρκτος.

Επιπλέον, το έργο που παράγουν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί προσωπικό, όχι μόνο με την έννοια του συγκεκριμένου προσωπικού αρχιτεκτονικού ύφους σε κάθε μία περίπτωση, αλλά με την έννοια του ότι το έργο προκύπτει ως προϊόν ανταλλαγής μεταξύ φυσικών προσώπων. Σε αντίθεση με το συχνά απρόσωπο προϊόν που παράγεται στις μεγάλες εταιρίες από γραφειοκρατικές διαδικασίες μεταξύ εταιρικών εντεταλμένων και πελατών, τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία συμμετέχουν σε μια προσωπική σχέση μεταξύ των εργοδοτών, μελετητών και κατασκευαστών-μαστόρων. Επίσης, το προσωπικό αρχιτεκτονικό ύφος που παράγουν συνεισφέρει σημαντικά στην ποικιλία και την πολυμορφία του αστικού περιβάλλοντος προφυλάσσοντας το από μία μονότονη, απρόσωπη και ουδέτερη εικόνα.

Εξαιτίας αυτής της διαπροσωπικής σχέσης με τους εργοδότες -και της αμεσότητας που τη χαρακτηρίζει- αλλά και τους υπόλοιπους συντελεστές του έργου (εργολάβοι, μάστορες), τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία αναλαμβάνουν σε μεγάλο μέρος την κάλυψη του ελλείμματος αρχιτεκτονικής καλλιέργειας του κοινωνικού συνόλου. Η σημασία αυτού του ρόλου που επιτελούν αναδεικνύεται αν αναλογισθούμε την απουσία της αρχιτεκτονικής από την κατώτερη και μέση εκπαίδευση. Ακόμα όμως περισσότερο, αυτή η απουσία αρχιτεκτονικής καλλιέργειας γίνεται προφανής από την έλλειψη καλοσχεδιασμένων και άρτια υλοποιημένων δημόσιων χώρων και κτηρίων, στα οποία οι ευρύτερες κοινωνικές ομάδες να μπορούν να καλλιεργηθούν χρησιμοποιώντας τα.

Ο βιωμένος καθημερινός χώρος που παράγουν τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία στέκεται στον αντίποδα της εντυπωσιακής lifestyle αρχιτεκτονικής που προβάλλεται από τα ΜΜΕ ως θέαμα.¹⁵ Όλο και πιο συχνά τελευταία, γινόμαστε μάρτυρες στο γεγονός ότι εκτός από τα ΜΜΕ και η Ελληνική πολιτεία δεν αντιμετωπίζει την αρχιτεκτονική ως μια αξία βιωμένη και ενταγμένη στην καθημερινή ζωή των πολιτών της (αξία ουσίας), αλλά κυρίως ως εργαλείο επικοινωνιακού χαρακτήρα.¹⁶ Αντιθέτως, τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία, παρ' όλη τη μικρή τους κλίμακα, δημιουργούν τους πραγματικούς χώρους μέσα στους οποίους πραγματικοί άνθρωποι καθημερινά ζουν και εργάζονται.

Έτσι το γεγονός ότι τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία διαμορφώνουν τα δοχεία ζωής που δέχονται την καθημερινότητα της συντριπτικής πλειονότητας της κοινωνίας δεν αναφέρεται απλά στην καλλιέργεια του γούστου και της καλαισθησίας των ανθρώπων που τα κατοικούν, αλλά αναδεικνύει τον ηθικό πυρήνα της αρχιτεκτονικής και τη δημόσια διάσταση ακόμα και των πιο ιδιωτικών έργων της. Αυτό μάλιστα το κάνει όχι μέσω ηθικολογιών και διανοητικών κατασκευών, αλλά εμπράγματα μέσα από τους όρους παραγωγής και βίωσης του καθημερινού χώρου.¹⁷

Σε αρκετές περιπτώσεις, τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία έχουν τη βάση τους και δραστηριοποιούνται σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή (χωρίς ωστόσο πάντα να περιορίζονται κατ' ανάγκη αποκλειστικά σε αυτήν). Έτσι, μπορούν να γνωρίζουν πολύ καλά τον τόπο, τα γεωμορφολογικά και κλιματολογικά του δεδομένα, την ιστορία του, τους ανθρώπους που τον κατοικούν και τις πρακτικές τους. Δηλαδή, τόσο η οργάνωσή, όσο και ο τρόπος λειτουργίας των μικρών γραφείων, ανταποκρίνονται εξίσου στην κλίμακα του τόπου και στην ανθρώπινη κλίμακα που γεννιέται από αυτόν. Το αντίθετο μπορεί εύκολα να γίνει κατανοητό, από το άλλο άκρο των πολυεθνικών εταιρικών γραφείων του διεθνούς jet set που προσγειώνονται σε μια χώρα, σχεδιάζοντας και χτίζοντας αρχιτεκτονήματα που πολύ συχνά αδιαφορούν για τα ειδοποιά χαρακτηριστικά

¹⁵ Γκυ Ντεμπόρ, Η Κοινωνία του Θεάματος. Αθήνα: Διεθνής Βιβλιοθήκη, 2000, παρ.173, σελ.136.

¹⁶ Μερικά, λίγα από τα πολλά, ηχηρά παραδείγματα αντιμετώπισης της αρχιτεκτονικής από την πολιτεία ως επικοινωνιακό εργαλείο και επίκλησης των star architects:

- Η συμβολή του αρχιτέκτονα Santiago Calatrava στα έργα των Ολυμπιακών αγώνων του 2004.
- Η επίκληση του Hose Asebilio στη θεραπεία της καμένης Ηλείας και στα ζητήματα του Πρώην Αεροδρομίου του Ελληνικού.
- Η κατάληξη της μελέτης του Νέου Μουσείου Ακροπόλεως στον Bernard Tschumi μετά από τρεις αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς.
- Οι φήμες που συνδέουν την ανέγερση μουσουλμανικού τεμένους στην Αθήνα με τη Zaha Hadid.
- Η πτήση με ελικόπτερο πάνω από το λεκανοπέδιο της Αθήνας του τότε δημάρχου της πόλης Δημήτρη Αβραμόπουλου με τον Rem Koolhaas για την επιλογή θέματος και οικοπέδου.

¹⁷ K. Harries, The Ethical Function of Architecture. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 1997, σελ.325.

του τύπου στον οποίο στέκονται ή χρησιμοποιούν μόνο κατ' επίφαση μια ρητορική 'ένταξης.'

Ακόμη, λόγω του μεγέθους τους χαρακτηρίζονται από ευελιξία στην άσκηση της αρχιτεκτονικής. Μέσω προσωρινών άλλα και πιο μακροχρόνιων δικτύων συνεργασιών, μπορούν να ανταπεξέρχονται σε μεγαλύτερα θέματα που ξεπερνούν τις δυνατότητες του δυναμικού ενός μικρού γραφείου. Επίσης μπορούν με τον ίδιο τρόπο να ανταποκρίνονται σε μεγάλο εύρος της αρχιτεκτονικής θεματολογίας προκειμένου να αντιμετωπίσουν ζητήματα ιδιαίτερης κτιριολογίας και οικοδομικής που απαιτούν τυχόν εξειδικευμένες γνώσεις.

Τέλος, καθώς διαχειρίζονται κατά κανόνα μικρά έργα, τα μικρά γραφεία δεν κατακερματίζουν το γνωστικό αντικείμενο της αρχιτεκτονικής σε επιμέρους εξειδικευμένες εργαλειακές γνώσεις. Αντίθετα, το προσωπικό τους έχει συνολική εποπτεία του αρχιτεκτονικού αντικειμένου και δρα έχοντας υπ' όψιν όλες τις εκφάνσεις του σχεδιασμού και της υλοποίησης του έργου, καθώς τα διάφορα στάδια της μελέτης (προμελέτη, οριστική μελέτη, μελέτη εφαρμογής) και της κατασκευής, πραγματοποιούνται κατά κανόνα από τους ίδιους ανθρώπους. Έτσι το μικρό τους μέγεθος -όχι μόνο δεν είναι περιοριστικός παράγοντας- αλλά αντιθέτως γίνεται ο καθοριστικός παράγοντας που επιτρέπει ευρύτητα πνεύματος και αντίληψης και που μπορεί να συνυπολογίσει κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση το σύνολο των κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων.¹⁸ Υπό αυτό το πρίσμα, μπορεί να αντιληφθεί κανείς ότι η τρέχουσα απαίτηση από την αρχιτεκτονική εκπαίδευση για διάσπαση της ενότητας του επιστημονικού αντικειμένου της αρχιτεκτονικής σε εντατικοποιημένες εργαλειακές, τεχνοκρατικές εξειδικευμένες γνώσεις, εξυπηρετεί αποκλειστικά τη στελέχωση εταιριών με εξειδικευμένους επιστήμονες, οι οποίοι όμως στερούνται συνολικής εποπτείας του αρχιτεκτονικού έργου, αλλά και της διαδικασίας παραγωγής του.¹⁹

18 Ακόμα και όταν χρησιμοποιούν όμως εργαλειακές γνώσεις όπως για παράδειγμα οι νέες τεχνολογίες, τις ενσωματώνουν ευέλικτα και με υβριδικούς τρόπους που είναι ανοικτοί σε πειραματισμούς και δοκιμές.

19 A. Pérez-Gomez, «Ethics and Poetics in Architectural Education», στο *Architecture, Ethics and the Personhood of Place*, (εκδ.) Gregory Caicco. Hanover and London: University Press of New England, 2007, σσ.119-133.

Δες επίσης το: Δ. Κωτσάκης, «Για την Αρχιτεκτονική Παιδεία», Εισήγηση στο 10ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο, Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική Πόλη στον 21ο Αιώνα. Αθήνα: ΤΕΕ, 1999, σελ.466. και το L. Koutsoumpos, *Inhabiting Ethics: Educational Praxis in the Design Studio, the Music Class and the Dojo*, PhD Thesis. Edinburgh, 2009. σελ.307.

Επίλογος

Στον παρόν κείμενο επισημάναμε το μεγάλο ποσοστό των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων που ανταποκρίνονται στην κλίμακα των δεδομένων της Ελληνικής κοινωνίας. Καταδείξαμε τη δεινή θέση στην οποία έχουν αυτά περιέλθει τα τελευταία χρόνια και αναλύσαμε το αδιέξοδο των πρόσφατων χειρισμών που επικαλούνται ως άλλοθι την οικονομική κρίση. Τέλος αναφερθήκαμε στη διάχυση των μικρών αρχιτεκτονικών γραφείων στην ελληνική κοινωνία και αναλύσαμε το ρόλο που αυτά μπορούν να έχουν στη διαμόρφωση του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος των ελληνικών πόλεων, αλλά και της υπαίθρου.

Θεωρούμενα από αυτήν την οπτική, τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία μπορούν να εξελιχθούν σε υπολογίσιμο συντελεστή στη λύση του προβλήματος του περιβάλλοντος και της ελληνικής πόλης. Βέβαια, για να δει κανείς τα μικρά γραφεία σα λύση θα πρέπει να κατανοήσει ως πρόβλημα την παράδοση του περιβάλλοντος στα ανεπίδεκτα κοινωνικών και θεσμικών ελέγχων, οργανωμένα εταιρικά συμφέροντα των fast track και την περιβαλλοντική υποβάθμιση που αυτά συνεπάγονται. Θα πρέπει να θεωρήσει ως πρόβλημα της ελληνικής αρχιτεκτονικής τη μονότονη και ανιαρή επανάληψη απρόσωπων νεο-παραδοσιακών, νέο-μίνιμαλ και άλλων αρχιτεκτονικών υποπροϊόντων. Θα πρέπει να θεωρήσει ως πρόβλημα την απουσία των αρχιτεκτόνων από τη διαμόρφωση του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου καθώς και το έλλειμμα αρχιτεκτονικής καλλιέργειας των κατοίκων των πόλεων και της υπαίθρου.

Φυσικά, για να ανταποκριθούν σε αυτό τους το ρόλο τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία, αλλά και να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που έχουν και που τους αποδίδουν τα χαρακτηριστικά τους, χρειάζονται υποστήριξη και κυρίως χρειάζονται εργασία. Δηλαδή χρειάζεται η πολιτεία να αντιμετωπίσει εμπράγματα την αρχιτεκτονική ως κοινωνικό αγαθό,²⁰ αλλά και να παράσχει θεσμική κάλυψη στους αρχιτέκτονες.²¹ Χωρίς στήριξη όμως τα μικρά αρχιτεκτονικά γραφεία θα παραμείνουν μια από τις «μικρές υποταγμένες επαρχίες»²² που έχει διαρκώς ανάγκη να συνθλίβει η σύγχρονη αυτοκρατορική Ρώμη του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού.

Το κείμενο αυτό επιχειρεί να φέρει στην επιφάνεια το αυτόνοτο, να το φωτίσει και να το καταστήσει συλλογικά συνειδητό. Και όπως συμβαίνει πολλές φορές με όλα τα αγαπη-

20 Γ. Παπαγιαννόπουλος, «Υπάρχει χώρος για την Αρχιτεκτονική;», περ. Αρχιτέκτονες, τ. 68, σελ.75.

21 Η. Παπαγεωργίου, Τ. Κατερίνη, Π. Τούρλας, Γ. Ψαλλίδα, «Αρχιτεκτονικά οι Αρχιτέκτονες», Εισήγηση στο 11ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αρχιτεκτόνων ΣΑΔΑΣ

22 Δ. Κωτσάκης, *op.cit.*, σελ.466.

μένα, την αξία τους την καταλαβαίνει κανείς όταν είναι υπό απειλή. Ωστόσο ο διάλογος που επιχειρεί να ανοίξει αυτό το κείμενο, δεν αφορά ένα καταστροφικό σενάριο. Αυτό που πραγματεύεται είναι η θέση και η στάση των ελλήνων αρχιτεκτόνων στις μεταβολές στις οποίες υπόκειται η εργασία τους τη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία. Η στάση που θα υιοθετηθεί στο παρόν θα καθορίσει το ύψος, το είδος και την εξέλιξη του επαγγέλματος και ως εκ τούτου του κτισμένου περιβάλλοντος στο μέλλον. Συνειδητοποιώντας την ανάγκη για αυτομετασχηματισμό και αυτοθέσμιση, δρούμε εμείς οι ίδιοι για το παρόν και ως εκ τούτου για το μέλλον μας. Το δίλημμα πολυφωνία, ετερότητα, πλουραλισμός στη συμμετοχή στην οργάνωση, στον τρόπο δημιουργίας και έκφρασης έναντι μαζικότητας ομογενοποίησης, έλλειψη διαφορετικότητας είναι ένα δίλημμα για το παρόν και το μέλλον της αρχιτεκτονικής.

Κατερίνη Τόνια
Παπαγεωργίου Ηλίας,
Τούρλας Πάνος
Ψαλλίδα Γιούλη

Αρχιτεκτονικά οι Αρχιτέκτονες Ένα αυτόνοτο αίτημα

Εισαγωγή

Το κείμενο αυτό απευθύνεται σε συναδέλφους¹. Κατ' αρχήν στους συναδέλφους αρχιτέκτονες. Εξίσου, και μάλιστα σε προσωπικό και συναδελφικό τόνο, απευθύνεται σε συναδέλφους πολιτικούς μηχανικούς και τοπογράφους.

Στόχος του είναι να καταδείξει τον παραλογισμό μιας κατάστασης που ταλανίζει την οικοδομική δραστηριότητα εδώ και περίπου ογδόντα χρόνια: Το να εκπονούν αρχιτεκτονικές μελέτες μηχανικοί που ελάχιστη επιστημονική εμπειρία έχουν πάνω στο αντικείμενο. Το φαινόμενο αυτό αποτελεί τμήμα μιας ευρύτερης κατάστασης σύγχυσης που αφορά τις αρμοδιότητες όλων των μηχανικών. Εν έτει 2011 και ενώ τα επιστημονικά αντικείμενα έχουν πλέον αποκτήσει διακριτή διάρθρωση, η νομική κατοχύρωση των αρμοδιοτήτων συνεχίζει να στηρίζεται σε νομοθεσία του 1930 και να αναπαράγει λογικές του προπερασμένου αιώνα.

Το κείμενο επιχειρεί κατ' αρχήν να πείσει για την αναγκαιότητα αλλαγής του υπάρχοντος νομικού πλαισίου. Κατά δεύτερον να διερευνήσει τους λόγους για τους οποίους αυτό δεν έχει συμβεί έως τώρα. Σημειώνουμε εδώ πως το ζήτημα δεν τίθεται για πρώτη φορά από εμάς. Γενιές ολόκληρες αρχιτεκτόνων έχουν ασχοληθεί με το θέμα στο παρελθόν.

Αν παρατηρήσει κανείς το δομημένο και αδόμητο χώρο, ελάχιστα δείγματά του έχουν πραγματοποιηθεί από αρχιτέκτονες. Παρότι συλλήβδην οι τελευταίοι αποτελούν το στό-

¹ Η αρχική εκδοχή του κειμένου αυτού γράφτηκε για να παρουσιαστεί στο 11ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο. Στην πορεία όμως συγκεντρώσαμε τόσα στοιχεία που κρίναμε πως θα ήταν κρίμα να παραμείνουν στα συρτάρια μας.

χο μιας ασαφούς κοινωνικής κατακραυγής πως “αυτοί φταίνε για το χάλι των πόλεων και της υπαίθρου”, η συμβολή τους στην οικοδομική παραγωγή υπήρξε ελάχιστη. Ακόμα και σήμερα το σύνολο των οικοδομικών αδειών που εκδίδονται προέρχεται από μια πληθώρα μηχανικών². Οι αρχιτέκτονες δεν εκπονούν την αρχιτεκτονική μελέτη ούτε για τις μισές από αυτές. Εξετάζοντας ένα τυχαίο δείγμα από την Πολεοδομία της Νομαρχίας Πειραιά για την περίοδο Σεπτεμβρίου - Οκτωβρίου 2008 διαπιστώσαμε πως σε ένα σύνολο 101 αδειών τα αρχιτεκτονικά σχέδια είχαν υπογραφεί μόνο για 47 μελέτες από αρχιτέκτονα. Τα υπόλοιπα είχαν υπογραφεί από 51 πολιτικούς μηχανικούς και 3 τοπογράφους. Παλιότερα το ποσοστό ήταν συντριπτικό υπέρ των πολιτικών μηχανικών. Η ελληνική επικράτεια δεν χτίστηκε από αρχιτέκτονες. Πιστεύουμε σθεναρά πως θα έπρεπε να έχει συμβεί το αντίθετο και πως ακόμα και σήμερα είναι δυνατή η αλλαγή του υπάρχοντος νομικού πλαισίου.

Δεν έχουμε την πρόθεση να αναλωθούμε σε εκ των υστέρων εκτιμήσεις και κατηγορίες για το ποιος φταίει για τη χαμηλή ποιότητα του δομημένου χώρου. Οι παραινέσεις και οι προτάσεις μας αφορούν αποκλειστικά το παρόν και το μέλλον. Καθώς όμως το ζήτημα γεννήθηκε σε συγκεκριμένες συνθήκες στο πρόσφατο και απώτερο παρελθόν, μια νηφάλια καταγραφή της ιστορικής εξέλιξής του ίσως να μπορέσει να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τις συνθήκες που το γέννησαν καθώς και τους τρόπους υπέρβασής του.

Ας πάρουμε λοιπόν τα πράγματα από την αρχή.

Η διαφοροποιημένη χρήση των όρων μηχανικός και αρχιτέκτονας εμφανίζεται στους νεώτερους χρόνους. Αν εξαιρέσει κανείς μια συγκεκριμένη περίοδο της αρχαιότητας, όπου ο αρχιτέκτονας σήμαινε ακριβώς ό,τι ορίζει η ετυμολογία της λέξης, ο όρος δε χρησιμοποιήθηκε ιδιαίτερα. Σήμερα αναφερόμαστε με τον όρο “αρχιτέκτων” σε προσωπικότητες που είχαν αυτό το ρόλο σε εποχές που οι ίδιοι δεν προσδιόριζαν τον εαυτό τους ως τέτοιο.³ Καθ’ όλη τη διάρκεια του μεσαίωνα η παραγωγή κτιρίων γινόταν από τις συντεχνίες των μαστόρων, τα Ισνάφια, που διάλεγαν τον πρωτομάστορα ως τον καλύτερο ανάμεσά τους.⁴

Η Αναγέννηση επαναφέρει τον όρο αρχιτέκτονας στο προσκήνιο. Παρότι η αρχιτεκτονική ως συστηματική γνώση που διδάσκεται είχε καταγραφεί σε κωδικοποιημένα έργα

² Σε ένα σύνολο 83,561 μηχανικών μελών του ΤΕΕ δραστηριοποιούνται 15,505 (18,56%) αρχιτέκτονες μηχανικοί, 23,579 (28,22%) πολιτικοί μηχανικοί και 5,574 (6,67%) αγρονόμοι-τοπογράφοι μηχανικοί.

³ Ο Ανθέμιος και ο Ισίδωρος που η ιστορία έχει καταγράψει ως τους αρχιτέκτονες της Αγίας Σοφίας αναφέρονται ως οι “μηχανεύοντες” του έργου.

⁴ Συναντάμε ακόμα τους όρους πρωτομαίστορα ή μαγίστορα. Βλέπε και Αγγελική Χατζημιχάλη “Τα ισνάφια”. Η λέξη ταυτίζεται με αντίστοιχους ξενόγλωσσους όρους όπως Meister, Mastro κλπ.

από τον Βιτρούβιο ή τον Αλμπέρτι, δε συστηματοποιήθηκε παρά μόνο με την έλευση του Διαφωτισμού. Το 1675 ιδρύεται η Γαλλική Βασιλική Ακαδημία Αρχιτεκτονικής. Στα μέσα του 18^{ου} αιώνα (1747) ιδρύεται στο Παρίσι η σχολή “Γεφυρών και Οδοστρωμάτων” που σηματοδοτεί και την απαρχή του διαχωρισμού της μηχανικής από την αρχιτεκτονική. Η αρχιτεκτονική ορίζεται ως ενασχόληση με κτίρια κυρίως δημόσια, αλλά αργότερα και ιδιωτικά, που έχουν ιδιαίτερες αισθητικές απαιτήσεις, ενώ το έργο του πολιτικού μηχανικού αφορά τους (πιο σύνθετους πλέον) μαθηματικούς υπολογισμούς και την οικονομία του έργου. Η πληθώρα των τεχνολογικών εξελίξεων, κυρίως στις μεταλλικές κατασκευές, χαρακτήρισαν τον 19^ο αιώνα ως τον αιώνα της κυριαρχίας της τεχνολογίας των υλικών έναντι των άλλων παραμέτρων της αρχιτεκτονικής σύνθεσης. Το γενικότερο θετικιστικό πνεύμα της εποχής έδινε στο ρόλο του μηχανικού ένα ιδιαίτερο κύρος.

Από τις αρχές του 20ου αιώνα η ανάδειξη ζητημάτων αρχιτεκτονικής που υπερβαίνουν τα θέματα της κατασκευής επαναφέρουν το ρόλο του αρχιτέκτονα στο προσκήνιο ως τον κατ’ εξοχήν αρμόδιο για τη διαμόρφωση του χώρου. Τα ζητήματα αστικοποίησης και οργάνωσης των μεγαλουπόλεων και η ανάδυση των αντίστοιχων κοινωνικών ζητημάτων που σχετίζονται με το χώρο και κυρίως η ανάδυση της “λειτουργικότητας” ως καθολικό αίτημα αρχίζουν να συστηματοποιούν ένα γνωστικό αντικείμενο, αλλά και ένα διακριτό πεδίο άσκησης των ειδικών δεξιοτήτων και υπηρεσιών που παρέχουν οι αρχιτέκτονες. Πλέον στις περισσότερες χώρες είτε οι ιδιότητες του μηχανικού και του αρχιτέκτονα διαχωρίζονται με σαφήνεια είτε συνυπάρχουν στο ίδιο πρόσωπο⁵ που όμως έχει εκπαιδευτεί κατάλληλα ώστε να μπορεί να τις συνδυάζει.

Αυτά όμως συνέβησαν στο διεθνή χώρο. Στην Ελλάδα οι ειδικές ιστορικές συνθήκες και εξελίξεις όρισαν διαφορετικά τη μοίρα των συγκεκριμένων όρων.

Η ελληνική πρωτοτυπία

Το 1836 ιδρύεται με βασιλικό διάταγμα το Σχολείο των Τεχνών⁶. Από την ιδρυτική του διάταξη το πρόγραμμα των μαθημάτων προέβλεπε ως μάθημα την αρχιτεκτονική και την οικοδομική. Το 1843 αναλαμβάνει τη διεύθυνση του Σχολείου ο Λύσανδρος Καυταντζόγλου, ο οποίος αρνείται συστηματικά να διδάξει το μάθημα της αρχιτεκτονικής παρά τις εκκλήσεις της πολιτείας και τα αρνητικά σχόλια του τύπου, που τόνιζαν την ανάγκη εκπαί-

⁵ Για παράδειγμα στην Ισπανία οι Αρχιτέκτονες εκπονούν και τις στατικές μελέτες ενώ οι απόφοιτοι της Σχολής Μηχανικών για τους Δρόμους και τα Λιμάνια (Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos) μελετούν μόνο αυτά.

⁶ Σκοπός του ήταν κυρίως τη διδαχή επιτηδευματιών για την ανοικοδόμηση του νεοσύστατου τότε Ελληνικού Κράτους.

κούς μηχανικούς, αρχιτέκτονες μηχανικούς και μηχανολόγους μηχανικούς¹⁴. Όλες οι ειδικότητες όμως διδάσκονται σε έναν ενιαίο φορέα, το Σχολείο των Βιομηχανικών Τεχνών¹⁵. Στη διδακτέα ύλη περιλαμβάνονται μαθήματα όπως οδοποιία, θεωρητική μηχανική, γεφυροποιία και λιμενικά έργα, αλλά εξίσου διδάσκονται μαθήματα όπως η αρχιτεκτονική για δύο έτη, η οικοδομική για τρία έτη, τεχνικά σχεδιάσεις για τέσσερα έτη, η ιστορία της τέχνης και η αισθητική. Η εκπαίδευση είναι μεικτή αρχιτέκτονα και πολιτικού μηχανικού. Οι απόφοιτοι του Σχολείου όμως ονομάζονται, χωρίς διαφοροποίηση, πολιτικοί μηχανικοί¹⁶ σε αντιδιαστολή με τους στρατιωτικούς μηχανικούς. Από τη χρονική αυτή στιγμή και έκτοτε ξεκινά η σύγχυση των αρμοδιοτήτων (Εικ.02, Εικ.03).

Το πρόγραμμα των σπουδών της Σχολής των Πολιτικών Μηχανικών περιλαμβάνει τα εξής μαθήματα :

<p>Είς τὸ πρῶτον ἔτος :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ἀναλυτικὴ Γεωμετρία 2. Περιγραφικὴ Γεωμετρία μετ' ἐφαρμογῶν 3. Στοιχειώδης Μηχανικὴ 4. Ἐπιπέδου μετ' ἐφαρμογῶν (Τοπογραφία) 5. Φυσικὴ 6. Χημεία 7. Τεχνικαὶ Σχεδιάσεις 8. Ὀπλισμὸς <p>Είς τὸ δευτέρου ἔτος :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Διαφορικὸς καὶ ὀλοκληρωτικὸς λογισμὸς 2. Χωροστάθμισις μετ' ἐφαρμογῶν 3. Οἰκοδομικὴ—περὶ οἰκοδομησίων ὕλων 4. Ὀδοποιία 5. Ὀρυκτολογία καὶ Γεωλογία 6. Θεωρητικὴ Μηχανικὴ 7. Ἱστορία τῆς Τέχνης 8. Τεχνικαὶ Σχεδιάσεις 9. Ὀπλισμὸς 	<p>Είς τὸ τρίτου ἔτος :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ἐφαρμοσμένη Μηχανικὴ 2. Γεφυροποιία 3. Οἰκοδομικὴ 4. Ἀρχιτεκτονικὴ 5. Μηχανολογία 6. Δασολογία 7. Αἰσθητικὴ 8. Τεχνικαὶ Σχεδιάσεις 9. Ὀπλισμὸς <p>Είς τὸ τέταρτου ἔτος :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Λιμενικὰ ἔργα 2. Σιδηροδρομικὴ 3. Οἰκοδομικὴ 4. Ἀρχιτεκτονικὴ 5. Διοικητικὸν Δίκαιον καὶ Πολιτικὴ Οἰκονομία 6. Λογιστικὴ 7. Τεχνικαὶ Σχεδιάσεις 8. Ὀπλισμὸς
---	---

Εικ.02: Πρόγραμμα σπουδών της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών του Πολυτεχνείου μετά τη μεταρρύθμιση του 1887

14 Η πληροφορία προέρχεται από την ιστοσελίδα του ΕΜΠ. <http://www.ntua.gr/history2.html>
 15 Παράλληλα λειτουργούσε και το Σχολείο των Καλών Τεχνών, που μετεξελίχτηκε στην Σχολή Καλών Τεχνών
 16 Βλέπε Μπίρης σελ. 299.

Εικ.03:

Αβερύφειον Βραβείον του 1907

Σχέδιον του μαθητού της Δ τάξης των πολιτικών μηχανικών Ι. Ιωαννίδη. Πηγή Μπίρης "Η ιστορία του ΕΜΠ" σελ. 416. Τα μαθήματα Αρχιτεκτονικής, ιστορίας τέχνης, αισθητικής αλλά και τα μαθήματα σχεδίου και οικοδομικής συνέβαλαν στο άρτιο αρχιτεκτονικό αποτέλεσμα της εικονιζόμενης σπουδαστικής εργασίας.

Όταν το 1914 το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο αναδιαρθρώνεται θα ιδρυθούν οι Σχολές του Πολυτεχνείου διαμορφώνοντας και τις αντίστοιχες ειδικότητες. Μόνο που πλέον οι δομικοί μηχανικοί του 1887 θα ονομάζονται πολιτικοί μηχανικοί απολαμβάνοντας τον τίτλο που πριν κατείχαν όλοι οι απόφοιτοι του Σχολείου των Βιομηχανικών Τεχνών, αλλά μην έχοντας καμία σχέση με τους πολιτικούς μηχανικούς πριν το 1914. Η ίδρυση της Σχολής Αρχιτεκτόνων το 1917 δε θα φέρει καμία αλλαγή στο νέο αυτό δεδομένο παρά το γεγονός πως τα μαθήματά της διαφοροποιούνται πλέον σαφώς τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά από τη Σχολή Πολιτικών Μηχανικών, συνιστώντας μια διαφορετική ειδικότητα που διδάσκεται μαθήματα όπως η νεοεισαχθείσα κτιριολογία¹⁷.

Το 1930 με το Νόμο 4663 "Περί εξασκήσεως του επαγγέλματος του πολιτικού μηχανικού, αρχιτέκτονος και τοπογράφου" θα οριστούν για πρώτη φορά οι αρμοδιότητες ανά ειδικότητα. Καθώς όμως ο νόμος αφορά και απόφοιτους πριν το 1914 αναφέρει πως "στην άσκηση του επαγγέλματος του διπλωματούχου πολιτικού μηχανικού νοείται συνυπάρχουσα και η εξάσκησης του επαγγέλματος του αρχιτέκτονος και τοπογράφου". Κατ' αυτόν τον τρόπο αρκετοί διπλωματούχοι Πολιτικοί Μηχανικοί πριν το 1914, όπως για παράδειγμα οι, γνωστοί σε εμάς ως αρχιτέκτονες, Παναγιώτης Ζήζηλας ή ο Βασίλειος Τσαγρής, θα μπορούσαν να ασκούν το επάγγελμα του αρχιτέκτονα όπως έκαναν και πριν το 1930. Αντίθετα την άσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα ο νόμος την περιορίζει "εις καθαρώς αρχιτεκτονικά και οικοδομικά εργασίας", του δε τοπογράφου "εις καθαρώς τοπογραφικάς εργασίας". Πώς όμως μια μεταβατική διάταξη που αφορούσε κάποιες εκατοντάδες αποφοίτους πριν το 1914¹⁸ αποτέλεσε τη βάση για ένα νόμο που ισχύει έως σήμερα;

17 Βλέπε Μπίρης Κώστας "Η ιστορία του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου"
 18 Ο Άγγελος Γκίνης αναφέρει πως "εκ του Σχολείου των Βιομηχανικών Τεχνών εξήλθον μέχρι τούδε (1912) περί τους 300 Μηχανικοί, Αρχιτέκτονες και Μηχανολόγοι"

Οι λόγοι που ώθησαν σε αυτή τη διατύπωση, και στη διατήρησή της και αργότερα, θα μπορούσαν να είναι πολλοί. Σίγουρα δεν ήταν επιστημονικοί. Αν έριχνε ο νομοθέτης μια ματιά στα προγράμματα σπουδών της περιόδου που θεσπίστηκε ο νόμος, θα έβλεπε πως για τα κύρια αντικείμενα που ορίζουν το πεδίο άσκησης της αρχιτεκτονικής υπήρχε μία τεράστια απόσταση με τα αντίστοιχα των πολιτικών μηχανικών. Στο πρόγραμμα σπουδών του 1940-41 ήδη το μάθημα “Στοιχεία αρχιτεκτονικής” διδασκόταν μόνο για ένα έτος για ελάχιστες ώρες, παρέχοντας “στοιχειώδεις” γνώσεις. Αντίθετα για τους αρχιτέκτονες μόνο τα μαθήματα της γενικής και της ειδικής κτιριολογίας αποτελούσαν εξειδικευμένο αντικείμενο που διαρθρωνόταν σε τρία συνεχόμενα έτη με 18-πλάσιες ώρες διδασκαλίας! ¹⁹ Κανένα άλλο μάθημα των πολιτικών μηχανικών, πλήν ίσως της οικοδομικής και των τεχνικών σχεδιάσεων, δεν είχε σχέση με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό κτιρίων.

Τα μεταπολεμικά προγράμματα σπουδών όχι μόνο δεν άμβλυαν τις διαφορές αλλά τις κατέστησαν σαφέστερες. Το 1950-51, το μοναδικό σχετικό με το αντικείμενο μάθημα της “Αρχιτεκτονικής” διδασκόταν σε δύο έτη για συνολικά 8 ώρες διδασκαλίας και 6 ώρες ασκήσεων στους πολιτικούς μηχανικούς. Οι αρχιτέκτονες αντίθετα διδάσκονταν 4 γενικές και 3 ειδικές κτιριολογίες και συνθέσεις παρακολουθώντας συνολικά 27 ώρες διδασκαλίας και 58 ώρες ασκήσεων. Παραλείπουμε εντελώς να αναφέρουμε τα μαθήματα αρχιτεκτονικής ρυθμολογίας και μορφολογίας, αρχιτεκτονικής εσωτερικών χώρων ή ιστορίας της τέχνης και αρχιτεκτονικής, καθώς και πολλών άλλων ακόμα, που όπως θα δούμε αργότερα καθόλου αμελητέα δεν είναι στον ορισμό του επιστημονικού και επαγγελματικού αντικειμένου. ²⁰ Οι φοιτητές της αρχιτεκτονικής “ασκούσαν” και “εξασκούσαν” στο αντικείμενό τους, για πολλαπλάσιο χρόνο από τον αντίστοιχο πολιτικό μηχανικό, ο οποίος απλά δεν εξασκούσαν καθόλου. Αναρωτιέται κανείς αν από την ίδια τη διατύπωση του νόμου μπορούσαν να παρέχονται επαγγελματικά δικαιώματα σε σχέση με την αρχιτεκτονική στους απόφοιτους της σχολής πολιτικών μηχανικών. Αν όντως δεν εξασκούσαν στην αρχιτεκτονική από τις σπουδές τους, πως νοούνταν “συνυπάρχουσα η εξάσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα” ; (Εικ.04, Εικ.05)

¹⁹ Οι αναλογίες των συνολικών ωρών διδασκαλίας μπορούν να εκφραστούν με ένα λόγο που προκύπτει από το συνολικό άθροισμα των ωρών παρακολούθησης ανά εβδομάδα για όλα τα έτη: Πολιτικοί μηχανικοί: 4 ώρες. Αρχιτέκτονες: 72 ώρες. Αναλογία ωρών: 1/18! Πηγή: Οδηγός Σπουδών ΕΜΠ 1940-41 σελ.119-122. Στον ίδιο οδηγό μπορεί να δει και τα περιεχόμενα των αντίστοιχων μαθημάτων. Εκεί η σύγκριση της διδασκόμενης ύλης είναι ακόμα πιο ενδεικτική.

²⁰ Σημειώτεον δε πως οι αρχιτέκτονες παρακολουθούσαν και για τέσσερα έτη 16 ώρες διδασκαλίας και 20 ώρες ασκήσεων Δομικής μηχανικής. Παρά τα μαθήματα Δομικής το υπουργείο Δημοσίων Έργων θα κοινοποιήσει στο Σύλλογο Αρχιτεκτόνων το 1961, απόφαση που απαιτεί συνυπογραφή στατικού μηχανικού για συγκεκριμένες κατασκευές. Τουλάχιστον οι στατικοί μηχανικοί ονομάζονται στατικοί και όχι πολιτικοί. Ήταν κι αυτό μια πρόοδος.

XVIII. Ώριαία και ώρολόγια προγράμματα σχολών

α) Ώριαία προγράμματα

1. ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Αριθμ. μαθημάτων	Διδασκόμενα μαθήματα	Διδάσκοντες καθηγητές	Ώρια κατά έτος (1940-1941)										Σύνολο	
			1η τάξη		2η τάξη		3η τάξη		4η τάξη		5η τάξη			
			Θεωρ.	Πρακτ.	Θεωρ.	Πρακτ.	Θεωρ.	Πρακτ.	Θεωρ.	Πρακτ.	Θεωρ.	Πρακτ.		
1	Ανώτερα Μαθηματικά I	Φ. Βασιλείου	6	4	6	4								1
2	Παραστατική και Προβολική Γεωμετρία I	Π. Κριτικός			3	4	3	4						10
3	Παραστατική και Προβολική Γεωμετρία II	Ι. Κατάσουλος	3	4	3	4								14
4	Παιδαγωγική Φυσική I	Α. Παπαδόπουλος	4	1	4	1								10
5	Γενική Πειραματική Χημεία	Ιδ. Βασιλείου	5	1	2	1								9
6	Όργανολογία Γεωμετρίας-Πτερυγίας Μηχανικής I	Ι. Δρακόπουλος			4	2	4	3						13
7	Μηχανική I	Φ. Θεοδοπίδης	3	2										5
8	Μηχανική II		5	3	5	3								16
9	Μηχανική III				3	3	2	2						10
10	Μηχανική του Εδάφους	Κ. Γαυριλάκου												0
11	Πειραματική Αντίστροφη Στατική	Α. Μιχαηλάκης			2(2)	2(2)								4
12	Εφαρμοσμένη Στατική I	Π. Κιτοπίλης			4	2	4	2						12
13	Εφαρμοσμένη Στατική II							2	2	2	2			8
14	Γενική Μηχανολογία	Α. Κουτσούρας			2	2	2	2			2	2	2	12
15	Θεωρητική και γενική Ήλεκτροτεχνία Γενεσιολογία	Κ. Γαυριλάκου							2	1	2	1		6
16	Μεγάλοι Γεωδαιτικοί άσκησεις	Δ. Λαμπιδάκης	3	4	3	4								14
17	Μεγάλοι Γεωδαιτικοί άσκησεις Τεχνολογία θεμελίων όλων Ολοκληρωτική	Α. Σοφιάδης			3(2)	3(2)								6
18	Στοιχεία Αρχιτεκτονικής Στόβα Κατασκευαί I	Κ. Κιτοπίλης	2	2			4	4	3					11
19	Θεμελίωση και κατασκευή της Γεφυροποιίας	Α. Ρουσσόπουλος							2	2	2	2		8
20	Αίθρια και ζεύγες Γέφυρες Σιδηροδρομικής Σκυρόδεμα I	Κ. Παπαζής							3	2	3	2		10
21	Υδρολογική Υδρολογικά Έργα Σιδηροδρομική	Π. Παρασκευάπουλος							2	2	2	2		8
22	Εκμετάλλευση Σιδηροδρομικών Λιμενικών Έργων	Α. Σίνος							4	2	4	2		12
23	Ματαλλευτικά Έργα και Μεταλλογνωση	Δ. Πρωτοπαπαδόκης							3	3	5	5		16
24	Όσπεταία I	Δ. Πιπτός									4	2	3	9
25	Χωματουργία	Η. Γούταρης									3	2		5
26	Πολυτεχνείο	Σ. Παυλίδης							4	2	3	2		9
27	Δομική Μηχανική	Α. Δημητριάδης									2	2		4
28	Θεωρία και κατασκευή Φραγμάτων	Κ. Κουτσούρας									1	2		3
29	Υδροδυναμικά Έργα	Εβρα κατά												0
30	Πολιτική Οικονομία	Σ. Καρόνης			2	2			4	2				8
31	Τεχνική Εμετάλλευση των Έργων	Γ. Καραγιάννης							1	1	1	1		4
32	Αεροδυναμική	Γ. Αγγελοπούλου									1	1		2
33	Γαλλική γλώσσα (επιλεγμ. τεχν. συγγρ.)	Σ. Καραβός	2	2										4
34	Τεχνικοί σχεδιασμοί	Α. Τριανταφύλλου	8	8	1	1	1	1						12

() Άσκησεις κατά τμήματα εις κοινός θρας. * Μεταβατικώς διά τ. δεκαδ. έτος 1940-1941.

Εικ.04: Οδηγός Σπουδών ΕΜΠ 1940-41 (πολιτικών μηχανικών)

συναλλαγής και των ψήφων να τρομοκρατεί τους εκάστοτε ιθύνοντας... και να καθιστά εαυτήν αρχιτέκτονα δια μίας απλής υπουργικής αποφάσεως”;²³ Πράγματι από το 1930 και έκτοτε ακολούθησαν αρκετές τέτοιες αποφάσεις και διατάγματα, επεκτείνοντας και διευκρινίζοντας τον αρχικό νόμο.

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων στις μεταπολεμικές δεκαετίες υπήρξε εξαιρετικά δραστήριος. Εκτός από τα Συνέδρια που διοργάνωσε με αντικείμενο τα προβλήματα της ελληνικής πόλης και υπαίθρου, διεκδίκησε σθεναρά το διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων. Η πολυπληθής όμως παρουσία των υπόλοιπων ειδικοτήτων μέσα στο ΤΕΕ καθιστούσε τους αρχιτέκτονες μια ισχνή μειοψηφία που ουδέποτε κατόρθωσε να αλλάξει τις ισορροπίες.²⁴ Ήδη το 1961 ο Σύλλογος ήταν τόσο απογοητευμένος από το ΤΕΕ που “χαιρετίζοντας” τη νέα διοίκησή του, δήλωνε πως “αν οι προσδοκίες του διαψευστούν τότε ο αρχιτεκτονικός κόσμος δεν θα δίσταζε να ακολουθήσει το δικό του δρόμο.”²⁵ Παρά τη δυναμικότητα και τις πρωτοποριακές και προοδευτικές ιδέες των αρχιτεκτόνων της περιόδου η ίδια η κατάσταση ξεπερνούσε όλες τους τις προσδοκίες.²⁶ Το 1962 στο Ηράκλειο της Κρήτης εργάζονταν περίπου 30 πολιτικοί μηχανικοί και άλλοι τόσοι υπομηχανικοί. Αντίθετα δραστηριοποιούνταν μόνο τρεις αρχιτέκτονες οι οποίοι διατηρούσαν παράλληλα γραφείο και στην Αθήνα. Η ελληνική επαρχία συνέχιζε να αποτελεί άγνωστο τόπο για τους αρχιτέκτονες.²⁷ (Εικ.06)

Η δικτατορία του 1967 θα οριστικοποιήσει νομικά μια ήδη δεδομένη κατάσταση. Η εγκύκλιος 51502/67 της Πολεοδομίας Αθηνών θα διευκρινίσει όλες τις ειδικότητες μηχανικών που μπορούν να εκπονούν αρχιτεκτονικές μελέτες- από τοπογράφους μέχρι υπομηχανικούς.

Οι πρώτες μεταπολιτευτικές διοικήσεις του ΣΑΔΑΣ θέτουν το ζήτημα του διαχωρισμού

23 Σιάγας Άγγελος “Αντί Άρθρου”. Περιοδικό “Ο Αρχιτέκτων” 1 Οκτωβρης 1948 σελ.2. Παρατίθεται απο το Νίκο Χολέβα στο “Ο Αρχιτέκτων Άγγελος Ι. Σιάγας”

24 Ακόμα και πολύ αργότερα, όταν πρόεδρος του ΤΕΕ ήταν ο αρχιτέκτονας Νίκος Δεσύλας, παρότι το θέμα τέθηκε, δεν προχώρησε παραπέρα.

25 Δελτίο Συλλόγου Αρχιτεκτόνων 1961, τεύχος 2 σελ. 1

26 Επιστολή στο Σύλλογο Αρχιτεκτόνων της Εριφύλης Μαθιουδάκη. Δελτίο Συλλόγου Αρχιτεκτόνων 1962, τεύχος 1 σελ 31. Αν ξεφυλλίσει άλλωστε κανείς τα αρχιτεκτονικά περιοδικά της εποχής θα δει πως το σύνολο του δημοσιευμένου έργου όσον αφορά την κατοικία συγκεντρωνόταν σε λίγα προάστια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης με ελάχιστες εξαιρέσεις κάποιες τουριστικές περιοχές. Ένα τυχαίο παράδειγμα: Τα αρχιτεκτονικά θέματα του 1967 δημοσιεύουν 30 έργα αρχιτεκτόνων. Από αυτά τα 18 αφορούν κατοικίες και μικρά ιδιωτικά έργα στην Αθήνα και τα ακριβά προάστια της, στην ευρύτερη παραθαλάσσια Αττική και στη Θεσσαλονίκη. 2 βρίσκονται σε τουριστικές περιοχές. Όσον αφορά τα δημόσια κτίρια υπάρχει μεγαλύτερη διασπορά.

27 Αξίζει να σημειωθεί πως η εισαγωγή στην Αρχιτεκτονική Σχολή απαιτούσε εξετάσεις Σχεδίου που διδάσκονταν σε λίγα φροντιστήρια των μεγάλων πόλεων. Ένας νέος της επαρχίας ήταν αδύνατο να σπουδάσει αρχιτεκτονική και μετά να επιστρέψει στον τόπο του. Σήμερα αυτή η συνθήκη έχει αλλάξει.

Εικ.06:

Μια συμβολή, ύστερα απο μεσολάβηση του Αριστομένη Προβελλέγγιου, του Le Corbusier στις διεκδικήσεις του συλλόγου αρχιτεκτόνων. Μετάφραση: Ο αρχιτέκτων ασχολείται με τον άνθρωπο. Ο (πολιτικός) μηχανικός ασχολείται με τη φυσική. Υπάρχει περιεχόμενο για να γεμίσει τη ζωή του καθενός απο τους δύο αυτούς συνεργάτες

των αρμοδιοτήτων στην πρώτη γραμμή και το διεκδικούν με ένταση. Δεν καταφέρνουν όμως να πετύχουν κάτι. Το 1985 με αφορμή μια κοινοτική οδηγία ο Σύλλογος Πολιτικών Μηχανικών μαζί με τον ΣΑΔΑΣ εκδίδουν μια κοινή απόφαση που δηλώνει πως “το ισχύον θεσμικό πλαίσιο... είναι αναχρονιστικό και χρειάζεται αναθεώρηση στην κατεύθυνση της προσαρμογής του επαγγελματικού αντικείμενου των κλάδων στο γνωστικό αντικείμενο των σπουδών τους... προβλέποντας για αυτή την αλλαγή μια μεταβατική περίοδο”.²⁸ (Εικ.07)

Το 1993 εκδίδεται το προεδρικό διάταγμα 107/93 εναρμονίζοντας την ελληνική νομοθεσία με την αντίστοιχη κοινοτική και αποτυπώνοντας για πρώτη φορά σαφώς το γνωστικό αντικείμενο της αρχιτεκτονικής. Με το προεδρικό διάταγμα 38/2010, που βασίζεται στην κοινοτική οδηγία 2005/36, προσδιορίζονται οι “ελάχιστοι όροι εκπαίδευσης” αρκετών επαγγελμάτων, μεταξύ αυτών και των αρχιτεκτόνων. Όπως αναφέρεται “η αρχιτεκτονική δημιουργία²⁹, η ποιότητα των κατασκευών,... η αρμονική ένταξή τους στο περιβάλλον, ο σεβασμός των φυσικών και αστικών τοπίων... αποτελούν δημόσιο συμφέρον”. Στο άρθρο 46 περιγράφονται έντεκα ξεχωριστές γνώσεις και δεξιότητες που οφείλει εγγυημένα να κατέχει ο ενδιαφερόμενος να ασκήσει το επάγγελμα του αρχιτέκτονα:

- α) ικανότητα σύλληψης αρχιτεκτονικών δημιουργιών που να ικανοποιούν συγχρόνως αισθητικές και τεχνικές απαιτήσεις
- β) προσήκουσα γνώση της ιστορίας και των θεωριών της αρχιτεκτονικής καθώς και των συναφών τεχνών, τεχνολογιών και επιστημών του ανθρώπου
- γ) γνώση των καλών τεχνών ως παραγόντων που είναι δυνατόν να επηρεάσουν την ποιότητα της αρχιτεκτονικής σύλληψης
- δ) προσήκουσα γνώση της πολεοδομίας, του πολεοδομικού σχεδιασμού και των τεχνικών που εφαρμόζονται στη διαδικασία του πολεοδομικού σχεδιασμού
- ε) ικανότητα κατανόησης των σχέσεων, αφενός, ανάμεσα στους ανθρώπους και τα αρχιτεκτονικά δημιουργήματα, και αφετέρου, ανάμεσα στα αρχιτεκτονικά δημιουργήματα και το περιβάλλον τους, καθώς και ικανότητα κατανόησης της ανάγκης αρμονικού συνδυασμού των αρχιτεκτονικών δημιουργημάτων με τους χώρους, ανάλογα με τις ανάγκες του ανθρώπου και την αντίστοιχη κλίμακα
- στ) ικανότητα κατανόησης του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα και του ρόλου του στην

²⁸ Δελτίο Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Μάιος Ιούνιος 1985 σελ.20

²⁹ Άλλωστε τα αρχιτεκτονικά έργα είναι τα μόνα από τα έργα των Μηχανικών που είναι καλλιτεχνικά έργα και προστατεύονται ως καλλιτεχνικά δημιουργήματα από τις διατάξεις της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως προβλέπεται στο εθνικό Δίκαιο (αρθρ.2 παρ.1 Ν. 2121/1993) και σε Διεθνείς Συμβάσεις [αρθρ. 2 παρ. 1 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης (Παρισιού)], **εφόσον νοούνται πρότυπα, πνευματικά δημιουργήματα επιστήμης.**

ΚΟΙΝΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Οι Σύλλογοι ΣΠΜΕ και ΣΑΔΑΣ:

1. Αναγνωρίζουμε ότι το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση του επαγγέλματος των μηχανικών (Ν. 4663/30) είναι αναχρονιστικό και χρειάζεται αναθεώρηση στην κατεύθυνση της προσαρμογής του επαγγελματικού αντικείμενου των κλάδων στο γνωστικό περιεχόμενο των σπουδών τους.
2. Αναγνωρίζουμε ταυτόχρονα μια διαμορφωμένη κοινωνική πραγματικότητα από τον τρόπο που μέχρι τώρα ασκούσαν το επάγγελμά τους οι Έλληνες αρχιτέκτονες και πολιτικοί μηχανικοί.
3. Με βάση αυτές τις δυο παραδοχές θεωρούμε ότι, σε ό,τι αφορά την Κατευθυντήρια Οδηγία (ντεκρέτιβο) της ΕΟΚ για την άσκηση δραστηριοτήτων του τομέα της αρχιτεκτονικής, πρέπει να ισχύσει και για τους Έλληνες πολιτικούς μηχανικούς η ένταξή τους με τους περιορισμούς του άρθρου 10 της Κατευθυντήριας Οδηγίας και για την προβλεπόμενη από αυτό μεταβατική περίοδο και μόνο αυτή.
4. Δεσμευόμαστε να ανοίξουμε άμεσα τις διαδικασίες για την αναθεώρηση του Εθνικού Θεσμικού Πλαισίου (Ν. 4663/30) δεχόμενοι, ανάμεσα στις ρυθμίσεις που θα συμφωνηθούν από κοινού, την ίδια μεταβατική περίοδο ισχύος τους από την υψίωση του νόμου όπως και στο θέμα της Κατευθυντήριας Οδηγίας.
5. Για την προώθηση των παραπάνω καλούμε σε συνεργασία το ΤΕΕ και τους άλλους Συλλόγους των Τεχνικών.
6. Καλούμε επίσης την πολιτεία να προωθήσει, σε συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς, νομοθετικά τη ρύθμιση του παραπάνω θέματος, που έχει ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα.

Αθήνα 12.3.1985

Για τον ΣΑΔΑΣ
Ο Πρόεδρος
Αποστόλης Γερονίκος

Για τον ΣΠΜΕ
Ο Πρόεδρος
Ηλίας Σκαλαίος

Εικ.07:

Κοινή απόφαση του συλλόγου Πολιτικών Μηχανικών και Αρχιτεκτόνων για αναθεώρηση των επαγγελματικών δικαιωμάτων. Πηγή: Δελτίο συλλόγου αρχιτεκτόνων 1985 Μάρτιος-Ιούνιος σελ.20

κοινωνία, ειδικότερα μέσω της επεξεργασίας σχεδίων στα οποία λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικοί παράγοντες·

ζ) γνώση των μεθόδων τεκμηρίωσης και προπαρασκευής της οικοδομικής μελέτης·

η) γνώση των προβλημάτων στατικού σχεδιασμού, οικοδομικής και έργων πολιτικού μηχανικού, τα οποία συνδέονται με το σχεδιασμό των κτιρίων·

θ) προσήκουσα γνώση των προβλημάτων που έχουν σχέση με τις φυσικές ιδιότητες των κτιρίων, των τεχνολογιών, καθώς επίσης και της λειτουργίας των κατασκευών, ώστε να τις εφοδιάζει με όλα τα στοιχεία εσωτερικής άνεσης και κλιματικής προστασίας·

ι) τεχνική ικανότητα, χάρη στην οποία ο αρχιτέκτονας θα μπορεί να επινοεί κατασκευές που να ικανοποιούν τις απαιτήσεις αυτών που τις χρησιμοποιούν, σεβόμενος τους οικονομικούς περιορισμούς και τους οικοδομικούς κανονισμούς·

ια) προσήκουσα γνώση των βιομηχανιών, οργανώσεων, κανονισμών και διαδικασιών, που έχουν σχέση με την υλοποίηση των κτιριακών μελετών και την ένταξη των σχεδίων στο γενικό σχεδιασμό.

Ακόμα και σήμερα τίποτα από όλα όσα προβλέπει η οδηγία δεν εμπεριέχονται στο πρόγραμμα σπουδών των σχολών πολιτικών μηχανικών ή τοπογράφων³⁰ για αυτό και οι μόνοι τίτλοι εκπαίδευσης αρχιτέκτονα που αναγνωρίζονται³¹ μεταξύ των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι από τις αρχιτεκτονικές σχολές.³² Το δικαίωμα άσκησης αρχιτεκτονικής από τους πολιτικούς μηχανικούς περιορίζεται ως κεκτημένο στους παλιότερους αποφοίτους³³. Η σχετική υστέρηση εναρμόνισης του εσωτερικού δικαίου της χώρας μας, προκαλεί αφενός ένα μεγάλο θεσμικό ζήτημα και βεβαίως ένα ουσιαστικά παράδοξο γεγονός. Για το ζήτημα τα τελευταία χρόνια ο ΣΑΔΑΣ στέλνει κατά καιρούς επιστολές στα αντίστοιχα υπουργεία³⁴ που δεν κάνουν καν τον κόπο να απαντήσουν...

30 Σήμερα οι πολιτικοί μηχανικοί ΕΜΠ διδάσκονται για ένα εξάμηνο “Στοιχεία Αρχιτεκτονικής”. Το ίδιο περίπου ισχύει και στο ΑΠΘ όπου διδάσκονται για τρεις ώρες την εβδομάδα, μόνο για ένα εξάμηνο, το κατ’ επιλογήν μάθημα “Εισαγωγή στον Αρχιτεκτονικό Σχεδιασμό”. Ο πολιτικός μηχανικός του ΔΠΘ διδάσκονται για δύο εξάμηνα “Αρχιτεκτονικές Συνθέσεις – Κτιριοδομία”. Οι πολιτικοί μηχανικοί στην Πάτρα παρακολουθούν ένα μάθημα κτιριολογίας (κατ’ επιλογήν), ενώ οι συνάδελφοί τους στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας δεν παρακολουθούν κανένα μάθημα σχετικό με την αρχιτεκτονική. Για μαθήματα που να συμβάλουν επαρκώς στη “γνώση των καλών τεχνών” δε γίνεται καν λόγος.... Πιστεύουμε πως σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας οι αρχιτέκτονες θα έπρεπε να μπορούν να εργάζονται ως οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι, μαθηματικοί και άλλα συναφή επαγγέλματα αφού διδάσκονται τα αντίστοιχα μαθήματα!

31 Παράρτημα V.7 της οδηγίας 2005/36 και του Φ.Ε.Κ. 78Α/2010

32 Παρεπιπτόντως παραλείπονται από το παράρτημα οι αρχιτεκτονικές σχολές της Ξάνθης, των Χανίων και του Βόλου.

33 Παράρτημα VI της οδηγίας 2005/36 και του Φ.Ε.Κ. 78Α/2010

34 Το τελευταίο περιστατικό όσον αφορά τις αρμοδιότητες των μηχανικών συνέβη όταν, φέτος το καλοκαίρι, ο Σύλλογος Τοπογράφων απαξίωσε το δικαίωμα των αρχιτεκτόνων να υπογράφουν το-

Και τώρα τι κάνουμε;

Οι σημερινές συνθήκες έχουν πλέον αλλάξει ριζικά. Οι υπάρχουσες σχολές αρχιτεκτονικής διαχέονται σε όλη την επικράτεια, γεγονός που τις καθιστά πιο προσιτές. Το ίδιο ισχύει και με τους αριθμούς των αποφοίτων που είναι ανάλογοι με τους αντίστοιχους αποφοίτους των σχολών Πολιτικών Μηχανικών³⁵. Η κοινή γνώμη τείνει να συνειδητοποιεί τα αποτελέσματα που οφείλονται σε αυτή τη σύγχυση των αρμοδιοτήτων. Οι χιλιάδες συνάδελφοι που, εκτελώντας δουλειά μυρμηγκιού, βρίσκονται καθημερινά σε επαφή με πελάτες, ιδιοκτήτες και μαστόρους, αποδεικνύουν με την αξία της δουλειάς τους την αναγκαιότητα της γνώσης τους. Αυτή η όσμωση με την κοινωνία σιγά σιγά αποδίδει καρπούς και οφείλει να διατυπωθεί και θεσμικά.

Αν έχουμε να προτείνουμε κάτι είναι να ξαναδούμε το ζήτημα με πάθος και οργάνωση. Ανατρέχοντας στην ιστορία του ζητήματος, μπορούμε να μάθουμε από τα λάθη των προηγούμενων κλέβοντας λίγη από τη ζωντάνια και τη γνώση τους. Οφείλουμε να διατυπώσουμε ένα αίτημα με σαφήνεια: “αρχιτεκτονικά οι αρχιτέκτονες, στατικά οι στατικοί, τοπογραφικά οι τοπογράφοι”. Ο διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων αφορά όλους τους μηχανικούς και δεν αποτελεί συντηρητική διεκδίκηση μόνο των αρχιτεκτόνων. Ούτε πρόκειται για ένα συντηρητικής νοοτροπίας αίτημα που εξωθεί σε περαιτέρω διασπάσεις και εξειδικεύσεις. Αν ο απώτερος στόχος μας θα ήταν μια κοινωνία χωρίς ειδικούς, θα έπρεπε να το διατυπώσουμε εξίσου ξεκάθαρα: “αρχιτεκτονικά οι αρχιτέκτονες, στατικά οι στατικοί, τοπογραφικά οι τοπογράφοι, ή ΟΛΟΙ ΟΛΑ”. Να μπορούν δηλαδή όλοι οι άνθρωποι ανεξαιρέτως να μπορούν να φτιάχνουν το σπίτι τους, αλλά και να εγγυώνται για τη στατική του επάρκεια, να μετρούν τα οικόπεδα και να συντάσσουν τα συμβόλαια. Είναι εφικτό όμως να επιτευχθεί κάτι τέτοιο; Ας μην απαρνιόμαστε την αξία των “ειδικών”. Άλλωστε “η κατάργηση της διαίρεσης και του ανταγωνισμού μεταξύ ειδικών και μη ειδικών δε σημαίνει με κανέναν τρόπο την εξαφάνιση της διαφοράς τους. Η αυτοδιοίκηση³⁶ δεν αξιώνει καθόλου να παραγνωρίζουμε την αρμοδιότητα και την ειδικευμένη γνώση. Εντελώς το αντίθετο. Στην πραγματικότητα, στη σημερινή κοινωνική δομή είναι που δεν τις υπολογίζουν”. Το παράδειγμα της απαξίωσης της γνώσης των αρχιτεκτόνων είναι αποδεικτικό για τον παραπάνω ισχυρισμό.

πογραφικά. Ο Σύλλογος απάντησε έγκαιρα. Ίσως θα έπρεπε να αναφέρει στην απάντησή του πως οι τοπογράφοι του ΕΜΠ διδάσκονται μόνο ένα κατ’ επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα “Αρχές αρχιτεκτονικού σχεδιασμού” ενώ συνεχίζουν να μπορούν να υπογράφουν αρχιτεκτονικές μελέτες.

35 Συνολικά το 2009-2010 εισάγονται 760 Πολιτικοί Μηχανικοί, 560 Αρχιτέκτονες και 160 Τοπογράφοι. Πηγή: Οι αντίστοιχες ιστοσελίδες των Πολυτεχνικών Σχολών.

36 Η λέξη δεν αναφέρεται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση αλλά στο πρόταγμα της αυτονομίας όπως αναπτύχθηκε από διάφορα κινήματα. Το παρόν απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο του Κορνήλιου Καστοριάδη “Η Ουγγρική Επανάσταση”, ο συγγραφέας του οποίου επεξεργάστηκε κατά κόρον τόσο το ζήτημα της αυτονομίας όσο και γενικότερα των ειδικών.

Είναι τραγική ειρωνεία να ονομάζεται η Αρχιτεκτονική “κλειστό επάγγελμα”, όταν μπορούν να την ασκήσουν μη εκπαιδευμένοι άνθρωποι. Πιο ανοιχτό επάγγελμα δε θα μπορούσε να υπάρξει αυτή τη στιγμή στη χώρα μας. Αλλά και για τους ίδιους τους αρχιτέκτονες αποτελεί πάγια επωδό στην αρχιτεκτονική σκέψη και φιλολογία η απάρνηση του ρόλου μας. Από την αναζήτηση της “αρχιτεκτονικής χωρίς αρχιτέκτονες” μέχρι τον εκθειασμό του ανώνυμου τεχνίτη κυριαρχεί πάντοτε η σκόπιμη αποσιώπηση πως σε κάθε κτίσμα του παρόντος ή του παρελθόντος εμπεριέχονται τόνοι εξειδικευμένης γνώσης. Άλλοτε με τη μορφή της “από στόμα σε στόμα” μετάδοσης τεχνογνωσίας και άλλοτε με τη διαρκή βελτίωση της διάταξης και της μορφής ενός βασικού τύπου με διαρκείς μεταλλάξεις και πειραματισμούς μέσα στους αιώνες. Μπορεί σε παλαιότερες εποχές να διέθεταν οι άνθρωποι μίαν εγγύτερη σχέση με την παραγωγή της κατοικίας τους. Όμως τα παραδείγματα που κέρδισαν τη μάχη με το χρόνο είναι εκείνα ακριβώς που φτιάχτηκαν από “πρωτομάστορες”, ή μαϊστορες. Από τους Meisters³⁷ με άλλα λόγια, δηλαδή από εκείνους που γνωρίζουν καλά την τέχνη τους. Άλλωστε, ακόμα και η διαδικασία της επαφής με τον κάθε συγκεκριμένο άνθρωπο που διατυπώνει συγκεκριμένες ανάγκες, ιδιαιτερότητες ή όνειρα για το σπίτι του απαιτεί ικανότητα για την οποία οι αρχιτέκτονες διαθέτουν την κατάλληλη ευαισθησία και παιδεία πολύ περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον. Ας μην ξεχνάμε πως η αρχιτεκτονική πρακτική έχει αναπτύξει μεθόδους για τη “συμμετοχή” του χρήστη στη -μαζική ή ατομική - παραγωγή του κτιστού περιβάλλοντος.

Η εποχή μας διαθέτει το προνόμιο η γνώση να μη μεταδίδεται με τη σκληρή μαθητεία και παραμονή για χρόνια στη δούλεψη κάποιου. Αντίθετα διδάσκεται ελεύθερα, με ένα συστηματικό και συμπυκνωμένο στο χρόνο τρόπο. Οι τόποι που αυτό συμβαίνει είναι οι Αρχιτεκτονικές Σχολές. Οι απόφοιτοί τους ονομάζονται αρχιτέκτονες-μηχανικοί και διαθέτουν τα γνωστικά εφόδια για να καταπιαστούν με τη διαμόρφωση του ανθρώπινου περιβάλλοντος. Αυτοί ακριβώς δικαιούνται να εκπονούν και τις αρχιτεκτονικές μελέτες.

Δεν έχει υπάρξει στο παρελθόν καταλληλότερη συγκυρία για να ορίσουμε ξανά τις αρμοδιότητες κάθε επιστημονικού αντικειμένου που σχετίζεται με την κατασκευή κτιρίων. Τώρα είναι η εποχή για να το κάνουμε.

Οφείλουμε να κινηθούμε συντονισμένα σε αρκετά επίπεδα.

Κατ’ αρχήν στο επίπεδο των διαπροσωπικών σχέσεων αποδεικνύοντας με την τριβή και την εργασία μας την αξία των όσων κάνουμε.

Κατά δεύτερον σε θεσμικό επίπεδο. Οφείλουμε ως Σύλλογος, αλλά και ως πολίτες να

37 Βλέπε και σημείωση 3

πιέσουμε τις εκάστοτε διοικήσεις τόσο του ΤΕΕ όσο και των υπουργείων να κάνουν τις απαραίτητες ενέργειες.

Ένα επίπεδο στο οποίο δεν έχουμε δραστηριοποιηθεί όσο θα έπρεπε είναι το νομικό που είναι σαθρό και μπορεί να προσβληθεί. Ένα πεπαλαιωμένο σύστημα νομικών αξιών προφανώς πρέπει να αναδιατυπωθεί με βάση τις κατευθυντήριες αρχές της οδηγίας 2005/36 και την ανάλυση του γνωστικού αντικειμένου των ελληνικών σχολών. Υπάρχει αυτή τη στιγμή η νομική δυνατότητα αλλά λείπει μια ιστορική αναδρομή στηριζόμενη σε βιβλιογραφία και έρευνα. Ελπίζουμε η συγκεκριμένη προσπάθεια εκ μέρους μας να συμβάλει στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου νομικού πονήματος διεκδίκησης και κατοχύρωσης.³⁸

Ο ίδιος ο Σύλλογος, αλλά και οι τοπικοί σύλλογοι ή σωματεία, οφείλουν να θέσουν το ζήτημα σε πρώτη προτεραιότητα. Κρίνουμε αναγκαίο να δημιουργηθούν ανοιχτές επιτροπές που να συντονίζουν τη δράση για αυτό το συγκεκριμένο ζήτημα. Οφείλει το αίτημα να αγκαλιαστεί όμως από όλους τους αρχιτέκτονες, γιατί αλλιώς κινδυνεύει να παραμείνει στάσιμο.

Εν αναμονή της αλλαγής του νόμου περί των Αρμοδιοτήτων των Μηχανικών, ο Σύλλογος μπορεί να κάνει έξυπνες κινήσεις πιέζοντας τους αρμόδιους. Μπορεί για παράδειγμα να εκδώσει μια οδηγία προς όλες τις ΕΠΑΕ (Επιτροπές Αρχιτεκτονικού Ελέγχου) να μην ελέγχονται οι Αρχιτέκτονες παρά μόνο όλοι οι υπόλοιποι Μηχανικοί ή πολίτες. Μία τέτοια κίνηση όχι μόνο θα μπορέσει να πιέσει προς την αλλαγή του νόμου, αλλά ταυτόχρονα θα δώσει σε όλους τους συναδέλφους αρχιτέκτονες ένα ποιοτικό προβάδισμα και ένα σοβαρό πρακτικό λόγο να επιλέγει κάποιος αρχιτέκτονα αντί ενός άλλου μηχανικού για τη μελέτη ενός έργου.³⁹

Δυστυχώς ο κόσμος δεν κινείται μόνο στα χαρτιά. Οφείλουμε να συνειδητοποιήσουμε πως αποτελούμε πολιτικό και διεκδικητικό υποκείμενο, που όχι μόνο δικαιούται να διεκδικεί τα δικαιώματά του, αλλά οι συνθήκες του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος μας το

38 Ευχαριστούμε το νομικό συνεργάτη του ΤΕΕ Καρατσώλη Κωνσταντίνο για τη βοήθεια και τις υποδείξεις του.

39 Διευκρινίζουμε εδώ πως με κανέναν τρόπο δεν εννοούμε πως για τους υπόλοιπους μηχανικούς ή πολίτες οι ΕΠΑΕ οφείλουν να λειτουργούν εκβιαστικά, απορρίπτοντας μελέτες. Απλά λέμε πως οι αρχιτέκτονες που έχουν ήδη διδαχθεί τα της επιστήμης τους, μπορούν δικαιωματικά να απαλλάσσονται από αυτόν τον έλεγχο. Με κανέναν τρόπο άλλωστε δεν εγκρίνουμε τις αποχές από τις ΕΠΑΕ ως τρόπο διεκδίκησης. Μιλάμε για απαλλαγή από τον έλεγχο, όχι για σκόπιμη κωλυσιεργία. Βλέπε και το κείμενο των Γανωτή Σταύρου και Ανδρέα Μαριάτου στο ίδιο βιβλίο για αυτό το συγκεκριμένο θέμα. Διαθέτουμε ένα όπλο στα χέρια μας. Αντί να βγάζουμε τα μάτια μας μεταξύ μας, γιατί να μην το χρησιμοποιήσουμε;

επιβάλλουν κιόλας. Είναι απαραίτητο να καταστρώσουμε ένα σχέδιο δράσης που να έχει καταγεγραμμένες τις πιθανές διεκδικητικές κινήσεις, βήμα βήμα. Χρειάζεται φαντασία και τόλμη⁴⁰.

40 Ευχαριστούμε τους παλαιότερους και νεότερους συναδέλφους και δασκάλους για τις πληροφορίες και τις υποδείξεις.

Ο Ταξιτζής

-Που πάμε;

-Πεύκη. Στο Σταθμό του ΚΑΤ. Χιονίζει εκεί πάνω;

-Χαμός γίνεται. Σε όλη την Αθήνα χιονίζει. Στην Αμφιάλη δεν θλέπεις μπροστά σου.

-Ελπίζω να φτάσουμε...

Πάυση δύο λεπτών... Το ραδιόφωνο μέσα στο ταξί παίζει λαϊκά...

-Φωτογράφος είσαι;

-Όχι, αρχιτέκτονας. Αυτό που κρατάω δεν είναι φωτογραφική μηχανή αλλά ένα μηχανήμα που είναι σαν αλφάδι. Πάω να μετρήσω ένα σπίτι.

Πάυση ενός λεπτού...

-Έχει αλλάξει καθόλου η νοοτροπία της κοινωνίας για τους αρχιτέκτονες;

-Για ποιο πράγμα;

-Που παίρνουν όλοι πολιτικό μηχανικό αντί για αρχιτέκτονα...

-Δυστυχώς ακόμα οι περισσότεροι παίρνουν πολιτικό μηχανικό.

-Είναι μαλάκες. Άλλο κάνει ο αρχιτέκτονας, άλλο ο πολιτικός μηχανικός.

Πάυση μισού λεπτού για να συνειδητοποιήσω όσα ακούν τα αυτιά μου...

-Καλά, μιλάμε για τρομερή σύμπτωση! Γράφω μια εισήγηση για αυτό το θέμα για ένα συνέδριο που θα γίνει σε λίγο καιρό.

-Καλά κάνεις. Σου λέω... ο κόσμος είναι μαλάκες. Πάνε στον πολιτικό μηχανικό και τους κάνουν τα σπίτια σκατά.

-Είναι η νομοθεσία που φτάνει, ξέρεις...

-Όχι. Είναι μαλάκες.- Ξέρεις τι μου έκανε εμένα ένας πολιτικός μηχανικός; Μου έβγαλε ένα ντουβάρη ακριβώς πάνω στην είσοδο. Όταν το κατάλαβα ήταν ήδη αργά. Πολύ μαλάκας ο τύπος.

-Ε, δεν είναι και μαλάκας. Είναι θέμα γνώσης και ικανότητας.

-Όχι ήταν μαλάκας.- Αφού δεν ξέρεις ρε φίλε, γιατί ασχολείσαι; Η δουλειά σου είναι να κάνεις τους υπολογισμούς. Η διαρρύθμιση είναι δουλειά του αρχιτέκτονα. Μιλάμε για πολλά κιλά μαλάκα...

Έχουμε ήδη φτάσει στον προορισμό μας και συνεχίζουμε να μιλάμε

-Αμα όλα αυτά τα είχαμε καταλάβει πενήντα χρόνια πριν, δε θα ήταν έτσι σκατά η Αθήνα.

-Όντως θα ήταν πολύ διαφορετικά τα πράγματα.

-Μακάρι να αλλάξουν τώρα. Φίλε, καλή τύχη.

-Ανθρωπέ μου, μου έφτιαξες τη μέρα!

Πληρώνω, μου δίνει ρέστα. Φεύγω.

Ο διάλογος είναι 100% αληθινός.

Αυτά, για να θυμόμαστε τι διεκδικούμε...

Εισαγωγή

Κάθε αρχιτεκτονικό πρόγραμμα αποτελεί τη συνισταμένη πλειστων όσων μελετών· επιστημονικής έρευνας, τεχνικών προδιαγραφών, οικονομικών μελετών και κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι πρόκειται για μια σύνθετη και επίπονη διαδικασία. Τούτο αφορά τόσο τα ιδιωτικά όσο και τα δημόσια έργα. Όσο πιο λεπτομερώς είναι προσδιορισμένο οποιοδήποτε έργο στο επίπεδο της μελέτης, τόσο περισσότερο αυξάνεται και η ποιότητά του στο επίπεδο της κατασκευής. Το τελευταίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό στα δημόσια έργα, καθώς έχουν ως κύριους αποδέκτες τους πολίτες ως κοινωνικό σύνολο.

Η εισήγηση αυτή προσπαθεί να ερευνήσει την υπάρχουσα κατάσταση σχετικά με τα δημόσια έργα, τον τρόπο με τον οποίο αυτά πραγματοποιούνται στην Ελληνική επικράτεια και ταυτόχρονα να κατανοήσει όσο το δυνατόν καλύτερα τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος αυτού με απώτερο στόχο την σχηματοποίηση¹ και την κατάδειξη ενός νέου αντικειμενικού τρόπου ανάθεσης και διεκπεραίωσης δημοσίων μελετών, ή όπως αναφέρει ο Ζενέτος “Για να εξετάσουμε το θέμα αντικειμενικά, το πρόβλημα είναι : πώς να γίνονται καλύτερα έργα”(Αρχιτεκτονική, 1963, σ.3).

Περί Δημοσίων Έργων

Τι είναι όμως τα περιβόητα δημόσια έργα; Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία “[...] τα δημόσια έργα είναι έργα υποδομής της χώρας που καλύπτουν βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, συμβάλλουν στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνατοτήτων, στην

1 Έστω και σε πρωτόλειο επίπεδο με ανοιχτά τα ενδεχόμενα της επέκτασης και προσθήκης

αύξηση του εθνικού προϊόντος, στην ασφάλεια της χώρας και γενικά αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του λαού. Τα δημόσια έργα εντάσσονται στο γενικό πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας και υλοποιούν επιλογές του δημοκρατικού προγραμματισμού [...] με τις διατάξεις του παρόντος Κώδικα καθιερώνονται: α) Ενιαίοι κανόνες για την κατασκευή όλων των δημοσίων έργων. β) Ο κοινωνικός έλεγχος με τον οποίο εξασφαλίζεται η διαφάνεια των διαδικασιών, η άρτια εκτέλεση των έργων και η προστασία του περιβάλλοντος. Ως κοινωνικός έλεγχος νοείται η θεσμοθετημένη συμμετοχή στις σχετικές διαδικασίες των εκπροσώπων των φορέων, των ΟΤΑ και άλλων κοινωνικών φορέων” (Ν 3669/08, Αρ.2). Από τα παραπάνω μπορούμε να σταθούμε στο γεγονός ότι τα δημόσια έργα γενικά αποσκοπούν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής του λαού και συμβάλλουν στην κάλυψη βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, με αδιαμφισβήτητο κοινωνικό χαρακτήρα και οικονομικο-πολιτικές προεκτάσεις. Όσο και αν ο παραπάνω ορισμός φαντάζει στο νου μας ουτοπικός, είναι πραγματικός και έχει ήδη θεσμοθετηθεί. Το ερώτημα στο σημείο αυτό που εγείρεται είναι αφ’ ενός σε ποιο βαθμό τούτο εφαρμόζεται και αφ’ ετέρου ποιά από τα δημόσια έργα που γίνονται, έχουν γίνει ή πρόκειται να γίνουν έχουν ως κύριο στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής των αποδεκτών τους και όχι κάποιους άλλους, σκοτεινότερους σκοπούς. Διότι, εάν θεωρήσουμε ότι τα δημόσια έργα² είναι πράγματι κοινωνικά ωφέλιμα, τότε θεωρητικά δεν υπάρχει ή δεν θα έπρεπε να υπάρχει κανένα απολύτως ζήτημα. Στην πράξη όμως οι αντιδράσεις δε συνάδουν με τη θεωρία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι κινήσεις πολιτών ενάντια στην καταβολή αντιτίμων σε διόδια ή σε μέσα μαζικής μεταφοράς.

Ο λόγος που έχει οδηγήσει στην παραπάνω αντίληψη κατά την άποψή μας είναι αρκετά προφανής και αποτελεί με ένα τρόπο “κοινό μυστικό” · πρόκειται για την ασυδοσία σε ό,τι αφορά στην ανάθεση, μελέτη και κατασκευή της πλειονότητας των δημοσίων έργων. Όπως αναφέρεται και σε τεύχος του ΤΕΕ³ “[...]αποτελεί κοινή διαπίστωση εδώ και δεκαετίες η αντίληψη για την αδιαφάνεια, τη διαφθορά τους στημένους διαγωνισμούς τις ελλειπείς ή κακής ποιότητας μελέτες τα προχειροφτιαγμένα έργα τις αναιτιολόγητες υψηλές οικονομικές συμβάσεις στα δημόσια έργα. Μια αντίληψη που μαζί με την γραφειοκρατία, την πολυπλοκότητα και τις ασάφειες της νομοθεσίας οδηγεί [...] τη θεσμοθέτηση ενός νέου πλαισίου για την παραγωγή δημοσίων έργων” (Τεύχος ΤΕΕ, 2615, σ.3). Σύμφωνα με άλλα δημοσιεύματα, “η μέση υπερκοστολόγηση των έργων της προηγούμενης δεκαετίας υπολογίζεται στο 90% ενώ οι υπερβάσεις στο χρόνο περαίωσης έργων κατά μέσο

όρο υπερβαίνουν το 80% του αρχικού χρονικού προγραμματισμού” (Ελευθεροτυπία, 2011). Τούτο πρακτικά σημαίνει ότι το κράτος τελικά πληρώνει αντίτιμο διπλάσιο από το προβλεπόμενο⁴ (Ελευθεροτυπία, 2011). Σύμφωνα ωστόσο και με το νέο αναθεωρημένο μνημόσυνο, η Ελλάδα καλείται να ανακόψει το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων το 2012, γεγονός που τροφοδοτεί τις απευθείας αναθέσεις και τις συμβάσεις για να ολοκληρωθούν τα έργα υποδομής.

Επιπροσθέτως, στο σκηνικό που περιγράφεται πιο πάνω, έρχεται να προστεθεί ο “θεσμός” του fast-track, ένα εργαλείο το οποίο μόνο τα συμφέροντα των πολιτών δεν πρόκειται να εξυπηρετήσει. Είναι νωπό σήμερα το ζήτημα της λεγόμενης “αξιοποίησης” και της απαλλοτρίωσης της δημόσιας περιουσίας⁵ όχι για το κοινό όφελος, αλλά για άνευ όρων παραχώρηση σε “επενδυτές”⁶ με την παράλληλη απελευθέρωση από περιορισμούς που διέπονται από πολεοδομικές, χωροταξικές μελέτες και όρους δόμησης και με αντίστοιχες συνέπειες στην ποιότητα της αρχιτεκτονικής και του δομημένου περιβάλλοντος⁷.

Παρατηρούμε λοιπόν έντρομοι ανά τακτά χρονικά διαστήματα τις εκάστοτε αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο περί δημοσίων έργων, αναμένοντας κάθε φορά το χειρότερο και εισπράττοντας τελικά την έκπληξη στο 93’.

Η χάρτα των μελετητών-είδος προς εξαφάνιση

Ως τέτοια “αλλαγή” φέρεται και η τροποποίηση του περιβόητου Ν.3316/05, κάτω από την ομπρέλα του μνημοσύνου, τη σημαία της διαφάνειας και της ποιότητας των μελετών, με το θεωρητικό άνοιγμα του επαγγέλματος των μελετητών.

Μέχρι αυτή τη στιγμή οι μελετητές που απασχολούνται στο αντικείμενο της εκπόνησης μελετών δημοσίων έργων εκτιμάται ότι είναι περισσότεροι από έντεκα χιλιάδες, σε ένα καθεστώς πλήρωσης του κενού που υπήρχε εξ’ αιτίας της αδυναμίας του δημοσίου τομέα να εκπονήσει μελέτες. Οι περισσότεροι από αυτούς σήμερα κινούνται στα όρια της υπο-απασχόλησης και της ανεργίας, καθεστώς που “θεσπίστηκε” ήδη από την περίοδο των ολυμπιακών αγώνων και οδήγησε στο κλείσιμο αρκετών μικρομεσαίων μελετητικών γραφείων, κατάσταση που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα κυρίως και με τη βοήθεια της στάσης πληρωμών προς τους μελετητές από την πλευρά του δημοσίου.

² Τα δημόσια έργα που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι και σήμερα

³ Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος

⁴ Σε περίπτωση συγχρηματοδότησης η Ε.Ε. δεν καλύπτει το υπερκοστολογημένο ποσό

⁵ Με άλλα λόγια το παζάρι του ξεπουλήματος της δημόσιας περιουσίας σε ιδιώτες σε χαμηλές τιμές

⁶ Όπως το παράδειγμα του Βοτανικού ή το πιο πρόσφατο του Ελληνικού με τους επενδυτές από το Κατάρ

⁷ Δες Παράρτημα, παρ.1

Περαιτέρω τροποποιήσεις⁸ συμβάλλουν⁹ “στη δημιουργία κινήτρου για τη σταδιακή συγκρότηση ομίλων και εταιριών οι οποίες θα έχουν μόνιμη στελέχωση και θα αναλαμβάνουν ολόκληρη τη μελέτη του τεχνικού έργου, ώστε να εκλείψει η ανάγκη περιστασιακής σύμπραξης μελετητών για τη διεκδίκηση μιας και μόνο συγκεκριμένης σύμβασης”. Από τα συμφραζόμενα εξάγουμε ασφαλώς το συμπέρασμα ότι η τάση¹⁰ στον τομέα των μελετητών συγκλίνει προς τον περιορισμό του ατομικού μελετητή και την προώθηση των ομίλων και εταιριών. Οι τελευταίες, θα αποκτήσουν -μοιραία- μονοπωλιακό χαρακτήρα διαμορφώνοντας το γενικότερο πλαίσιο για τις μελέτες των δημοσίων έργων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Εγνατία όπου ξένες εταιρείες ανέθεσαν υπερβολικά σε έλληνες μελετητές την εκπόνηση των εργασιών¹¹ με αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση των κερδών τους (Λιονής, 2011).

Συμπερασματικά σε ό,τι αφορά στους μελετητές οδηγούμαστε με μαθηματική ακρίβεια στον κυριολεκτικό αφανισμό των μικρο-μεσαίων μελετητικών γραφείων και κατά συνέπεια “την απαξίωσή τους” με αντίστοιχες συνέπειες στο ίδιο Αρχιτεκτονικό έργο και κατ’επέκταση στο περιβάλλον. Όλα τα προηγούμενα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει η αναγκαιότητα διατύπωσης και θέσπισης ενός καινοτόμου συστήματος ανάθεσης για τα δημόσια έργα.

Τα ΔΕ σε παλαιότερους χρόνους.

Στην αίσθηση που μας διακατέχει μπροστά από μια καινούρια ιδέα προσγειωνόμαστε με τη σκέψη ότι σίγουρα κάποιος άλλος, πριν από εμάς έχουν σκεφτεί κάτι παρόμοιο, ενδεχομένως και κάτι καλύτερο¹². Ως εκ τούτου, κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε έστω και επιφανειακά στον τρόπο με τον οποίο διαχειριζόταν στην αρχαιότητα τα δημόσια έργα οι τότε πολίτες αυτού του τόπου.

Στις δημοκρατικές πόλεις της αρχαίας Ελλάδας, τα δημόσια έργα χρηματοδοτούνταν από το “δημόσιο” και και η τεχνική και οικονομική διαχείρισή τους περνούσε αποκλειστικά στην αρμοδιότητα της -τότε- βουλής (Τάσιος, 2007). Όσο και αν αυτό μας εκπλήσσει,

8 Κατάργηση του κατώτερου ορίου των παραδεκτών προσφορών, επικαλούμενη τον Ν3845/2010 και το μνημόνιο, συνεπώς και την συρρίκνωση των κονδυλίων εκπόνησης μελετών, με εξαίρεση των απευθείας αναθέσεων στις οποίες το κατώτερο όριο διαμορφώνεται στο 70%, έκδοση πτυχίων παρόχων υπηρεσιών κ.ο.κ.

9 Όπως διαφαίνεται σε ενημερωτικό σημείωμα του ν/σ

10 Trend, trendsetter, trendy

11 Σε αρκετές περιπτώσεις με αμοιβές μικρότερες από τις προβλεπόμενες

12 Η απάντηση ενός δασκάλου στη σχολή αρχιτεκτόνων στο ερώτημα της λεγόμενης παρθενογένεσης ήταν ένα δυνατό, μεγάλο “όχι” το οποίο αντήχησε και έπεσε με εκκωφαντικό θόρυβο στη μέση της αίθουσας προκαλώντας στους συνομιλητές του πολλά ερωτηματικά και σκέψεις.

όροι όπως “μελέτη, μελετητής, ανάδοχος, επίβλεψη, εργολάβος, τεχνικές προδιαγραφές”, υπήρχαν από τότε¹³. Στην περίοδο που αναφερόμαστε, υπήρχε ένα απόλυτα διαφανές σύστημα παραγωγής δημοσίων έργων. Ξεκινώντας από την επιλογή της μελέτης και του μελετητή αντίστοιχα, ο οποίος υπέβαλε την τεχνική περιγραφή του έργου - η οποία ήταν εκτεθειμένη σε δημόσιο χώρο, ώστε να πραγματοποιηθούν οι προσκλήσεις υποβολής προσφορών - χαραγμένη σε λίθινη στήλη (ή στήλες) μαζί με το πρόπλασμα και τις απαραίτητες κατασκευαστικές λεπτομέρειες¹⁴ προκειμένου να εγκριθεί από την βουλή της πόλης¹⁵ (Τάσιος, 2009, σ.2-3).

Οι τεχνικές προδιαγραφές που υποβάλλονταν ήταν τόσο λεπτομερείς που στην περίπτωση της περίφημης σκευοφόρου του Φίλωνος στον Πειραιά πραγματοποιήθηκαν τα σχέδια του κτιρίου με αρκετή λεπτομέρεια¹⁶. Στη συνέχεια πραγματοποιούνταν η έγκριση της μελέτης και οι αποφάσεις της βουλής διακρινόταν σε δύο κατηγορίες: την έγκριση χωρίς ανάθεση σε αναδόχους και την ανάθεση του έργου σε συγκεκριμένο κατασκευαστή¹⁷. Με ελάχιστες γνωστές εξαιρέσεις, η ιδέα ενός μοναδικού αναδόχου δεν ήταν δεδομένη και υπήρχε η προτίμηση του διαμοιρασμού του έργου σε επιμέρους, ώστε να εργάζονται πολλοί ανάδοχοι, οπότε και υπήρχε η ανάγκη για συνεχή και άκρως εξειδικευμένη επίβλεψη. Η επιτροπή του δήμου είχε τα καθήκοντα της επιμετρήσεως και της οικονομικής διαχείρισης ενώ η τεχνική επίβλεψη γινόταν αποκλειστικά από τον αρχιτέκτονα και το προσωπικό του¹⁸, δίχως να λείπουν τα αυστηρά πρόστιμα για καθυστερήσεις ή κακοτεχνίες προς τους αναδόχους. Όσον αφορά στις πληρωμές, διαφορετικοί εκπρόσωποι της βουλής κάθε μήνα επέβλεπαν όλες τις συναλλαγές, ενώ η επιτροπή είχε το ρόλο του διαχειριστή των εργασιών και πραγματοποιούσε όχι μόνο τις απαραίτητες πληρωμές αλλά εισέπραττε και τα πρόστιμα που επιβάλλονταν στους προμηθευτές και αναδόχους. Η όλη διαδικασία ήταν πάντοτε κάτω από τη στενή παρακολούθηση των αρχών και όλα τα στάδιά της πλήρως δημοσιευμένα¹⁹ (Τάσιος, 2009, σ.3, σ.5, σ.6-7).

Τα παραπάνω αποδεικνύουν περίτρανα ένα σύστημα το οποίο πραγματικά λειτούργησε

13 Ίσως τότε να πρωτοσυστάθηκαν. Πάντως σίγουρα δεν είναι κάτι καινούριο, ή κάτι που μόνον εμείς, οι σύγχρονοι άνθρωποι έχουμε σκεφτεί

14 Οι λεπτομέρειες ονομαζόταν “παραδείγματα”

15 Η διαδικασία της επιλογής δεν είναι απολύτως γνωστή μέχρι σήμερα

16 Πριν ακόμη έρθουν στο φως τα θεμέλια του έργου το 1988, τα οποία και επιβεβαίωσαν τις περιγραφές

17 Μαζί με τις τιμές μονάδος, τις τεχνικές προδιαγραφές, το χρονοδιάγραμμα

18 Το προσωπικό του Αρχιτέκτονα καλούνταν επίσης αρχιτέκτονες

19 Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι όλες οι πληρωμές από την Επιτροπή Διαχείρισης χαράσσονταν σε “λίθινα αρχεία” τα οποία παρέμεναν σε κοινή θέα για πάντα, κατά τη διάρκεια της κατασκευής αλλά και μετά το πέρας της

γούσε²⁰ και χειροπιαστή απόδειξη αποτελούν όλα τα μνημεία που κατασκευάστηκαν εκείνη την εποχή και διατηρούνται μέχρι σήμερα²¹.

Η λύση στο τέλμα (ή το φώς στο τούνελ)

Από τότε μέχρι σήμερα, το σύστημα Ανάθεσης Εκπόνησης Μελετών Δημοσίου με τον 3316/05 και τις τροποποιήσεις του, έχει φτάσει σε ένα τέλμα πέρα από το οποίο δύσκολα μπορεί να φανταστεί κανείς πως μπορεί να υπάρξει κάτι χειρότερο. Άρα κάθε νέα πρόταση θεωρούμε ότι είναι a priori καλύτερη.

Στα πλαίσια του υφιστάμενου νομικού πλαισίου πιστεύουμε ότι είναι πρακτικά περιορισμένες οι προοπτικές για επέμβαση, καθώς η πολυπλοκότητά του²² οδηγεί σε πρακτικά αδιαφανείς και δυσπρόσιτες διαδικασίες, που παράγουν κλειστά κυκλώματα διαχείρισης των προβλεπομένων για τα δημόσια έργα κονδυλίων. Επιπλέον, τα φαινόμενα διαφθοράς και διαπλοκής σχεδόν σε όλο τα φάσμα της υλοποίησης των Δ.Ε. αφήνουν ελάχιστα περιθώρια για βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης. Για το λόγο αυτό θα επικαλεστούμε ένα από τα προτάγματα του Bauhaus που υποστήριζε ότι «[...] ο στόχος είναι να παραχθεί ένα έργο που δεν περιορίζεται μόνο στην αισθητική του σημασία αλλά υποστηρίζει και επηρεάζει τη μετατροπή της κοινωνικής πραγματικότητας προς μια ανανεωμένη κοινωνία»²³ (Bauhaus).

Μονόδρομος για το στόχο αυτό πιστεύουμε ότι αποτελεί η ρήξη με το θεσμοθετημένο νομοθετικό πλαίσιο και η πρόταση θέσπισης νέου, σε εντελώς διαφορετική, διαφανή και πραγματικά απλή βάση, με τέτοιο τρόπο που να αποκλείει από μόνο του κάθε μορφή αθέμιτου και μη γόνιμου ανταγωνισμού, με ισότητα και έμφαση τόσο στην ποιότητα των έργων αλλά και στην πραγματική ωφέλεια για το κοινωνικό σύνολο. Ένα σύστημα που να εμπεριέχει τόσο την αξιοκρατία όσο και την εναλλαξιμότητα στον πυρήνα της δομής του. Η πρότασή μας εισάγει κάποια, αυτονόητα για εμάς, δεδομένα:

Τα σημαντικά και σχετικά μεγάλης κλίμακας έργα οφείλουν να αποτελούν προϊόν διαγωνισμού ή κάποιου είδους αξιολόγησης, ώστε να διασφαλίζεται αξιοκρατικά η ανάθεσή τους.

Για το σύνολο των δημοσίων έργων, πρέπει να διασφαλίζεται η εναλλαξιμότητα στην

20 Στο βαθμό που οι μαρτυρίες μας επιτρέπουν να γνωρίζουμε

21 τόσο τα ίδια τα έργα, όσο και η συνολική διαδικασία κατασκευής τους που παραμένει το ίδιο διαφανής και απαραχάρακτη σχεδόν δυόμισι χιλιάδες χρόνια μετά.

22 Για παράδειγμα στο Ν.3316 στο άρθρο 2, ορισμοί: «κύριος του έργου», «εργοδότης», «προϊσταμένη αρχή», «διευθύνουσα υπηρεσία», «τεχνικό συμβούλιο»

23 Ελ. μτφ. “[...]sollte nicht ein auf seine reine ästhetische Bedeutung beschränktes Werk entstehen, sondern die Umwandlung der sozialen Wirklichkeit zu einer erneuerten Gesellschaft unterstützt, wenn nicht gar bewirkt werden

εκπόνηση των μελετών και των κατασκευών. Η εναλλαξιμότητα αποτελεί προϋπόθεση της ποιότητάς τους, καθώς διασφαλίζει την προσωπική εμπλοκή με το έργο- σε αντίθεση με μονοπωλιακού χαρακτήρα μελετητικά και κατασκευαστικά σχήματα.

Τα μικρής σημασίας και κλίμακας έργα μπορούν υπό συνθήκες να διασφαλίζουν την ένταξη στο σύστημα μελετών και κατασκευών νέων μελετητών ακόμα κι αν η ένταξη αυτή χαρακτηρίζεται από ένα ποσοστό τυχαιότητας. Η ανανέωση διασφαλίζει την ποιότητα.

Όσα προτείνουμε δε γεννήθηκαν στο δικό μας μυαλό, αλλά αποτελούν προϊόν σχηματοποίησης διεργασιών και αιτημάτων πολύ πιο παλιών από εμάς.

As θυμηθούμε για παράδειγμα τα λόγια του Τάκη Ζενέτου, ο οποίος είχε υποστηρίξει ότι «ένα γραφείο που έχει αφιερωθεί στην έρευνα και έχει δώσει άρτια έργα δεν μπορεί για να έχει μελέτες να περνάει κάθε τόσο από «εξετάσεις» (διαγωνισμοί) για τρέχοντα έργα [...] ο σωστότερος τρόπος αναθέσεων θα ήταν να υπάρχει ένας ευρείας συμμετοχής κατάλογος αξιολογήσεως [...] βάσει του οποίου θα γίνεται ίση κατανομή των εργασιών (αλφαριθμητικός πχ.) εκ περιτροπής. Κανείς με αυτό το σύστημα εφόσον εφαρμόζεται ορθώς είναι δυνατόν να δυσφορήσει ενώ συγχρόνως θα έχουμε άμιλλα, με συνεχή προσπάθεια αυξήσεως και διατηρήσεως μιας υψηλής στάθμης, και καλύτερα έργα» (Αρχιτεκτονική, 1963, σ.3).

Η πρόταση

Συνοπτικά η πρόταση για ένα νέο σύστημα ανάθεσης – εκπόνησης μελετών του δημοσίου κινείται στους παρακάτω άξονες:

Αρχείο μελετητών – κριτήρια

Δημιουργείται ψηφιακό αρχείο –αντίστοιχο με το σημερινό μητρώο μελετητών- από την κεντρική διοίκηση το οποίο περιλαμβάνει αυτόματα όλους τους μηχανικούς ελεύθερους επαγγελματίες που από το νόμο έχουν δικαίωμα να εκπονούν μελέτες δημοσίων έργων και δηλώνουν άπαξ (πλην εκτάκτων μεταβολών):

- τις κατηγορίες των έργων που διατίθενται να μελετήσουν αυστηρά συνδεδεμένες με την ειδικότητά τους, χωρίς συνυπολογισμό μεταπτυχιακών κλπ ακαδημαϊκών προσόντων εκτός από το πτυχίο τους. Μόνη πιστοποίηση το πτυχίο.
- την επαγγελματική τους έδρα. Η θέση της έδρας τους συνδέεται ψηφιακά με το χάρτη της χώρας ώστε να προκύπτει ψηφιακά και αυτόματα η απόσταση της έδρας

από το εκάστοτε δημόσιο έργο για την βαθμολόγηση της εντοπιότητας, για όσα έργα αυτή συνυπολογίζεται.

- την κατηγορία ατομικού πτυχίου (Α, Β, Δ) κατά την ίδρυση του αρχείου.

Από την έναρξη λειτουργίας του αρχείου, αυτό ανανεώνεται και ενημερώνεται αυτόματα και ψηφιακά τροφοδοτούμενο από την εισαγωγή των στοιχείων των έργων που αυξάνουν την εμπειρία και επομένως το βαθμό πτυχίου των μελετητών.

Με αυτό τον τρόπο υπάρχει πάντα ενημερωμένη η κατάσταση του κάθε μελετητή: διαθεσιμότητα (μόλις κάποιος μελετητής αναλάβει ένα έργο, αυτομάτως μηδενίζεται η διαθεσιμότητά του), προτεραιότητα (βάσει του ύψους αμοιβής εκτελεσμένων έργων), βαθμός πτυχίου. Όταν φτάνει στη δημόσια διοίκηση ένα έργο για μελέτη, αυτό ανατίθεται αυτόματα μεταξύ των ισοβαθμούντων μελετητών με κλήρωση. Με τον τρόπο αυτό απόφεύγεται το ενδεχόμενο φωτογραφικών αναθέσεων²⁴.

Αρμοδιότητες:

1. Η κεντρική διοίκηση:

- ελέγχει τις υποβαλλόμενες μελέτες σκοπιμότητας και τους προϋπολογισμούς από τους ΟΤΑ και τα ΝΠΔΔ εν γένει.
- αναλαμβάνει την δίκαιη κατανομή των μελετών δημοσίου στους ελεύθερους επαγγελματίες μελετητές.
- ελέγχει τις μελέτες για την τήρηση των προδιαγραφών και προτύπων
- συμβουλεύει και επιτηρεί την κατασκευή δημοσίων έργων ως προς τα μέτρα ασφαλείας
- εξασφαλίζει την ομαλή εξόφληση των αμοιβών μελετητών και επιβλεπόντων
- πιστοποιεί τα παραδιδόμενα δημόσια έργα ως προς την ποιότητα κατασκευής.
- τηρεί αρχείο ταυτότητας δημοσίων έργων
- τηρεί και ανανεώνει το αρχείο των μελετητών δημοσίων έργων.

2. Οι μελετητές:

- μελετούν και επιβλέπουν τα δημόσια έργα που αναλαμβάνουν.
- δηλώνουν κώλυμα εάν δεν μπορούν βάσει αντικειμενικών λόγων να εκπονήσουν τη μελέτη όταν τους ανατίθεται από τη διοίκηση.
- ενημερώνουν και συνεργάζονται με τη διοίκηση για την τήρηση των μέτρων ασφαλείας.

Ανάθεση μελετών δημοσίων έργων

- Ο εργοδότης (το εκάστοτε ενδιαφερόμενο ΝΠΔΔ) υποβάλλει ψηφιακά στην κεντρική διοίκηση (ΥΠΕΚΑ ή και ΤΕΕ) μελέτη σκοπιμότητας συνοδευόμενη με προκαταρκτικό προϋπολογισμό έργου ή μελέτης και προεγκρίσεις (ΠΠΕ, αρχαιολογία, δασαρχείο κλπ).
- Υπάρχει μόνο ένα, ενιαίο τιμολόγιο οικοδομικών εργασιών, ίδιο για δημόσια και ιδιωτικά έργα.
- Η κεντρική διοίκηση ελέγχει το σύννομο της διαδικασίας, τη σκοπιμότητα και την οικονομική πρόταση και είτε τις εγκρίνει, είτε τις απόρριπτει αιτιολογημένα.
- Αυτόματα, ψηφιακά, βάσει κριτηρίων ανάλογα με την κλίμακα του έργου, ανατίθεται η μελέτη ύστερα από κλήρωση ανάμεσα στους μελετητές που ισοβαθμούν στην υψηλότερη βαθμολογία.
- Οι μελετητές ενημερώνονται δημόσια, ψηφιακά, σε ιστοσελίδα της κεντρικής διοίκησης και εντός προθεσμίας, είτε απόδέχονται την ανάθεση, είτε την απόρριπτουν αιτιολογημένα βάσει τεκμηριωμένου κωλύματος.
- Με την ανάθεση της μελέτης καταβάλλονται εγγυητικές επιταγές αλλά και προκαταβολή. Οι υπόχρεοι μελετητές τίθενται εκτός διαθεσιμότητας για άλλες μελέτες της ίδιας κλίμακας έργου.
- Με την έγκριση της μελέτης εξοφλούνται ο μελετητές και ενημερώνεται το αρχείο ως προς την εμπειρία τους και το ύψος της αμοιβής μελετών δημοσίων έργων που έχουν λάβει.

Έλεγχος μελετών δημοσίων έργων

- Οι μελέτες υποβάλλονται από τους υπόχρεους μελετητές για θεώρηση προδιαγραφών στις απόκεντρωμένες μετασχηματισμένες²⁵ Πολεοδομικές Δ/νσεις και στις μετασχηματισμένες²⁶ ΕΠΑΕ. Τυχόν εγκρίσεις (αρχαιολογία, δασαρχείο κλπ) διεκπεραιώνονται υπηρεσιακά.
- απόστέλλεται από τους υπόχρεους μελετητές ψηφιακά ο τελικός προϋπολογισμός στην κεντρική διοίκηση για έλεγχο ως προς τις εγκεκριμένες προκαταρκτικές προτάσεις.
- Ενημερώνεται από τις Πολεοδομικές Δ/νσεις το οικείο ΙΚΑ και ανοίγει καρτέλα Δημοσίου Οικοδομοτεχνικού Έργου.

24 Δές παράρτημα παρ.2

25 Βλ. πρόταση Ανδρεαδάκη

26 Βλ. πρόταση Γανωτή

Επίβλεψη δημοσίων έργων

- Ο μελετητής συμμετέχει πάντα στην ομάδα επίβλεψης του έργου, είτε ως αποκλειστικός επιβλέπων για μικρά έργα, είτε ως σύμβουλος ή μέλος ομάδας σε μεγάλα έργα.
- Σε κάθε περίπτωση ο μελετητής - επιβλέπων έχει δικαίωμα βέτο για τροποποιήσεις που προωθούνται από τον κατασκευαστή και θεωρεί ότι αλλοιώνουν την ουσία της μελέτης, με τελικό κριτή την οικεία ΕΠΑΕ.
- Έννομο συμφέρον καταφυγής σε ένδικα μέσα για τη διασφάλιση ποιότητας της μελέτης και της κατασκευής έχει κάθε πολίτης μέσω των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ, μη κερδοσκοπικών συλλόγων κλπ..

Κατασκευή δημοσίων έργων

- Ο κατασκευαστής επιλέγεται αυτόματα, ψηφιακά, με ανάλογη διάφανη, απλή και δημόσια διαδικασία, βάσει κριτηρίων που τηρούνται σε ψηφιακό αρχείο από την κεντρική διοίκηση.
- Ο κατασκευαστής οφείλει να χρησιμοποιεί πιστοποιημένα υλικά με προκαθορισμένες από την κεντρική διοίκηση τιμές βάσει κώδικα υλικών και κόστους εργασιών. αποκλείονται οι εκπτώσεις και οι προσαυξήσεις.
- Ο κατασκευαστής προμηθεύεται τα υλικά μόνο και εφόσον ο εργοδότης (κεντρική διοίκηση, ΟΤΑ, κλπ) τα έχει προεξοφλήσει.
- Με το πέρας κάθε κατασκευαστικής φάσης ο εργοδότης εξοφλεί την εργατική δαπάνη αλλιώς ο κατασκευαστής έχει δικαίωμα να παύσει τις εργασίες.
- Ανά πάσα στιγμή μικτή επιτροπή αποτελούμενη από ορκωτούς μηχανικούς, εκπρόσωπο της τοπικής αυτοδιοίκησης, της οικείας Πολεοδομικής Δ/σης και της ΕΠΑΕ έχει δικαίωμα ελέγχου για την πρόοδο και την ποιότητα του έργου.

Με ευθύνη ομάδας μηχανικών η έκδοση οικοδομικών αδειών

Ο μοναδικός τρόπος για τη μείωση της γραφειοκρατίας και της διαφθορας είναι να ελαχιστοποιηθεί η σχέση μεταξύ ιδιωτή μηχανικού και πολεοδομικής υπηρεσίας.

Το κείμενο είναι μια ολοκληρωμένη πρόταση που επιχειρεί να πείσει για την αναγκαιότητα αλλαγής του υπάρχοντος νομικού καθεστώτος για τον τρόπο έκδοσης των οικοδομικών αδειών.

ΤΡΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΑΔΕΙΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΝΕΓΕΙΡΟΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ**ΑΡΘΡΟ 1**

Η άδεια δόμησης είναι εκτελεστή διοικητική πράξη που επιτρέπει την υλοποίηση, σε οικόπεδο, γήπεδο ή κοινόχρηστο χώρο, των οικοδομικών εργασιών που προβλέπονται στις μελέτες που την συνοδεύουν, εφόσον οι μελέτες αυτές είναι σύμφωνες με τις ισχύουσες διατάξεις.

ΑΡΘΡΟ 2: Αρμόδια όργανα για τη χορήγηση των αδειών δόμησης.

Αρμόδιο όργανο είναι η ΟΜΑΔΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ εγγεγραμμένων στο τεχνικό επιμελητήριο Ελλάδος, ελεύθερων επαγγελματιών που υπογράφουν αντίστοιχα ως ειδικότητες τις απαραίτητες κατά το νόμο μελέτες.

Η μοναδική πιστοποίηση για την ομάδα μηχανικών είναι τα πτυχία τους.

ΑΡΘΡΟ 3 : Διαδικασία και απαιτούμενα στοιχεία για τη χορήγηση άδειας δόμησης.

1. Χορηγείται ηλεκτρονικά στην ομάδα μελέτης μοναδικός αύξων πανελλήνιος ΚΩΔΙΚΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ (ΚΟΕ) από το ΤΕΕ, ο οποίος συνοδεύει το έργο εφ' όρου ζωής. Σε αυτό το στάδιο ελέγχεται αυτόματα (ηλεκτρονικά) η κατά το νόμο και την επιστήμη δυνατότητα της αρμόδιας ομάδας να εκπονή τις κατ' αντικείμενο μελέτες (δηλ. οι αρχιτέκτονες την αρχιτεκτονική μελέτη κοκ.) καθώς και η ασφαλιστική

ενημερότητα των μηχανικών της (με δυνατότητα απόδοσης ΚΟΕ και σε περίπτωση διακανονισμού ή νέων, άνεργων συναδέλφων).

2. Εκτελείται συμβολαιογραφική πράξη μεταξύ κυρίου του έργου και της ομάδας των μηχανικών, που θα περιλαμβάνει ανάθεση μελετών και επιβλέψεων, ορισμό επιβλέποντος ασφάλειας εργοταξίου (καθώς και τις τυχόν συμφωνηθείσες πέραν των ελαχίστων υπηρεσίες και αντιστοιχούσες αμοιβές) και φορολογικά.
3. Για τις περιοχές όπου υπάρχει κτηματολόγιο επικυρώνονται οι όροι δόμησης και χορηγείται Βεβαίωση χρήσεων γης αυτόματα (ηλεκτρονικά) από την ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ - ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ και ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ του ΠΟΛΙΤΗ (ΠΥΣΕΠ) όπως θα μετονομαστούν τα πολεοδομικά γραφεία.
4. Για τις περιοχές που δεν έχουν ακόμα κτηματολογηθεί θα υποβάλλεται αίτηση με συνημμένο 1 τοπογραφικό διάγραμμα (συντεταγμένο σύμφωνα με τις ισχύουσες προδιαγραφές) την οποία θα χρεώνεται υπάλληλος-ελεγκτής της υπηρεσίας ο οποίος θα επικυρώνει επιτόπου τους όρους δόμησης, θα χορηγεί τη Βεβαίωση χρήσεων γης και –εφόσον του ζητηθεί - θα αιτείται τις απαιτούμενες εγκρίσεις (αρχαιολογία, δασαρχείο κ.λ.π.) με ηλεκτρονική αλληλογραφία από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Σημείωση : και για τις δύο ανωτέρω περιπτώσεις τοπογραφικών όσον αφορά τους όρους δόμησης, την υπόδειξη των ορίων τοποθέτησης θέση του κτιρίου καθώς και τις χρήσεις γης, την αποκλειστική ευθύνη θα έχει η υπηρεσία.

5. Συντάσσονται:

A. Πλήρης **ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ** μελέτη. Για τα κοινωφελή και κοινόχρηστα έργα απαιτείται έγκριση από τους κατά τόπους συλλόγους Αρχιτεκτόνων.

B. **ΣΤΑΤΙΚΗ** προμελέτη (η οριστική υποβάλλεται με το πέρας των εργασιών εκσκαφής).

Γ. **ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ** (όπως γκαράζ κ.λ.π.)

ΑΡΘΡΟ 4 : Χορήγηση Άδειας Δόμησης.

Όλα τα ανωτέρω κατατίθενται σε ηλεκτρονική μορφή στο ΤΕΕ (σχέδια είτε CAD είτε σαρωμένα γραμμικά), ενημερώνεται ο ΚΩΔΙΚΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ και ορίζεται εποπτεύων ορκωτός μηχανικός. Ταυτόχρονα οι κατατεθειμένες στο ΤΕΕ μελέτες καθίστανται δημόσια έγγραφα. Έντυπο αντίγραφο λαμβάνει ο ιδιοκτήτης, ψηφιακό αντίγραφο όλων

των παραπάνω αποστέλλεται στη μελετητική ομάδα, στην ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ – ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ και ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ του ΠΟΛΙΤΗ και ψηφιακό αντίγραφο μόνο της αρχιτεκτονικής μελέτης στον ΣΑΔΑΣ - ΠΕΑ.

Πριν την έναρξη των εργασιών και για διάστημα 15 ημερών είναι αναρτημένο το έργο σε μορφή 3D στο οικοπέδο με τον αριθμό ΚΟΕ, τον κύριο του έργου και την ομάδα των μηχανικών που εκπόνησε τις μελέτες.

Με την έναρξη εργασιών ενεργοποιείται από το ΤΕΕ αυτόματα το ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΡΓΟΥ με τη χορήγηση κωδικού πρόσβασης στην ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ η οποία έχει και την υποχρέωση ενημέρωσής του. Ο ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΟΡΚΩΤΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ έχει δικαίωμα πρόσβασης και ο κύριος του έργου και η οικεία ΠΥΣΕΠ υποχρέωση να λαμβάνουν γνώση των παρατηρήσεων. Το Ημερολόγιο Έργου ενημερώνεται διαρκώς ηλεκτρονικά για κάθε μεταβολή κατά τη διάρκεια της κατασκευής και μετά, καθώς το έργο θεωρείται πάντα ενεργό για προσθήκες, αναθεωρήσεις, αλλαγή χρήσης, επισκευές κλπ.. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται αυτόματα μια βάση δεδομένων στο ΤΕΕ με όλες τις ευεργετικές για τη διοίκηση και την επιστήμη στατιστικές πληροφορίες.

Σε οποιοδήποτε στάδιο των εκσκαφών κατατίθεται η οριστική στατική μελέτη (που περιλαμβάνει μελέτη ικριωμάτων και αντιστηρίξεων).

ΑΡΘΡΟ 5 : Έλεγχος Οικοδομικών Αδειών κατά την Κατασκευή.

Έλεγχος των οικοδομικών εργασιών γίνεται από την οικεία ΠΥΣΕΠ οποτεδήποτε από ΕΠΙΤΡΟΠΗ που αποτελείται από ΔΥΟ ΟΡΚΩΤΟΥΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ.

Τυχόν διαφοροποιήσεις της μελέτης στην κατασκευή, αν υπάρχει δυνατότητα διορθώσεων εντός δεκαπέντε ημερών, γίνονται και κατατίθενται αλλιώς το έργο διακόπτεται έως ότου διορθωθούν πρακτικά.

ΑΡΘΡΟ 6 : Ηλεκτροδότηση Έργου.

Η ηλεκτροδότηση γίνεται μετά από τον έλεγχο της επιτροπής (δύο ορκωτών μηχανικών), των μελετητών και τον κύριο του έργου. Επίσης, τότε κατατίθενται και οι τυχόν διαφοροποιήσεις με σχέδια εφαρμογής καθώς και η ενεργειακή μελέτη.

Παραβάσεις, αν είναι διορθώσιμες μελετητικά ή πρακτικά, ανάλογα μεγέθους, λαμβάνουν χρόνο διόρθωσης που ορίζεται εγγράφως από την ίδια επιτροπή. Η μη διόρθωση τους επιφέρει κυρώσεις ως προς το δικαίωμα άσκησης του επαγγέλματος έως και αφαίρεσης της άδειας άσκησης επαγγέλματος του αντίστοιχου μελετητή.

ΑΡΘΡΟ 7 : Πολεοδομικά Γραφεία.

Τα ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ μετονομάζονται σε ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ και ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ του ΠΟΛΙΤΗ (ΠΥΣΕΠ). Αρμοδιότητές τους είναι οι εξής:

1. Η χορήγηση έγγραφων ή ψηφιακών όρων δόμησης και βεβαιώσεων χρήσεων γης.
2. Η χορήγηση των γνωμοδοτήσεων στους αιτούντες ιδιώτες μελετητές.
3. Η υποδοχή, ενημέρωση, εξυπηρέτηση και εκπαίδευση του πολίτη για θέματα πολεοδομικά και οικιστικά.
4. Η τήρηση του αρχείου των εκδοθεισών μέχρι σήμερα οικοδομικών αδειών και η χορήγηση θεωρημένων αντιγράφων.
5. Η συνεργασία με τις υπηρεσίες επιθεώρησης εργασίας για τον έλεγχο και την εκπαίδευση του εργαζόμενου σε θέματα ασφάλειας εργοταξίου.

ΑΡΘΡΟ 8 : Μετά την ηλεκτροδότηση.

Μετά την ηλεκτροδότηση του έργου συντάσσεται αναλυτικός κατάλογος των υλικών κατασκευής και πιστοποίησης αυτών που παραδίδονται στον κύριο του έργου, ο οποίος προσαρτάται και στο ημερολόγιο έργου του ΤΕΕ.

Μετά το πέρας αυτής της διαδικασίας η ευθύνη της ομάδας των μελετητών παύει είτε πρόκειται για υλικά (αλλοίωση – βλάβη), είτε για πρόσθετα στοιχεία στο έργο, αυθαίρετα για τα οποία αποκλειστική ευθύνη έχει ο κύριος του έργου.

Επανάδρυση διάσωση των ΕΠΑΕ

Αι όψεις των κτιρίων και τα ορατά εν γένει μέρη αυτών, δέον όπως ικανοποιούν τας απαιτήσεις της αισθητικής τόσο ως μεμονωμένων κτιρίων, όσο και εν σχέσει προς την θέσιν και το περιβάλλον αυτών.

Η Αρχή δύναται να ασκή κατά την κρίσιν της αρχιτεκτονικόν έλεγχον της μορφής των κτιρίων διά της (...) Επιτροπής Ενασκήσεως Αρχιτεκτονικού Ελέγχου και να τροποποιή ή και να απορρίπτει μελέτην αντικειμένην προς την αισθητικήν.

ΓΟΚ 1973, Αρ.79-παρ.1, Αρ.80-παρ1

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι φράσεις αυτές, σταχυολογημένες από τον ΓΟΚ του 1973 (άρθρο 79 - παρ.1, άρθρο 80 - παρ.1) έχουν αναθεωρηθεί μεν από τα σχετικά μεταπολιτευτικά νομοθετήματα, περιγράφουν δε με ανεπιτήδευτο τρόπο τόσο την κρατούσα έως και σήμερα θέση του γραφειοκρατικού συστήματος για την αισθητική όσο και τον ρόλο που επιμένει να επιφυλάσσει η τρέχουσα πρακτική για τις ΕΠΑΕ.

Ο ρόλος και η λειτουργία των ΕΠΑΕ αποτελούν αντικείμενο ενός ατέρμονος διαλόγου που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980. Στο διάλογο αυτό είναι πρόδηλο το όραμα των αρχιτεκτόνων για αναβάθμιση του ρόλου των ΕΠΑΕ, όπως πρόδηλο είναι και το όραμα για αναβάθμιση του ρόλου των αρχιτεκτόνων στην παραγωγή του κτισμένου περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Εμείς δεν θα ασχοληθούμε με την αναβάθμιση των ΕΠΑΕ - περιττεύει. Θα προτείνουμε την επανίδρυσή τους προκειμένου να διασωθούν.

Οι ΕΠΑΕ, δίχως εγγύηση για τη λειτουργία τους σύμφωνα με το θεσμικό τους ρόλο, έχουν απορροφηθεί από το γραφειοκρατικό σύστημα και λειτουργούν ακριβώς αντίθετα από ότι οι αρχιτέκτονες είχαν οραματιστεί. Αυτό αποδεικνύει τόσο η κοινή γνώμη των αρχιτεκτόνων όσο και η αποτίμηση της δόμησης ύστερα από 3 δεκαετίες λειτουργίας των ΕΠΑΕ. Με δεδομένη πλέον την *αρχιτεκτονική ερημοποίηση* της πόλης, την αυξανόμενη καταστροφή του δημόσιου χώρου και του τοπίου, *με προφανή την ανεπάρκεια του συστήματος αισθητικών περιορισμών και ελέγχων να διασώσει, πολλώ δε μάλλον να αναπτύξει την αρχιτεκτονική δημιουργία, πρέπει άμεσα να ληφθούν μέτρα απελευθέρωσης της αρχιτεκτονικής πράξης.*

Δεν διαφαίνεται θεσμική οδός που να εξασφαλίζει την ορθή λειτουργία των ΕΠΑΕ, πρωτίστως διότι η **γενετική διατύπωση του βασικού τους στόχου**, δηλαδή η *αποφυγή των προδήλως ακαλαίσθητων, στερείται επιστημονικής νομιμοποίησης*, άρα και αντικειμενικού ορισμού. Αυτονόητα λοιπόν, σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης και της επιστήμης, **η έννοια του ελέγχου είναι παράνομη και αυτός πρέπει να καταργηθεί**. Εάν όμως στερήσουμε από τις ΕΠΑΕ το τελευταίο Ε, ποιο ρόλο θα μπορούσαμε να τους αποδώσουμε;

B. ΙΣΤΟΡΙΚΟ, ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Τι θέλαμε να πετύχουμε με τις ΕΠΑΕ; Θεωρητικά, τον «αισθητικό» και λειτουργικό έλεγχο της δόμησης η οποία, στο τέλος της δεκαετίας του 1970, παραγόταν κατά 90% από μη αρχιτέκτονες. Επομένως, στην αδυναμία μας να επιτύχουμε τα αυτονόητα, δηλαδή την κατά ειδικότητα εκπόνηση των μελετών, εγκαθιδρύσαμε ένα σύστημα αισθητικού ελέγχου με ελέγχοντες αρχιτέκτονες. Θεσμοθετήθηκε ένας έλεγχος «επί δικαίων και αδικών». Έλεγχος, ωσάν να μας πανικοβάλλει το ενδεχόμενο μιας εφαρμοσμένης αρχιτεκτονικής ελεύθερης, που **να μπορεί να εκπαιδεύει την κοινωνία καλύτερα από τις Biennale, τις ημερίδες ή τις νομοθετικές ρυθμίσεις**. Και μόνη η διατύπωση του πλαισίου λειτουργίας των ΕΠΑΕ είναι δηλωτική του ότι το εγχείρημα στηρίζεται σε πηλίνα πόδια: δεν υφίσταται κανένα επιστημονικό έρεισμα στη φράση «*προδήλως ακαλαίσθητες προτάσεις*». Και βεβαίως, όπου δεν υπάρχουν επιστημονικές προδιαγραφές και σαφείς οδηγίες ελλοχεύει η διαφθορά. Καθώς τα ισχυρά οικονομικά συμφέροντα εύκολα διαχειρίζονται την παραπάνω αντινομία, ο έλεγχος πολύ σπανίως αφορά στα σημαντικά, υπερτοπικής σημασίας κτίρια. Ο πέλεκυς πέφτει κατά κανόνα στα κτίρια μικρής κλίμακας, τα κτίρια των σχετικά χαμηλών εισοδημάτων. Ταυτόχρονα εγκαθιδρύονται κλειστά διεθαρμένα κυκλώματα που αποκτούν πόστα ελέγχου της δόμησης στις ελεγχόμενες περιοχές.

Αλλά, πέρα από ζητήματα κατάχρησης εξουσίας και διαφθοράς, ας δούμε και το νομικό πλαίσιο:

1. ποια κτίρια θεσμικά ελέγχονται από ΕΠΑΕ;

Πρώτον τα ειδικά κτίρια, αυτά δηλαδή που ούτως ή άλλως μελετώνται μόνο από αρχιτέκτονες! Άνευ σχολίου...

Δεύτερον, (υποτίθεται) τα δημόσια έργα. Άνευ σχολίου, επίσης....

Τρίτον, τα κτίρια σε περιοχές με ειδικά διατάγματα και ειδικούς όρους δόμησης. Εδώ ολοκληρώνεται ο παραλογισμός διότι οι ειδικοί όροι είναι ήδη ένα κακοφτιαγμένο σύστημα αισθητικού ελέγχου και η συμμόρφωση προς τούτο ελέγχεται από τον μηχανικό εφαρμογής και όχι από την ΕΠΑΕ η οποία αδυνατεί να χορηγήσει στοιχειώδεις παρεκκλί-

σεις ένταξης (πχ, λάθος δελτίο αναγνώρισης). Ταυτόχρονα βέβαια εφαρμόζεται και ο ΓΟΚ που αδυνατεί να αντιμετωπίσει ζητήματα ένταξης σε ήδη δομημένα περιβάλλοντα (Δ, χαγιάτια, όροφοι πάνω από οδό).

Όσον αφορά στην κριτική μας για τα ειδικά διατάγματα, ο βαθμός του παραλογισμού είναι τέτοιος που, άπαξ και ένα παλαιό κτίριο καταρρεύσει σε παραδοσιακό οικισμό, είναι αδύνατον εφαρμόζοντας νόμιμες πρακτικές να το ανακτήσουμε. Επίσης, να σημειωθεί ότι υπάρχει ένα μεγάλο κενό στη διαχείριση του τοπίου, έξω από πόλεις και οικισμούς. Δεν αναφερόμαστε τόσο στην περιβόητη εκτός σχεδίου δόμηση αλλά στις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις που, συχνά, διαφεύγουν αρχιτεκτονικής αδειοδότησης (οδοποιίες, έργα «εθνικής σημασίας και εθνικής ασφάλειας», αιολικά πάρκα, λιμενικά έργα, κατασκευή και συντήρηση αρόσιμης γης κλπ).

2. Τελικά, τι δεν ελέγχει η ΕΠΑΕ;

Δεν ελέγχει τις περιπτώσεις που ελέγχουν τα ΣΧΟΠ ή οι αρχαιολόγοι και οι αρχιτέκτονες του ΥΠ.ΠΟ. στις διάφορες εφορείες αρχαιοτήτων (ΕΠΚΑ, ΕΒΑ ή Νεωτέρων Μνημείων).

Δεν ελέγχει τα νέα κτίρια κατοικίας στους οικισμούς < 2000 κατοίκων που, σύμφωνα με το ΠΔ 24/04/85 (ΦΕΚ 181/Δ/3-5-85), κατατάσσονται στους αδιάφορους, και εφόσον δεν ανήκουν σε ευρύτερες χωρικές μονάδες που να έχουν χαρακτηρισθεί ως ενδιαφέρουσες (π.χ. νησιά Κυκλάδων ή Δωδεκάνησα)

Δεν ελέγχει μελέτες για νέα κτίρια κατοικιών σε αδιάφορους γενικά τόπους.

3. Ας δούμε τώρα και το τελευταίο: πώς ελέγχει η ΕΠΑΕ;

Πέραν από τα θεσμικά και νομοθετικά πλαίσια, η συνεδρίαση της πρωτοβάθμιας ΕΠΑΕ είναι μια συνοπτική διαδικασία ελέγχου είκοσι – τριάντα μελετών σε 4-5 ώρες. Στα δέκα λεπτά περίπου που αναλογούν η επιτροπή σχολιάζει την κάθε μελέτη και ο μελετητής είτε απολογείται είτε αποδέχεται δια της σιωπής ή της απουσίας του από τη διαδικασία τα σχόλια. Ο έλεγχος υλοποιείται με διορθωτικές γραμμές επί των σχεδίων και, τελικά, η μελέτη πρέπει να προσκομισθεί για επανέλεγχο στην επόμενη συνεδρίαση ή, στην καλύτερη περίπτωση, εγκρίνεται «όπως διορθώθηκε». Εκτός αν η μελέτη «περάσει».

Οι ΕΠΑΕ λειτουργούν σαν τη γομολάστιχα του κράτους στη διαδικασία παραγωγής του κτισμένου περιβάλλοντος. Είναι χαρακτηριστική η παλίνδρομη κίνηση της γομολάστιχας στο πολύ ενδιαφέρον άρθρο «Ο θεσμός απόσυρσης κτιρίων και κατασκευών» με συντά-

κτες τους κκ Δημήτρη Διαμαντόπουλο & Παναγιώτα Κάργα στο Τεύχος 2 των Τετραδίων Πολιτισμού, ΥΠΠΟ, Δεκέμβριος 2007. Οι συντάκτες, μέλη και οι δύο της δευτεροβάθμιας ΕΠΑΕ Αττικής, περιγράφουν μια διορθωτική επέμβαση στον οικισμό του Πόρου που συνίσταται στο σβήσιμο της ασχήμιας των κτιρίων και την εγγραφή πάνω στις σβησμένες όψεις τους κάποιων νέων μορφολογικών στοιχείων, σε συνέχεια και συνέπεια με τις γραμμές των ωραίων κτιρίων, που πάντα είναι τα πιο παλαιά. Η επέμβαση αυτή έχει σαν αποτέλεσμα την «αποκατάσταση του μετώπου του παραδοσιακού οικισμού του Πόρου». Στα συμπεράσματα του άρθρου (σσ. 69,70 του περιοδικού), τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα της μελέτης «με τη σύγκριση της εικόνας του οικισμού με αυτήν που αναδεικνύεται ως επιθυμητή μέσα από τις φωτορεαλιστικές απεικονίσεις των [...] αναπλάσεων». Αμέσως πιο κάτω, οι συντάκτες θεωρούν άξιο να αναφερθεί ότι «στα 165 κτίρια του Παραλιακού Μετώπου εντοπίστηκαν 42 νεωτερικά και ψευδεπίγραφα παραδοσιακά στοιχεία».

Η απλοϊκή έκφραση «αναδεικνύεται ως επιθυμητή» είναι η απάντηση του 21^{ου} αιώνα στο γκροτέσκο «προδήλως ακαλαίσθητα» του 20^{ου}. Και η αναφορά του όρου «ψευδεπίγραφα» προδίνει τον κανόνα λειτουργίας των ΕΠΑΕ: **Η παραχάραξη πρέπει να είναι άψογη. Οι απομιμήσεις απλά δεν πείθουν.** Η παραχάραξη αναφέρεται στην ιστορία, την κοινωνική δομή, την οικονομία και την κουλτούρα ενός τόπου, τα συστατικά στοιχεία δηλαδή της αρχιτεκτονικής. Και αυτός τον οποίο **οι απομιμήσεις δεν πείθουν** είναι απλά ο τουρίστας, αφού σε αυτόν πουλάμε το προϊόν «Παραδοσιακός οικισμός Πόρου» (σελ. 56 του ίδιου άρθρου).

Επί του πιεστηρίου.

Ένα βήμα ακόμα προς τον απόλυτο ολοκληρωτισμό του ψευτοπαραδοσιακού εκτελείται αυτή την εποχή με τις απερίγραπτες εξαγγελίες του υφυπουργού ΠΕΚΑ, Ν.Σηφουνάκη, όπου προδιαγράφεται ούτε λίγο-ούτε πολύ ο οριστικός θάνατος της αρχιτεκτονικής εξέλιξης στην επικράτεια της Ελλάδας: γενικά διατάγματα μορφολογίας, αρχιτέκτονες με εξειδίκευση στις «επιμέρους μορφές αρχιτεκτονικής». Θα οριστεί «αρμόζουσα αρχιτεκτονική» για κάθε περιοχή και ο αρχιτέκτονας θα υποχρεούται σε συμμόρφωση με αυτήν. Το αποτυχημένο μοντέλο των Κυκλάδων επεκτείνεται παντού και μάλιστα, για να μην υπάρχουν αντιδράσεις, να μη μπορεί να φωνάξει κανείς ότι ο βασιλιάς είναι γυμνός, καταργείται και το δικαίωμα έφεσης!

Είναι εντυπωσιακό ότι χρειάστηκε ένας αρχιτέκτονας υφυπουργός για να δώσει τη χαρακτηριστική βολή στην αρχιτεκτονική πράξη και μάλιστα, δηλώνοντας ότι «οι ΕΠΑΕ έκλεισαν τον κύκλο τους».

Γ. ΠΡΟΤΑΣΗ

Η εμπειρία από κεντρικά συμβούλια «σοφών» (πχ ΚΑΣ, ΣΤΕ, Τοπικά) έχει δείξει ότι λειτουργούν εν γένει σε απόσταση από τον πολίτη, με υπεροψία και αδιαφάνεια ενώ στελεχώνονται με πολιτικά-κομματικά κριτήρια. Με αυτό το δεδομένο προτείνεται η οριστική κατάργηση του ΑΠΑΣ και η απόρριψη οποιασδήποτε πρότασης για ίδρυση Κεντρικού Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής. Το κενό στη συμμετοχή των αρχιτεκτόνων σε σημαντικά ζητήματα αρχιτεκτονικής και σε μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις στο τοπίο, θα καλυφτεί με την αναβάθμιση των ΕΠΑΕ με την προσθήκη εκτάκτων μελών άλλων ειδικοτήτων με ρόλο συμβουλευτικό. Αντί «ελέγχου», **οι ΕΠΑΕ μετατρέπονται σε επιτροπές «παρεκκλίσεων».** Ως παρεκκλίση θεωρείται οποιαδήποτε μεμονωμένη τεκμηριωμένη πρόταση που αιτείται ειδικής αδειάς για εκτέλεση εργασιών που δεν προβλέπονται ρητά ή δεν επιτρέπονται από τους κανονισμούς της διοίκησης (ενδεικτικά: κατασκευή ορόφου πάνω από οδούς, εξαίρεση από τους ειδικούς όρους δόμησης των διαταγμάτων των οικισμών <2000 κατοίκων ή παραδοσιακών, εξαιρέσεις από τον κτιριοδομικό κανονισμό και τον ΚΕΝΑΚ, δόμηση εκτός σχεδίου σε κορυφογραμμές (πχ στη Μάνη), επισκευές και εκσυγχρονισμοί αλιευτικών οικίσκων εντός παραλίας, εκσκαφές /επιχώσεις >1.5μ., χωροθέτηση Κέντρου Περιθαλψής Αγρίων Ζώων εντός ΖΟΕ ή σταθμού καταδυτών της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων σε βραχώδη ακτή). Επίσης παρεκκλίσεις - ως αποκλίσεις από τους κανόνες της επιστήμης - θεωρούνται και οι αρχιτεκτονικές προτάσεις (ιδιωτικές και δημόσιες) που δεν υπογράφονται από αρχιτέκτονες. **Οι συνεδριάσεις των ΕΠΑΕ θα είναι λιγότερες και θα λαμβάνουν τη μέγιστη δυνατή δημοσιότητα,** ώστε εν δυνάμει να καταλήξουν, πέραν του αποφασιστικού και γνωμοδοτικού τους ρόλου, σε αρχιτεκτονικές ημερίδες που να προάγουν τον αρχιτεκτονικό διάλογο.

Η σύσταση των ΕΠΑΕ θα μπορούσε να ανατεθεί επίσημα στους τοπικούς συλλόγους αρχιτεκτόνων ή και στον ΣΑΔΑΣ με ενδεχόμενη κατάλληλη τροποποίηση του καταστατικού του Συλλόγου. Θα μπορούσε επίσης να εποπτεύεται από το ΤΕΕ όσον αφορά στα νομικά θέματα που τυχόν προκύπτουν. Η αναβάθμιση των τοπικών συλλόγων ή του ΣΑΔΑΣ που παράγεται από αυτή την πρόταση, εφόσον συντελεσθεί προσεκτικά, μόνον θετικά μπορεί να επηρεάσει την αρχιτεκτονική πραγματικότητα στην Ελλάδα.

Θα μπορούσε οριακά η ΕΠΑΕ να ταυτίζεται με το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων της κάθε πολεοδομικής ενότητας.

Οι Επανάδρυμένες ΕΠΑΕ (ΕΕΠΑΕ), προσαρμοσμένες στη δομή των Καλλικρατικών Δήμων, στεγάζονται ανεξάρτητα από τα πολεοδομικά γραφεία σε παραδειγματικά δημοτικά κτίρια (παρεμπιπτόντως, και τα πολεοδομικά γραφεία θα πρέπει κάποτε να πάψουν να στεγάζονται σε αυθαίρετα ή άθλια κτίρια) που σέβονται τόσο την Αρχιτεκτονική που υπηρετούν όσο και την πολεοδομική και κτιριοδομική νομοθεσία (κτιριοδομικός κανονισμός, ΚΕΝΑΚ κλπ). Ειδικά στα διατηρητέα οικιστικά σύνολα η στέγαση της ΕΕΠΑΕ μπορεί να σημάνει μια πολύ ενδιαφέρουσα αφορμή για πρότυπη συντήρηση παλαιού κελύφους. Να διαθέτουν μικρό αμφιθέατρο, που είτε το «δανείζονται» από το Δημαρχείο είτε είναι και ανεξάρτητο. Στο αμφιθέατρο οι ΕΕΠΑΕ θα συνεδριάζουν δημοσία, διενεργώντας όμως ενδεχομένως και μικρό επιστημονικό συνέδριο, εφόσον η αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα ενός τόπου το απαιτεί.

Δ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παραπάνω γενική πρόταση προφανώς επιδέχεται πολλή συζήτηση, τροποποίηση, εξειδίκευση και βελτίωση, βασική θέση όμως οφείλει να παραμένει η ένταξη του ζητήματος των ΕΕΠΑΕ στη συνολική θεώρηση-όραμα για την αρχιτεκτονική του 21ου αιώνα στην Ελλάδα, μια θεώρηση ουσιαστική, με σεβασμό στις διεθνείς συμβάσεις για την αρχιτεκτονική κληρονομιά, στη δουλειά του αρχιτέκτονα και στον κοινωνικό του ρόλο.

Απόδραση απο το μύθο Ανάκτηση επιστημονικής αξιοπρέπειας και κοινωνική πρακτική

Για την ανάγνωση της παρούσας, αρχιτέκτονας σημαίνει αυτός που αρχιτεκτονεί, όχι αυτός που ασχολείται με την αρχιτεκτονική, ούτε αυτός που απλά έχει πτυχίο αρχιτεκτονικής.

Αν εξετάσουμε περίπου με ποιά δεδομένα εργαζόμαστε, τις συνθήκες, τις αντιξοότητες και τους συμμάχους στην παραγωγή αρχιτεκτονικής, το ρόλο δηλαδή του κράτους, των φορέων, των συναδέλφων, της αγοράς και της κοινωνίας, θα διαπιστώσουμε ότι η εικόνα δείχνει ζοφερή. Οπωσδήποτε η επιστήμη θα έλεγε ότι η Ελλάδα είναι ακατάλληλο οικοσύστημα για να επιβιώσει αρχιτεκτονική. Κι όμως, *“...η πραγματικότητα είναι ότι στην Ελλάδα είναι ακόμα δυνατή η επιβίωση πολλών μικρών -και όχι μόνο- αρχιτεκτονικών γραφείων σε θέση να παράγουν έργο με τα πιο διαφοροποιημένα αποτελέσματα από άποψη ποιότητας, πράγμα που δεν συμβαίνει πια στις οικονομικά προηγμένες κοινωνίες της Δύσης αλλά και της Άπω Ανατολής”*¹. Πράγματι, αν δούμε πως κτίζεται η κατοικία στις περισσότερες προηγμένες χώρες, αυτές που άκριτα πολλές φορές υμνούμε και ζηλεύουμε, θα διαπιστώσουμε ότι ο μέσος έλληνας πολίτης έχει -τουλάχιστον είχε μέχρι πρόσφατα- τη δυνατότητα να κτίσει το Σπίτι του. Όχι μια τυποποιημένη κατοικία από την εταιρεία real estate που ανέλαβε την επέκταση του ρυμοτομικού σχεδίου μιας ολλανδικής -πρωτοπόρου κατά τα άλλα- πόλης. Να φτιάξει την κατοικία ΤΟΥ, στο κομμάτι γης που διάλεξε, με τον μηχανικό που διάλεξε. Αναμενόμενο είναι βέβαια, σύμφωνα με την επαγγελματική και επιστημονική απαξίωση της αρχιτεκτονικής που προαναφέραμε, να υστερούμε σε μέσο όρο ποιότητας².

1 Α.Γιακουμακάτος, Αρχιτεκτονικά Θέματα, τ.32, 1998, Η αρχιτεκτονική στην περιφέρεια. - Η αλήθεια είναι ότι από το 1998 μέχρι σήμερα, το μόνο που έχει αλλάξει είναι οι προοπτικές επιβίωσης αυτών των γραφείων.

2 Για το ρόλο των αρχιτεκτόνων στην παραγωγή της κατοικίας, βλ. την Εισήγηση του Κωστή Γκάρτζου στο 10ο ΠΣΑ, «Αρχιτεκτονική και πόλη: όραμα, γνώση, συλλογικότητα».

Όμως, τότε, γιατί άραγε ο ρόλος των αρχιτεκτόνων -το ποσοστό τους κατ' αρχάς στα βιβλία με τα στελέχη αδειών στα πολεοδομικά γραφεία- αναβαθμίζεται αργά αλλά σταθερά χρόνο με το χρόνο; Η μια αλήθεια είναι ότι η επίδραση των αρχιτεκτόνων στο μεταπολιτευτικό σώμα της κοινωνίας ξεκίνησε από το μηδέν και δε μπορούσε να μειωθεί. Η άλλη αλήθεια είναι ότι το κτισμένο έργο ΔΙΔΑΣΚΕΙ. Κάθε μικρή νίκη που σε αυτές τις συνθήκες ολοκληρωτικού πολέμου καταφέρναμε, έστω κι αν αυτή ήταν ασήμαντη μπροστά στην πληρότητα των ολοκληρωμένων αρχιτεκτονημάτων, “έγραφε” στο υποσυνείδητο των πολιτών. Και βέβαια, ελλείψει αγωνιστικότητας των συλλογικών μας φορέων, οι μάχες δόθηκαν με αποκλειστικό όπλο τον προσωπικό “ιεραποστολικό” ηρωισμό των συναδέλφων αρχιτεκτόνων. Τέλος, υπάρχει και μια ακόμη αλήθεια: ότι η παραγωγή αρχιτεκτονικής από τα μικρά γραφεία είναι κατ' εξοχήν διαδικασία προσωπικής σχέσης με τον εργοδότη και ως εκ τούτου μοναδική, μη εμπορεύσιμη μαζικά, αντικαταναλωτική.

Έχω την εντύπωση ότι κύριος φορέας του “αντιαρχιτεκτονικού μένους” σήμερα είναι ολοένα και λιγότερο τα παραδοσιακά ανταγωνιστικά επαγγέλματα και ολοένα και περισσότερα ένα σύμπλεγμα συμφερόντων που θέλουν τον πολίτη ως απολύτως παραδεδομένο καταναλωτή. Και σε μια κοινωνία σε κρίση (εφόσον πιστεύουμε ότι η αρχιτεκτονική έχει νόημα και κομίζει λόγο) έρχεται η στιγμή που θα πρέπει να επιλέξουμε, εάν όχι με πολιτικά κριτήρια έστω με κριτήρια επιβίωσης: Τι είναι αυτό που εξασφαλίζει τον κοινωνικό μας ρόλο; Ως προς τη δυνατότητα που έχουμε ως κλάδος να αποφασίσουμε ψύχραιμα και με βάση πραγματικά στοιχεία θα μου επιτρέψετε να αμφιβάλλω. Για τούτο, για την συνειδητοποίηση δηλαδή του που βρισκόμαστε οι αρχιτέκτονες αυτή την εποχή, θα ήθελα να προσπαθήσω μια **ανάλυση κάποιων στερεότυπων στο χώρο μας εκφράσεων και θέσεων:**

«Η καλή αρχιτεκτονική κοστίζει»

Τη φράση πρωτοάκουσα στις αρχές των σπουδών μου να συνοδεύει επιμορφωτικές εκδρομές σε κατοικίες των βορείων προαστίων. Και ναι μεν, θα μπορούσε κάποιος να υπεκφύγει του πραγματικού νοήματος της φράσης, διατυπώνοντας εναλλακτικά την έννοια του κόστους (όπως ο K.Frampton αποφεύγει να προϋποθέσει την υποστήριξη “πλούσιου” λέγοντας “υψηλού επιπέδου” εργοδότη)³. Έτσι παράγεται μια ερμηνεία για το επίπεδο

³ Όπως παρατηρεί ο K.Frampton στην ανανεωμένη Ιστορία της μοντέρνας αρχιτεκτονικής του, “με τον έναν ή τον άλλον τρόπο όλα τα αξιόλογα αρχιτεκτονικά έργα είναι το αποτέλεσμα ενός υψηλού επιπέδου εργοδότη.....Χωρίς την κατάλληλη “υποστήριξη” δεν είναι δυνατόν να κατακτηθεί ούτε να διατηρηθεί ένα αποδεκτό επίπεδο παραγωγής, γιατί η αρχιτεκτονική είναι μια δημόσια τέχνη που χρειάζεται έναν αποτελεσματικό κοινωνικό εργοδότη και ένα υψηλό επίπεδο επένδυσης...”. Στις γραμμές αυτές βρίσκεται οπωσδήποτε η απάντηση για το επίπεδο της αρχιτεκτονικής στη δική μας χώρα. Α.Γιακουμακάτος, Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ, Β' ΕΚΔΟΣΗ 2009, Η

της αρχιτεκτονικής στη χώρα μας, πολύ βολική και αρκούντως “μη-δεξιά” (εφόσον αποκρύπτει την ταξικότητα).

Πίσω όμως από τη διατύπωση κρύβεται αμείλικτη η θέση ότι η καλή αρχιτεκτονική -άρα η αρχιτεκτονική- δεν αναφέρεται σε μέσα, χαμηλά και ανύπαρκτα εισοδήματα. Και είναι τόσο διαδεδομένη μέσα στις σχολές αρχιτεκτονικής αυτή η αντίληψη ώστε από την αρχή στη διάπλαση του αρχιτέκτονα να τίθεται ως φαντασιακός στόχος η “υψηλή” αρχιτεκτονική και να διδάσκεται ότι η τέχνη μας απευθύνεται σε μαϊκήνες, πάνω και πέρα από το πλατύ κοινωνικό πεδίο. Υπάρχει η σημειωτική δομή (η “καλή αρχιτεκτονική”) και κάθε φέρελπις αρχιτέκτων καλείται να λάβει θέση σε αυτό το μοντέλο. Σχηματίζεται λοιπόν έτσι ένα πρώτο σύμπλεγμα-σχίσμα, μιας και η συντριπτική πλειονότητα των υποψηφίων αρχιτεκτόνων προέρχεται από μέσα στρώματα που τώρα μυσούνται στη νέα συλλογική μυθοπλασία. Η προσωπική φαντασίωση πλέον επιτρέπει μια υπερβία συμπεριφορά εναντίον στο υπερπέραν της starchitecture ταυτόχρονη με την ταπεινωτική εξάρτηση από το πατρικό χαρτζιλίκι. Συνειδητοποίηση της ταπείνωσης, της αδυναμίας προσέγγισης του υψηλού στόχου συμβαίνει σπάνια στον κόσμο των αρχιτεκτόνων.⁴ Με αποτέλεσμα μόνοι μας να εκφυλίζουμε τον κοινωνικό μας ρόλο σε γραφικότητα, την αρχιτεκτονική σε στερούμενη κοινωνικού ερείσματος καλλιτεχνία.

Αλλά και όταν ο προσωπικός μύθος του μετέχειν στην υψηλή αρχιτεκτονική θρυμματίζεται, η ίδια, με τα πραγματικά έργα της ως διεθνή εξουσιαστικά μεγέθη, στήνει το σκηνικό της απαγόρευσης στη θέση της απόλαυσης: τα μεγάλα έργα δεν είναι για μικρούς αρχιτέκτονες, αυτοί είναι “αδειάδες” που δικαιούνται απλά να κοσμούν τα ράφια τους με γυαλιστερά έντυπα, ως απομεινάρια των πεθαμένων λατρευτικών συμβόλων.⁵ Διότι, πέρα από τους καθηγητές των σχολών -θύματα οι περισσότεροι της ίδιας φαντασίωσης που αναπαράγουν- τον ίδιο ρόλο εξυπηρετούν και τα πάσης φύσης έντυπα και ηλεκτρονικά φερέφωνα του διεθνούς mainstream.

Σύγχρονη “Ιδεολογία” της Αρχιτεκτονικής. Από την αποδόμηση στην απλή γεωμετρία. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ.

⁴ “Οι σύγχρονοι αρχιτέκτονες εμφανίζονται πιεσμένοι και γεμάτοι άγχος για την επιβίωση στο εύθραυστο κλίμα της ελληνικής κοινωνίας, πράγμα που όμως δεν τους εμποδίζει να απολαμβάνουν τα προτερήματα ενός γλυκού ύπνου που μοιάζει τελικά με λήθαργο.” Β.Πετρίδου, Άγχος και νοσταλγία: συμπτώματα της σύγχρονης ελληνικής αρχιτεκτονικής, περ. Αρχιτέκτονες, 3/4-06.

⁵ “Το Σύστημα, επιτρέπει δύο κατευθύνσεις, η μία είναι να πλέουν διδάσκοντες και διδασκόμενοι σε ονειρικούς και νεφελώδεις κόσμους, έτσι που όταν έλθει η ώρα της αλήθειας και της κατασκευής, να μην έχουν διαμορφώσει δική τους άποψη και να υποτάσσονται εύκολα στα κυκλώματα κατασκευής. Ο άλλος επιδιωκόμενος δρόμος είναι να περνά η ιδεολογία των κυκλωμάτων αυτών απ' ευθείας στους διδάσκοντες και στη συνέχεια και στους διδασκόμενους.”, Γ.Σαρηγιάννης, Το σύστημα διδασκαλίας είναι η διδασκαλία του συστήματος, περ. Αρχιτέκτονες Τ.42, 12-03

«Υπάρχουν και κακοί αρχιτέκτονες»

Όταν δεν εκφέρεται από αρχιτέκτονες, είναι προφανής συνήθως ο ρόλος της κατηγορίας αυτής.⁶ Όμως, εντός του κλάδου μας, άραγε τι κομίζει στο εκάστοτε τραπέζι του διαλόγου αυτή η έκφραση πέρα από το αυτομαστίγωμα; Κυρίως, καθώς αυτή προσφέρεται ως ανάγνωση του τι συμβαίνει γύρω μας, με τη διατύπωση: “υπάρχουν κακοί αρχιτέκτονες” εξάγεται ένα προδήλως στρεβλό συμπέρασμα, ότι: όπου υπάρχει κακή αρχιτεκτονική προφανώς φταίει μόνο ο αρχιτέκτονας. Ωσάν να μην πάσχει σύσσωμο το πλαίσιο παραγωγής δομημένου χώρου, ωσάν να μην υπάρχουν στρεβλοί ή ανεπαρκείς κανονισμοί⁷, ανειδίκευτα και κακοπληρωμένα συνεργεία ή απαίδευτοι εργοδότες με παράλογες απαιτήσεις.

Αλλά και πόσοι πτυχιούχοι αρχιτέκτονες έχουν πραγματικά τη δυνατότητα να ασκούν αρχιτεκτονική; Συντριπτικό ποσοστό των συναδέλφων εργάζονται ως υπάλληλοι αμειβόμενοι με την ώρα, υποκείμενοι απόλυτα στις επιταγές άλλων. Πόσο συγγραφέας είναι ο γραφιάς που περνάει στο χαρτί τη διήγηση άλλου; Και όταν υπάρχει η δυνατότητα ενοίκιασης πτυχίου, όταν απλά μπαίνει η σφραγίδα μου σε οτιδήποτε κυκλοφορεί ελεύθερο, για τι αρχιτεκτονική πράξη μιλάμε;

Επιπλέον, η παραπάνω φράση πάντα -προφανώς- αφορά “άλλους” και σχεδόν ποτέ κάποιον συγκεκριμένο συνάδελφο και αποτελεί οπλοστάσιο ανθρώπων άσχετων λίγο-πολύ με τους πραγματικούς όρους του κτίειν: είτε από θεωρητικούς-ακαδημαϊκούς που δεν αντιλαμβάνονται το πλήθος των παραγόντων που συνδιαμορφώνουν το αρχιτεκτονικό αποτέλεσμα, είτε από δημοσίους υπαλλήλους που διεκδικούν μερίδιο στον έλεγχο της αρχιτεκτονικής. (Φαντάζεστε; Αν δεν υπήρχαν κακοί αρχιτέκτονες, τί ρόλο θα είχαν οι ΕΠΑΕ;)

«Έχουμε μερίδιο ευθύνης»

Είναι εντυπωσιακή η συχνότητα της παρουσίας της παραπάνω φράσης στις επίσημες ομιλίες, δημοσιεύσεις, τοποθετήσεις μας. Φαίνεται ότι το δικαίωμα γνώμης στους αρχιτέκτονες δίδεται μόνο προσωρινά και μόνο με προϋπόθεση αυτό το ισοδύναμο του “εκλαμπρότατε”, τον προπομπό υποταγής και ομολογία ενοχής. Και ενώ υπάρχει πληθώρα εξαιρετικών αναλύσεων και ανάληψη ευθύνης εντός των τειχών του κλάδου των αρχιτεκτόνων για τα πραγματικά μας λάθη, εμείς σπεύδουμε να παραδεχτούμε ασυζη-

6 Πχ., όταν το λέει ένας υπομηχανικός εννοεί πιθανότατα ότι ο ίδιος είναι καλύτερος από έναν κακό αρχιτέκτονα, άρα ας τα κάνουμε όλα όλοι. Όταν το λέει ένας πολιτικός, μάλλον ενημερώνει ότι το επόμενο μεγάλο έργο θα το υπογράψει ισπανός συνάδελφος.

7 Πχ., με τους τραγικούς ειδικούς όρους δόμησης που εφαρμόζονται από την άσχετη διοίκηση και υποχρεώνουν σε κεραμοσκεπή ακόμα και το...γραμματοκιβώτιο, καθίσταται “κακός” όποιος αρχιτέκτονας δεν μεταναστεύσει από τον “προστατευόμενο” τόπο;

τητή την ενοχή για εγκλήματα που δεν διαπράξαμε: για τις τερατώδεις πόλεις μας⁸, για την κατάντια του δημόσιου χώρου, για την έλλειψη ποιοτικών αρχιτεκτονικών έργων⁹, ακόμα και για τα... ενεργοβόρα κτίρια.¹⁰ Έχει δημιουργηθεί μια πρωτοφανής απαξίωση των αρχιτεκτόνων, ο κάθε άσχετος κατηγορεί για την εκάστοτε σκοπιμότητα τους έλληνες αρχιτέκτονες και εμείς, μόνο και μόνο για να κερδίσουμε λίγο ατομικό χώρο στην επικαιρότητα (δηλαδή στην “προνομιακή” πλατφόρμα των media) συμμετέχουμε στην κατασυκοφάντηση της τέχνης μας.

Ίσως η μεγαλύτερη ευθύνη μας είναι ότι -με ηρωικές εξαιρέσεις- αφεθήκαμε και ενδώσαμε¹¹, όσο μπορούν να κατηγορηθούν για ενδοτικότητα επαγγελματίες/επιστήμονες που υφίστανται εδώ και 40 τουλάχιστον χρόνια ανηλεή πόλεμο από τα οργανωμένα στο ίδιο πλέγμα με τη διοίκηση συμφέροντα. Διότι απεκδυθήκαμε τον ρόλο του Αρχιμάστορα όχι από τεμπελιά ή από αδιαφορία αλλά από επιτακτική ανάγκη για επιβίωση.

Κι όμως, εάν υπήρχαν κοινωνική μάζα και διοίκηση ικανές να δεχτούν την τεχνονομία των ειδικών, θα είχαν στα χέρια τους εμπειριστατωμένες θέσεις και προτάσεις από την αρχιτεκτονική κοινότητα. Διότι υπήρξε αντίδραση τεκμηριωμένη για όλα τα σημαντικά ζητήματα που υπέπεσαν στην αντίληψη του ημιλιπόθυμου σώματος των αρχιτεκτόνων. Και μάλιστα, με όρους σύνδεσης του επιστημονικού λόγου¹² με την κοινωνική πρακτική, μάλλον στην κορυφή της νεοελληνικής διάνοησης κατατάσσονται οι αρχιτέκτονες. Είχαμε, εδώ που τα λέμε, προειδοποιήσει για τα πάντα: για το αεροδρόμιο στα Σπάτα, για τη θέση Μακρυγιάννη για το ΝΜΑ, για την όπερα, για τον ιπτόδρομο, για τον Ελαιώνα, για το φαληρικό Δέλτα, για το Ελληνικό, για τους ΠΟΤΑ, για την αντιπαροχή, τα δημόσια έργα, τη γραφειοκρατία, τη διαφθορά, τις διεθνείς συμβάσεις και υποχρεώσεις κλπ., αλλά η εγχώρια εξουσία ενοχλείται και σιωπηρά απορρίπτει τις παρεμβάσεις μας.

Α! Εκτός από μια... Δεν θα έπρεπε άραγε να μας προκαλεί εντύπωση ότι από όλες τις προτάσεις των αρχιτεκτόνων, η ελληνική διοίκηση υιοθέτησε μόνο τις.... ΕΠΑΕ;

8 Ν.Ντόριζας, <http://www.dorizas-arch.gr/gr/interview.html>

9 Π.Μακρίδης, Η αρχιτεκτονική ως πολιτιστικό αγαθό, ομιλία, Σεπτέμβριος 2008

10 Στο προσχέδιο της ΤΟΤΕΕ για την βιοκλιματική αρχιτεκτονική αναφέρεται ότι μέχρι τώρα η αρχιτεκτονική ήταν: “στιλιστική υπόθεση αποσχισμένη από την τεχνολογική εξέλιξη, την κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη και την πολιτιστική έκφραση”!

11 «Αποδεχτήκαμε και συνεχίζουμε να αποδεχόμαστε τον, άνευ όρων, εγκλωβισμό...σε θεσμικά πλαίσια ηγεμονευόμενα από τους πολιτικούς μηχανικούς, Πολυτεχνεία και ΤΕΕ.», Ελένη Φεσσα-Εμμανουήλ, Η περιθωριοποίηση των αρχιτεκτόνων στη διαμόρφωση της σύγχρονης ελληνικής πόλης και των σημαντικών της κτιρίων, Εισήγηση στο 10ο ΠΑΣ.

12 Επιστημονικού εννόω επίσης ότι ανεξαρτήτως ιδεολογικής αφετηρίας οι προτάσεις των αρχιτεκτόνων συνέκλιναν τις περισσότερες φορές, ας δούμε την κριτική στο αεροδρόμιο στα Σπάτα και την ταύτιση παραδοσιακών αριστερών με φιλελεύθερους

ΕΠΑΕ

Θεωρούνται η μεγαλύτερη κατάκτηση των αρχιτεκτόνων στην Ελλάδα. Με την επιστημονική γελιοιότητα του “αισθητικού ελέγχου” νιώσαμε ότι επιτέλους θεσμοθετήθηκε ο ρόλος μας. Πως είναι δυνατόν οι αρχιτέκτονες να υποσκάπτουν τη θέση τους ευτελίζοντας την επιστήμη και την τέχνη υφιστάμενοι...αισθητικό έλεγχο από άλλους αρχιτέκτονες; Τελικά, η μέγιστη κατάκτησή μας ήταν να βαστάμε μόνοι το λουρί μας!¹³ Φοβική και κομπλεξική συντεχνία, έχουμε αποδεχτεί την ενοχή μας, μόνο και μόνο για να νιώθουμε την εξουσία του ελέγχοντος. Γιατί άλλωστε οι ΕΠΑΕ λειτουργούν αμισθί; Μα διότι μπορούν! Αφενός διότι οι περισσότεροι συνάδελφοι θα πληρώνανε κιάλας¹⁴ για να μπορέσουν να αλλάξουν ρόλο: από τον άχαρο του αρχιτέκτονα-υπαίτιου για τα δεινά της αρχιτεκτονικής σε αυτόν του σταυροφόρου ή έστω του ηρωικού Δον Κιχώτη σε ατομική ελεύθερη πτήση κριτικής πάνω από τη μιζέρια της. Αφετέρου διότι, έστω κι αν ευγενικά ζητήσαμε μια συμβολική αμοιβή, η διοίκηση έχει πλήρη γνώση του συντεχνιακού μας κομπλεξισμού και δεν ψάρωσε.

Αξιοθαύμαστα αποκαλυπτική ως προς τη σύγχυση της αρχιτεκτονικής κοινότητας είναι η *Πρόταση Ριζικής Αναμόρφωσης των ΕΠΑΕ* που συνοδεύει ένα ερευνητικό πρόγραμμα του ΕΜΠ.¹⁵ Προτείνεται ούτε λίγο, ούτε πολύ η δημιουργία.... «στελεχών» εξειδικευμένων στον αρχιτεκτονικό έλεγχο, δηλαδή Σώματα Ασφαλείας αρχιτεκτονικής. Όταν ακαδημαϊκοί φτάνουν σε τέτοια συμπεράσματα χωρίς καν να τους απασχολεί καθαυτή η έννοια του αρχιτεκτονικού ελέγχου, αντιλαμβάνεστε πόσο ανοχύρωτοι είμαστε απέναντι στην ποινικοποίηση της αρχιτεκτονικής δημιουργίας -είτε αυτή προέρχεται από «έξω», είτε από «μέσα» με μορφή πεφωτισμένων συναδέλφων¹⁶ (τους καρπούς αυτής της απαξίωσης δρέπουμε τώρα

13 Θυμίζω, τα ειδικά κτίρια, όσα δηλαδή υπογράφονται υποχρεωτικά από αρχιτέκτονα, ελέγχονται οπωσδήποτε από ΕΠΑΕ. Επί της ουσίας, πιστεύει η διοίκηση ότι μόνο εμείς είμαστε επικίνδυνοι...

14 Ίδου ένα ωραίο και κερδοφόρο πείραμα για τον ΣΑΔΑΣ: να προκηρύσσει σε πλειοδοτικό διαγωνισμό τις θέσεις συμμετοχής στις ΕΠΑΕ.

15 Ερευνητικό Πρόγραμμα Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ, «ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΣΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥΣ», V. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, ΡΙΖΙΚΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ, σελ. 103: «3. Η άσκηση του ελέγχου να γίνεται από κρατικούς λειτουργούς. Με την συμμετοχή ιδιωτών επαγγελματιών, η διπλή ιδιότητα και εναλλαγή ρόλων ελέγχοντος και ελεγχόμενου είναι απαράδεκτη όπως είναι απαράδεκτο ο δικαστής να ασκεί και επάγγελμα δικηγορίας. 4. Η στελέχωση των επιτροπών θα πρέπει να γίνεται με άτομα εξειδικευμένα στο αντικείμενο ελέγχου..... ..η διοίκηση... μπορεί να επιδιώξει την δημιουργία εξειδικευμένων στελεχών και θα μπορούσε κάλλιστα να το έχει κάνει στην 20ετία λειτουργίας των ΕΠΑΕ....»

16 Βλ. πχ. την εισήγηση δύο μελών της Β'θμιας ΕΠΑΕ Αττικής όπου προτείνει, πέρα από την ένδυσση υφιστάμενων κτιρίων με «τυπικά μορφολογικά στοιχεία», την κατεδάφιση κτιρίων έστω κι αν έχουν «αυτοτελή αρχιτεκτονική ποιότητα» εφόσον «είναι ασύμβατα με το περιβάλλον τους ή αποκρύπτουν τα μνημεία...». Δ.ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ & Π.ΚΑΡΓΑ, Ο ΘΕΣΜΟΣ ΑΠΟΣΥΡΣΗΣ ΚΤΙΡΙΩΝ & ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ, Τετράδια Πολιτισμού, Τεύχος 2, 12/07, ΥΠΠΟ

με τις φασιστικές προτάσεις Σηφουνάκη).¹⁷

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

Πάγιο αίτημα του ΣΑΔΑΣ η αναβάθμιση του θεσμού, επιτροπές, προτάσεις, υπομνήματα. Εντάξει, είναι γόνιμη η σύγκριση διαφορετικών απόψεων για το ίδιο θέμα, κυρίως όμως στη θεωρία της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Επίσης να δεχτούμε -έστω και αν ιστορικά ελέγχεται- ότι σε έργα μεγάλης συμβολικής σημασίας έχει όντως νόημα η εξέταση πολλών προτάσεων ώστε να αποκλειστούν οι χειρότερες (διότι καλύτερες πάντα θα υπάρχουν). Στην πράξη όμως έχουμε μια αναπαραγωγή του διεθνούς α-τοπικού μοντέλου της υψηλής αρχιτεκτονικής σε μικρότερη κλίμακα (αν συνέρρεαν οι αρχιτέκτονες παλαιότερα στην περιφέρεια για να “νιώσουν” με μια επίσκεψη το πεδίο ενός πανελλήνιου διαγωνισμού, τώρα αρκούνται στην περιήγηση μέσω google earth). Νιώθουμε πως έχουμε το παγκόσμιο δικαίωμα να σχεδιάσουμε για την Κοζάνη, για το Ηράκλειο και για τη Βυρπητό, καλά εκπαιδευμένοι στην κυρίαρχη μυθοπλασία. Από την άλλη, ο Μολώχ των διαγωνισμών αποστραγγίζει τεράστιες ποσότητες εργασίας, σε κάθε διαγωνισμό παράγεται εκατονταπλάσια ποσότητα αρχιτεκτονικής από αυτή που θα υλοποιηθεί.¹⁸ Τόσος εκουσίως χαμένος κόπος θα έπρεπε να μας κάνει να αντιληφθούμε ότι το κύριο αποτέλεσμα είναι να περισώζεται η ατομική μας μυθολογία συμμετοχής στο star system. Σήμερα, **οι διαγωνισμοί είναι το όπιο των αρχιτεκτόνων**. Έτσι εξηγούνται τόσο η συνεχής δεήσεις προς τη διοίκηση να τους αναβαθμίσει όσο και ο από την πλευρά της προσεκτικός έλεγχος της δοσολογίας, πρέπει πάντα η απόλαυση να μένει ανεκπλήρωτη για να αυξάνει η επιθυμία και επομένως η φαντασίωση.¹⁹

ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Στην ίδια νάρκωση συμβάλλουν και τα media· σε εφημερίδες, περιοδικά και τηλεόραση η αρχιτεκτονική λανσάρεται ως να αφορά μόνο κορυφαία έργα κλίμακας ΝΜΑ ή έσχατα έργα διακοσμητικής ανακαίνισης καταθλιπτικών διαμερισμάτων. Το 99% της παραγόμε-

17 Συνέντευξη Ν.Σηφουνάκη, Κ. Ελευθεροτυπία, 13-02-2011.

18 “380 προτάσεις στις οποίες συμμετείχαν συνολικά 949 μελετητές από 44 χώρες.....Υπάρχουν οι ενδείξεις, ότι η περίπτωση τους δεν αφορά απλώς και μόνο συμπαθείς ψυχολογικές υπερανπληρώσεις υψηλότητας [“Κουκουλώνοντας τη Ματαίωση”], αλλά ότι πρόκειται για κάτι τελείως διαφορετικό: Όταν το Ωραίο και το Καλό τα βρίσκουν σκούρα, παρεμβαίνει το Υψηλό”. Γ.Κουτούπη, Τυχαίο; Δε νομίζω, Αύγουστος 2010, ιστοσελίδα Greek Architects.

19 Πχ., η υπόσχεση της Μ.Καλτσά για περισσότερους διαγωνισμούς στην προσυεδριακή ημερίδα τον Μάρτιο του 2010, άσχετη με το θέμα και εμφανώς αποπροσανατολιστική για ένα ΣΑΔΑΣ που προς στιγμήν έδειξε ότι ενδέχεται να εγείρει αξιώσεις.

νης αρχιτεκτονικής, η μεσαία, καθημερινή αρχιτεκτονική που αφορά υπαρκτά πρόσωπα απουσιάζει επιδεικτικά. Και, όσο κι αν σε επίπεδο κοινότητας το κτισμένο έργο διδάσκει, η ισχύς της κυρίαρχης προπαγάνδας είναι 100πλάσια: διέσχισε κατακόρυφα όλα τα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας η είδηση για το “καλύτερο”, “πιο σύγχρονο” αεροδρόμιο της Ευρώπης.²⁰ Αρχιτεκτονική βαφτίστηκε η απουσία της. Ομοίως μετέπειτα, οι υπερκατασκευές του Καλατράβα, η γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου, το ΝΜΑ, παρουσιάστηκαν ως πέρα από κριτική απόλυτα αρχιτεκτονήματα. Εκπαιδεύτηκε η ελληνική κοινωνία να δέχεται εξίσου άκριτα το τίποτα και το παν αρκεί να είναι υπογεγραμμένο από επώνυμο, και καλύτερα αλλοδαπό αρχιτέκτονα και έμεινε μόνο η μίζερη εικόνα των πόλεων να οφείλεται στην “ανικανότητα” των ελλήνων συναδέλφων. Η διαδικασία ανάθεσης των συμβολικά -και βεβαίως οικονομικά- σημαντικών έργων (οι αντισυνταγματικές διαδικασίες με τα ειδικά διατάγματα, fast track και απευθείας αναθέσεις σε ημέτερους σταρ) είναι πλέον ξεκάθαρα δηλώνση προς τους έλληνες αρχιτέκτονες: “αυτά δεν είναι για εσάς, κάντε καμιά τακτοποίηση και πέστε και ευχαριστώ”. Το αρχιτεκτονικό -και κατ’ επέκταση το κοινωνικό- σώμα δέχεται πλέον παθητικά τον ΚΕΝΑΚ, τους ενεργειακούς επιθεωρητές, την επερχόμενη πιστοποίηση των πάντων, χωρίς λεξιλόγιο αντίστασης στην αντικατάσταση της αρχιτεκτονικής από το εμπόρευμα, του προσώπου από τον καταναλωτή²¹.

Συνοψίζοντας τις παραπάνω παραγράφους: **οι έλληνες αρχιτέκτονες νιώθουμε και είμαστε εγκλωβισμένοι στα όρια που τίθενται αφενός από τη διεθνή σύγχρονη μυθοπλασία της υψηλής αρχιτεκτονικής και αφετέρου από την αδυσώπητη ελληνική πραγματικότητα**: το φάσμα της ανεργίας, την κατασυκοφάντηση και απαξίωση της αρχιτεκτονικής. Ενστερνιζόμενοι κι εμείς την πρώτη ύλη αυτού του μύθου, προσαρμόζουμε τις δικές μας φαντασιώσεις σ’ αυτόν²², ανεβάνουμε στο άρμα του mainstream και εγκλωβιζόμαστε σε αυτό το δίτολο που στην πραγματικότητα συντηρεί την ίδια φαντασίωση απόλαυσης. Και όλο το ενδιάμεσο πεδίο, ο πραγματικός χώρος των πραγματικών ανθρώπων, αυτή η άπει-

20 Ναι, είχαμε μια ευθύνη τότε για το ότι δεν στείλαμε σε κάθε σπίτι μια επιστολή που να αποκαλύπτει την απάτη.

21 Αντίστοιχη υποδοχή είχαν τα Δελτία Αναγνώρισης και οι Ειδικοί όροι Δόμησης στο τέλος της 10ετίας του 1980, όταν δεχτήκαμε –αρχιτέκτονες και πολίτες- παθητικά την παραίτηση από πρωταρχικές ανάγκες και δικαιώματα του κατοικείν· θέας, φωτισμού, ελευθερίας έκφρασης της προσωπικότητας στο όνομα της «προστασίας» του παραδοσιακού χαρακτήρα.

22 Ενδιαφέρουσα θα ήταν μια ανάλυση των κατά κόρον παρουσιαζόμενων ως “δύο σύγχρονων κυρίαρχων ρευμάτων” της αρχιτεκτονικής με όρους ψυχανάλυσης. Η επανάκαμψη του “μοντέρνου” ως αναζήτηση των πρωταρχικών αξιών που συντηρεί τη φαντασίωση μέσα από τη διαλεκτική άρνησής της (απαγόρευση) και από την άλλη η υπόσχεση της πλήρους απόλαυσης από τον ψηφιακά υποστηριζόμενο αρχιτεκτονικό υπερθεματισμό. Βλ. και Α.Κωτισιόπουλου, Η αρχιτεκτονική σε περίοδο κρίσης, σελ.17: “...η επιστροφή...προς το μοντέρνο...δεν διαφέρει ιδεολογικά από την επιστροφή των μεταμοντέρνων στο κλασικό ή στο νεοκλασικό. Δεν μπορεί να διαφέρει.”

ρη περιοχή ανάμεσα στις πολυτελείς λεκάνες του εργολάβου και τα υψίπεδα του Dubai, είτε περνάει κάτω από το βλέμμα ως ανάξιά μας, είτε φαντάζει ως επικίνδυνη θάλασσα που απειλεί να ποντίσει την φαντασίωση της αρχιτεκτονοσύνης μας.²³ Κι όμως, είναι η “στεριά” που μας πνίγει, η -καθιερωμένη από το πανίσχυρο οικονομικό σύστημα ως στέρεο έδαφος- απρόσωπη εμπορευματοποιημένη δόμηση.

Η προσπάθεια αποκατάστασης της αρχιτεκτονικής αυτή την εποχή δεν μπορεί να ξεκινήσει αυτόνομη και απευθείας μέσα από την ελληνική κοινωνία -την οποία πια έχουμε σχεδόν χάσει στη δίνη του καταναλωτισμού. Πρώτον, διότι όλο το φάσμα της ζωής μας, όλες οι πτυχές του βίου μας δέχονται ίδια επίθεση κατάλυσης του μέτρου και του προσώπου. Δεύτερον, διότι ακόμα και εντός των τειχών του κλάδου μας κυκλοφορεί με ευκολία η αυτοκατασταλτική άποψη ότι “εμείς φταίμε”. Αντί όμως να κατηγορούμε εαυτούς για την αδυναμία εκπλήρωσης του κυρίαρχου φαντασιακού, πρέπει απλά **να σπάσουμε την ενατένιση της “υψηλής” αρχιτεκτονικής με όρους λαγνείας**. Να δούμε κριτικά τη διεθνή βροχή διαττόντων, να ξεχωρίσουμε τα επιτεύγματα από τις εξυπνάδες. Να δώσουμε και να αντλήσουμε δύναμη διαβάζοντας τα σημάδια, τα σήματα που εκπέμπουν –πάντα ηρωικά και ενίοτε μουσικά- οι πολύπαθες απόπειρες καθημερινής αρχιτεκτονικής. Τούτο γίνεται μόνο αν μετριάσουμε το zoom, αν ανοίξουμε το φακό και δούμε επιτέλους τι συμβαίνει μπροστά στα μάτια μας.

Οφείλουμε να υπερασπιστούμε μια αρχιτεκτονική που υμνεί τη μερικότητα, που διαλύει τον φαύλο-κύκλο της φαντασίωσης πληρότητας απόλαυσης/απαγόρευσης. Να στηρίξουμε τον πανάρχαιο μύθο του μέτρου και του προσώπου, με μια πρόταση, απτή, απλή, με πίστη στην αρχιτεκτονική και στον κοινωνικό της ρόλο, ικανή να συσπειρώσει και να καταστήσει συλλογικό αγώνα όλες τις αμέτρητες προσωπικές μάχες που πεισματικά δίνουν σήμερα, αβοήθητοι οι έλληνες αρχιτέκτονες.

23 “...οι αρχιτέκτονες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες...: σ’ αυτούς που ασχολούνται με τα υπόγεια και τα ισόγεια, σ’ αυτούς που ασχολούνται με τους μεσαίους ορόφους όπως ο Le Corbusier, και σ’ αυτούς που ασχολούνται με τις οροφές ή πιο ποιητικά με τον ουρανό”. Και σας ερωτώ γιατί κι εγώ να μην ασχοληθώ με τον ουρανό, γιατί να μην ενσωματωθώ σ’ αυτήν τη τρίτη κατηγορία των αρχιτεκτόνων, που από ότι κατάλαβα με το φτωχικό μυαλό μου, φαίνεται να είναι και η πιο τιμημένη. Και θα μου απαντήσετε πολύ σωστά: “Που πας κυρία μου, σε ποιά κτίρια θα ασχοληθείς με τον ουρανό, ο κύριος Prix δεν έχει αφήσει αρχιτεκτονικό για αρχιτεκτονικό διαγωνισμό, χώρια τις απευθείας αναθέσεις από μεγάλες εταιρείες απανταχού του κόσμου.....” Γι’ αυτό κι εγώ σας λέω, αφήστε με, δεν έχω άλλη επιλογή, πρέπει να πείσω την κυρία Καλλιόπιτσα να χτίσουμε το δικό της “ουρανό.”, Βασ.Παναγιωτοπούλου, Ουρανο[κατεβ]βάσματα, περ. Αρχιτέκτονες, Τ.57, 5/6-06.

Παράρτημα

1. «Αναθέσεις μελετών δημοσίου - Διαπιστώσεις και προτάσεις»**Βιβλιογραφία**

1. Αρχιτεκτονική, Αθήνα, Ιούλιος -Αύγουστος 1963
2. Vitruvii, “Περί Αρχιτεκτονικής”, Βιβλία Ι-Χ, Πλέθρον, Αθήνα 1998
3. Τάσιος Θ.Π., “Χαρακτηριστικά σχεδιασμού και κατασκευής των αρχαίων Ελληνικών δημοσίων έργων”, 16ο Συνέδριο Σκυροδέματος, ΤΕΕ, ΕΤΕΚ, 21-23/10/ 2009, Πάφος, Κύπρος
4. Τεύχος ΤΕΕ 2615, 10/01/2011, Αθήνα
5. σ/ν 3316/05
6. Ν 3669/08

Πηγές στο διαδύκτιο

1. Bauhaus, <http://bauhaus-online.de/en/atlas/das-bauhaus/idee>
2. Τάσιος Θ.Π., 2007 : <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=182056&ct=114&dt=01/07/2007#ixzz1FCGFatir>
3. Τα μεγάλα έργα στους αρχαίους χρόνους: <http://www.kairatos.com.gr/mesogeios6-5-2000.htm>
4. Ελευθεροτυπία, 2011: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=254796>
5. Στοά Φίλωνος: http://www.tmth.edu.gr/aet/thematic_areas/p443.html
6. Ν. 3669/08 : <http://www.scribd.com/doc/4033033/->
7. <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/17387>
8. <http://www.re-public.gr/?p=3610>
9. <http://www.scribd.com/doc/5653498/->
10. <http://www.iospress.gr/mikro2009/mikro20091128.htm>
11. <http://www.iospress.gr/megalo2010/megalo20100612.htm>
12. <http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100725.htm>
13. http://syspeirosiaristeronmihanikon.blogspot.com/2011/02/blog-post_27.html
14. <http://www.ntua.gr/archtech/d-c/site%20christos%20nektar/dhoros.htm>
15. <http://www.scribd.com/doc/5653498/->

Παράρτημα**Παρ.1** Πηγή: Χρήστος Σελιανίτης, Περιοδικό Πρίν, 22/02/2011

«Φορέας Πραγματοποίησης» των στρατηγικών επενδύσεων είναι (άρθρο 1, παρ. 3) «ο ιδιώτης επενδυτής, για δε τις Δημόσιες Στρατηγικές Επενδύσεις, η εταιρεία Επενδύστε στην Ελλάδα ΑΕ». Είναι χρήσιμο να αναφέρουμε ότι πέντε από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Επενδύστε στην Ελλάδα ΑΕ «εκτός από τον Πρόεδρο και το Διευθύνοντα Σύμβουλο, διορίζονται μετά από υπόδειξη της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου, της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος, του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών και του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, που υποδεικνύουν από ένα πρόσωπο. Οι εκπρόσωποι των ανωτέρω μπορούν να συμμετέχουν στο Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας και καθ' υπέρβαση του ανωτάτου οριζομένου αριθμού των μελών αυτού» (σ.σ. που είναι τα 11). Ιδού πού ανατίθενται οι «δημόσιες» επενδύσεις. Στους εκπροσώπους του κεφαλαίου και την εργοδοτική ΓΣΕΕ ως έτσι κι αλλιώς τραγικά μειοψηφικό «εκπρόσωπο» της εργατικής τάξης. Ο καθένας καταλαβαίνει ότι στις σημερινές συνθήκες, κατά τις οποίες υποτίθεται ότι γίνεται προσπάθεια περιορισμού του ελλείμματος και του δημόσιου χρέους, οι όποιες δημόσιες επενδύσεις δεν θα είναι παρά φύλλα συκής για ιδιωτικές, μέσω Συμπράξεων Δημοσίου Ιδιωτικού Τομέα ή μετοχικών εταιρειών του «ευρύτερου δημόσιου τομέα», που θα ανήκουν προσωρινά κατά πλειοψηφία στο Δημόσιο ή θα διευθύνονται από αυτό, μέχρι να εκποιηθούν.

Ο νόμος για την επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων προβλέπει: «Για την πραγματοποίηση Στρατηγικών Επενδύσεων σε χώρους εντός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων επιτρέπονται συγκεκριμένες και ειδικές παρεκκλίσεις από τους ισχύοντες όρους και περιορισμούς δόμησης της περιοχής, καθώς και από τις διατάξεις του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού (ν. 1577/1985, ΦΕΚ 210 Α'), για λόγους υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος όπως αυτοί προσδιορίζονται και εξειδικεύονται στο άρθρο 3 παρ. 2 και μέχρι αναθεώρησης του ισχύοντος Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου. Οι συγκεκριμένες και ειδικές παρεκκλίσεις αυτές εγκρίνονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, μετά από γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΣΧΟΠ) και μπορεί να αφορούν: α) τις απόστάσεις των κτιρίων από τα όρια του οικοπέδου, καθώς και τις απόστάσεις μεταξύ των κτιρίων και άλλων εγκαταστάσεων, β) το συντελεστή δόμησης, γ) το συντελεστή κατ' όγκο εκμετάλλευσης, δ) την κάλυψη και ε) το ύψος, με εξαίρεση το ύψος των πυλώνων φωτισμού, το οποίο θα καθορίζεται από την αντίστοιχη μελέτη φωτο-

τεχνικής κάλυψης»(!). Δηλαδή οποιοδήποτε όροι δόμησης. Σύμφωνα με την παράγραφο 3, το ίδιο θα ισχύει και για τους οικισμούς, δηλ. για το σύνολο των οικιστικών περιοχών της χώρας «...κατόπιν αίτησης του Φορέα Πραγματοποίησης». Συμπέρασμα: Για τις επενδύσεις αυτές (άνω των 200.000.000 ευρώ έως άνω των 3.000.000 ευρώ, κατά περίπτωση) δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα όροι δόμησης.)

<http://www.prin.gr/2011/02/idiot.html>

Παρ.2: Ενδεικτικό σύστημα βαθμολόγησης/κριτηρίων:

Κατηγορία έργου	προϋπ/γισμός έργου (€)	παράδειγμα	αρχιτ. διαγ/σμός	Ελάχιστη απαιτούμενη τάξη πτυχίου μελετητή	βαθμ. εντοπιότητας	βαθμ. ανά τάξη πτυχίου	συμμετοχή του μελετητή στην επίβλεψη του έργου
Γειτονιάς	0-50.000	τοπική πλακόστρωση	όχι	A	3	A=2, B=1, Γ=0	προαιρετική
Κοινότητα	50.000 - 250.000	επισκευή κοινοτικού κτιρίου	όχι	A	2	B=2, A=1, Γ=-1	υποχρεωτική
Δήμου	250.000 - 2.500.000	ανάπλαση κοινόχρηστων χώρων οικισμού	προαιρετικά	B	1	Γ=2,B=0	υποχρεωτική
Περιφέρειας	2.500.000- 15.000.000	αναστήλωση και ανάδειξη μεσαιωνικού κάστρου	προαιρετικά	Γ	όχι	Δ=2,Γ=1,E=0	υποχρεωτική (τουλάχιστον ως σύμβουλος)
Επικράτειας	15.000.000-	ανάπλαση Φαληρικού Δέλτα	υποχρεωτικά πανελληνίως	Δ	όχι	-	ανάλογα με τους όρους του διαγωνισμού
Ειδικό	-	αεροδρόμιο	υποχρεωτικά διεθνής	-	-	-	ανάλογα με τους όρους του διαγωνισμού

Παρ.3. Άλλες προτάσεις

Απαγορεύεται η εκπόνηση μελετών και η επίβλεψη δημοσίων έργων από ΤΥΔΚ, ΔΤΥ, ΟΣΚ, ΟΕΚ, ΔΕΠΑΝΟΜ κλπ τεχνικές υπηρεσίες ΝΠΔΔ. Ελέγχονται τα περιουσιακά στοιχεία όλων των υπαλλήλων των παραπάνω υπηρεσιών από το 1980 και ύστερα καθώς και τα ερευνητικά προγράμματα των πολυτεχνικών σχολών.

Καταργούνται όλες οι διαδικασίες fast-track, μελετοκατασκευής κλπ.. Δρομολογούνται νομικές διαδικασίες για τις περιπτώσεις καταστρατήγησης των επαγγελματικών δικαιωμάτων και τον αθέμιτο ανταγωνισμό που έχουν υποστεί οι ελεύθεροι επαγγελματίες μηχανικοί από το 1995 και ύστερα.

Δημόσια και ιδιωτικά έργα αποκτούν ενιαίο τρόπο προϋπολογισμού.

2. «Επανάδρωση Διάσωση των ΕΠΑΕ»

Βιβλιογραφία:

1. Γκανιάτσας Β., Σταυροπούλου – Γκανιάτσα Χ. *Διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των αρχιτεκτονικών επιτροπών (ΕΠ.Α.Ε.) στους παραδοσιακούς οικισμούς και των δυνατοτήτων αναβάθμισής τους*. ΕΜΠ, ΑΘΗΝΑ 1994
2. Τσαχαλίνα Α., «ΕΠΑΕ / Απολογισμός / Στόχοι / Υλοποίηση», ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΑΕ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ, ημερίδα ΤΕΕ – ΤΚΜ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2009
3. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ, Α.Π. 27967/03-10-2001 Αθήνα 9 Οκτωβρίου 2001
4. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΤΑΣΗΣ, «Παράδοση και γραφειοκρατία», Ελευθεροτυπία 2-8-2010
5. Τζαναβάρα Χ., συνέντευξη Ν. Σηφουνάκη, Κυριακάτικη Ε 13-2-2011

Σχετικά:

Ενδεικτικά νομοθετήματα:

- ΓΟΚ/1973 άρθρα 79 και 80
- ΠΔ 578/1975 σύσταση ΕΕΑ
- ΠΔ/27.5.1976 τροποποίηση
- Απόφαση 13905/721/1982 άρθρο 7 αναμόρφωση συλλογικών οργάνων ΥΧΟΠ
- ΓΟΚ/1985 άρθρο 3
- Κτιριοδομικός Κανονισμός άρθρο 1 (σκοπός)
- Απόφαση 31252/1530/1987 σύσταση ΕΠΑ

Τυπώθηκε στην Αθήνα το Μάρτιο του 2011 σε 1000 αντίτυπα

Η παρούσα έκδοση διατίθεται χωρίς αντίτιμο.

Το περιεχόμενο δεν υπόκειται σε κανένα είδος copyright και είναι ελεύθερο για κάθε μη εμπορική χρήση με μόνη προϋπόθεση την αναφορά στην αρχική του πηγή.

Τα κείμενα αποτελούν προϊόντα συλλογικής προσπάθειας μελών του Δικτύου Μικρών Αρχιτεκτονικών Γραφείων

Το παρόν είναι διαθέσιμο και στον ιστότοπο του Δικτύου στο:
www.archnet.gr

Επιμέλεια_Σχεδιασμός: Ματάσης Θεόδωρος

Οι σκέψεις αυτές απευθύνονται στους αρχιτέκτονες που πιστεύουν ότι - έστω την τελευταία στιγμή - είναι δυνατή η εκκίνηση διαλόγου για την ανάκτηση της άλλοτε δεδομένης επιστημονικής και επαγγελματικής αξιοπρέπειας και τη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων για τη δημιουργική άσκηση του επαγγέλματος.

